De Lantaarn voor 1798

Pieter van Woensel

bron
Pieter van Woensel, *De Lantaarn voor 1798* (onder pseudoniem Amurath-Effendi, Hekim-Bachi). In 't Nieuwe Licht, Amsterdam z.j.

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/woen003lant03_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

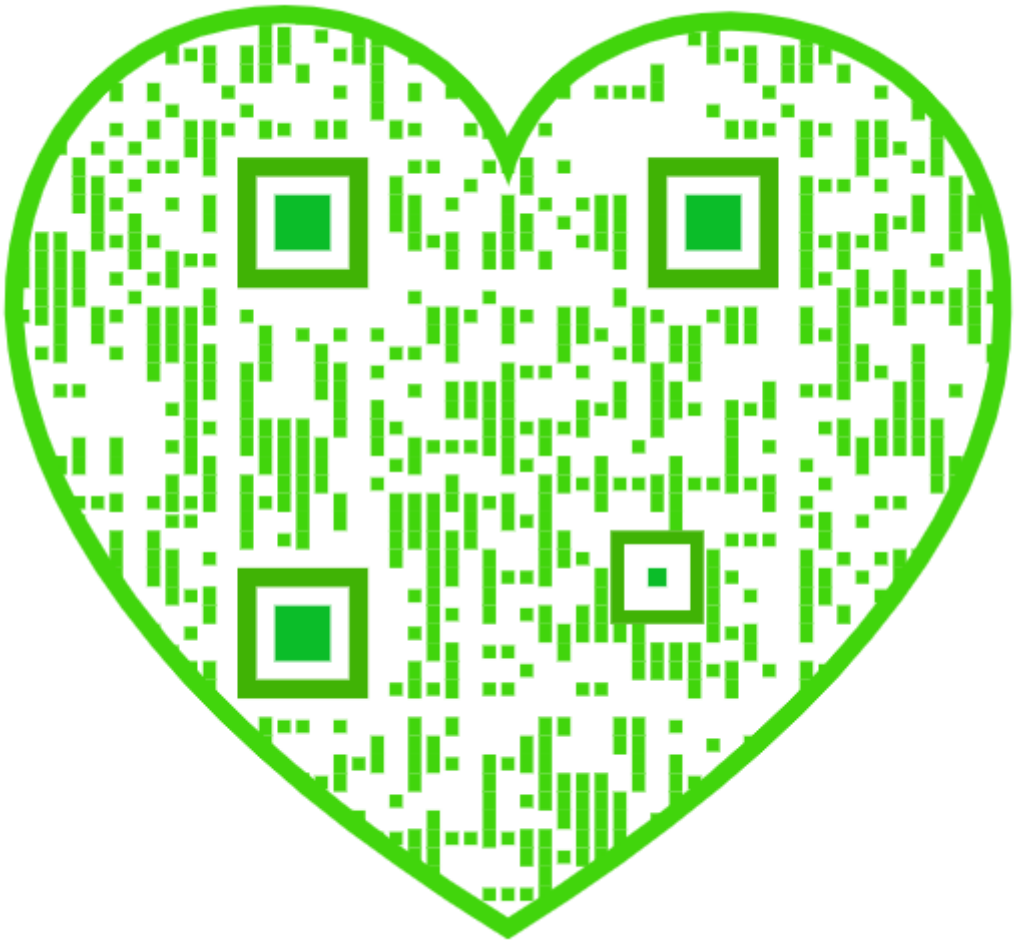

II

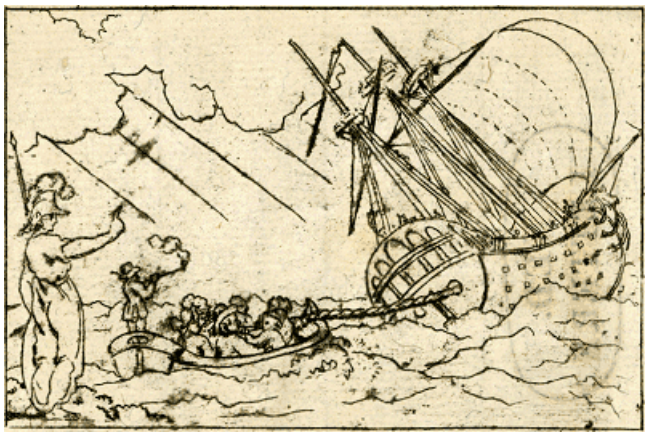

Pieter van Woensel, *De Lantaarn voor 1798*

Aan den Faustus *onzer dagen* den vermaarden heere Dr. Willis, *Hersteller der Krankzinnigen.*

ô Groote Tovenaar!

Vader ERASMUS *heeft geschreeven zyn* Lof der Zotheid. *Jammer is 't maar, dat onze* DESIDERIUS , *in zyn mooi* Latynsch *boekje, jok en ernst eindelyk zo door een kneedt, dat een vroom burger niet meer weet, waar aan zich te houden. Misschien, hadt hy geleefd in onze dagen, zou hy de zotheid min gepreezen hebben.*

Dat deeze geleerde Rotterdammer *ruste in vreede! Laaten wy, die nog niet rusten, spreeken van de leevenden. Ik, die dan nog leev', ryd' ongaerne met een paerd dat koldert, of met een voerman, die beschonken is. Hierom*, Collega WILLIS ! *zyt* GY *myn Man;* GY , *die alleen 't geheim bezit, Koningen, die zot zyn, 'k zal niet zeggen verstandig ... maar zo, zo te maaken. - Onlangs vroeg*

eene dame Dr. N.N. om een remedie voor eene krankzinnige. De Dr. (*en 't was een knap man*) *verklaarde verstandigen eer zot, dan zotten verstandig te kunnen maaken*.

G Y *alléén zyt myn Man!* U *is 't gegeeven de menschen te* ontkolderen.

Ik smeek U - *om veeler duizenden wille smeeke ik* U, *komt eens tot ons over. Aan praktyk zal 't* U *niet ontbreeken; van den* Haag *af tot aan* Molkwerrum toe. *Maar brengt* U W E *Medicynen, brengt 't* Gezond Verstand, *'t* Oprecht Gezond Verstand *meê. 't Is wel waar, men heeft hier onlangs eene winkel opgezet, waarin zulks volgens 't uithangbord verkogt wordt*: *maar* G Y *kent de waereld; waar* **Goed Logijs** *uithangt, is men 't slechtste gelogeerd; brengt* U W E *Medicynen meê*.

Herinnering.

WANNEER in een burger huishouden, die Vrouw by de buuren loopt praaten, brandt de pot aan, of smaakt zy na rook, en der auteuren uithuizig- of *uitkamerigheid* gaat ordinair zwanger van broddelwerk. - -

De harsens nog half gestold door de koude der *hyperborische* klimaaten, verre van myne boeken, land' ik voor drie maanden in myn Vaderland aan, alwaar duizenderlei verstrooijingen my bestendig van myne kamer troonen. Voegt hier by de geest-gesteldheid van iemand, die zwanger gaat men een kort aanstaande spring-togtje na de hoofdstad der Fransche Republiek.

Wat kan 'er worden van zulk werken? Leest en oordeelt zelven: maar eerst nog een woord.

Men vangt de vliegen met honing en de gekken met vleijery. Was myne bedoeling geweest iemand of iets te vangen, ik zou geheel anders geschreeven hebben.

Op een ander tyd, Burgers! wat beter. Leeft gelukkig! Amsterdam 1797 8/26.

[Kalender]

J a n u a r y , *Louwmaand*. heeft XXXI. Dagen.

1	Maand.	*Nieuwe Jaar*.
2	Dingsd.	Leypsig j.
3	Woens.	Oudenaard. j.
4	Dond.	Eyndhoven j.
5	Vrydag	Thelesphorus.
6	Saturd.	*Drie Koningen*
7	*Zondag*	Opentyd.
8	Maand.	*Koppermaand*.
9	Dingsd.	Middelburg. b.
10	Woens.	Parys j.
11	Dond.	Hyginius.
12	Vrydag	Archadius.
13	Saturd.	Juletta,
14	*Zondag*	H.N. Jesus.
15	Maand.	St. Paulus.
16	Dingsd.	Brugge j.
17	Woens.	S. Anthonius.
18	Dond.	S. Pieterstoel.
19	Vrydag	Cromm. band.
20	Saturd.	Marius en Mar.
21	*Zondag*	S. Agniet.
22	Maand.	S. Vincent.
23	Dingsd.	Oorschot j.
24	Woens.	Antwerpen p.
25	Dond.	S. PaulBekeer.
26	Vrydag	Kortryk j.
27	Saturd.	Tilburg j.
28	*Zondag*	Herenthals j.
29	Maand.	Emmerik j.
30	Dingsd.	Geersberg. p.

Volle Maan, Dingdag den 2, nam. ten 2 uur. 43 minute.

Laatste Quart. Dingsdag den 9, namidd. ten 4 ur. 44 m.

Nieuwe Maan, Dingsdag den 16, 's nagts ten 12 uur. 48 minuten.

Eerste Quart. Woensd. den 24, 's avonds ten 8 ur. 30 m.

F e b r u a r y , *Sprokkelmaand*, heeft XXVIII. Dagen.

1	Dond.	Gelder j.
2	Vrydag	*Maria Ligtmis*
3	Saturd.	Geldorp p.
4	*Zondag*	*Septuagesima*.
5	Maand.	S. Agatha.
6	Dingsd.	S. Dorothea.
7	Woens.	Nioort j.
8	Dond.	Gend p.
9	Vrydag	S. Apolonia.
10	Saturd.	Bremen j.
11	*Zondag*	*Sexagesima*.
12	Maand.	Eulalia.
13	Dingsd.	Gregorius.
14	Woens.	Valentyn.
15	Dond.	Iperen j.
16	Vrydag	Juliana.
17	Saturd.	Rees j.
18	*Zondag*	*Quinquagesima*
19	Maand.	S. Bonifacius.
20	Dingsd.	*Vasten-Avond*.
21	Woens.	Asd. Beslot.
22	Dond.	S. Pieterstoel.
23	Vrydag	Bommel p.
24	Saturd.	S. *Matthys*.
25	*Zondag*	*Quadragesima*.
26	Maand.	Hoorn l.
27	Dingsd.	Herenthals j.
28	Woens.	*Quat*. Waalw. p

Volle Maan, Donderd. den 1, 's morg. ten 3 uur. 21 minuten.

Laatste Quart Dond. den 8, 's mor. ten 5 uur. 21 min.

Nieuwe Maan, Vryd. den 16, 's av. ten 7 uur. 52 min.

Eerste Quart, Vrydag den 23, 's morgens ten 10 ur. 55 minut.

M a a r t , *Lentemaand*, heeft XXXI. Dagen.

1	Dond.	Zwol leerm.
2	Vrydag	*Quat*. Aur. j.
3	Saturd.	*Quat*. Zwol p.
4	*Zondag*	*Remeniscere*.
5	Maand.	Haarl. Hard. p.
6	Dingsd.	Heusden p.
7	Woens.	S. Thomas.
8	Dond.	Grave p.
9	Vrydag	Schiedam p.
10	Saturd.	Boshalf-vast.
11	*Zondag*	*Oculi*. Doesb. p.
12	Maand.	S. Greg. Kuyl. p
13	Dingsd.	Amst. lootdag
14	Woens.	Amst. mir. lo.
15	Dond.	Thiel p.
16	Vrydag	Herebertus.
17	Saturd.	S. Geer. Leeu. p
18	*Zondag*	*Letare*.
19	Maand.	S. Jof. Kamp. b.
20	Dingsd.	Muyden p.
21	Woens.	S. Benedictus.
22	Dond.	Deventer le.
23	Vrydag	Benedictus.
24	Saturd.	Simeon.
25	*Zondag*	*Maria Boods*.
26	Maand.	Kuyl. Naard. p
27	Dingsd.	Wagening. p.
28	Woens.	Arnh. Loen. p.
29	Dond.	Loenen p.
30	Vrydag	Vianen p.
31	Saturd.	Bos b.

Volle Maan, Vrydag den 2, namidd. ten 1 uur. 20 m.

Laatste Quart. Vryd. den 9, nam. ten 3 ur. 56 m.

Nieuwe Maan, Saturdag, den 17, 's nam. ten 2 uur. 11 m.

Eerste Quart. Sond. den 25, 's mor. ten 7 uur. 4 min.

Volle Maan, Saturdag den 31, 's avonts ten 10 uur. 46 min.

A p r i l, *Grasmaand*, heeft XXX. Dagen.

1	*Zondag*	*Palm-Zondag*.
2	Maand.	S. Franc. Utr. p.
3	Dingsd.	Gorcum p.
4	Woens.	Vollenhov. p.
5	Dond.	Witte dond.
6	Vrydag	Goede vryd.
7	Saturd.	Groningen p.
8	*Zondag*	Paasschen.
9	Maand.	2 Paaschdag.
10	Dingsd.	Montf. b.
11	Woens.	Woerden b.
12	Dond.	Voorsch. k.p.
13	Vrydag	Amersfoort b.
14	Saturd.	Wyk j.
15	*Zondag*	*Quas*. Opentyd
16	Maand.	Alkmaar b.
17	Dingsd.	Weesp b.
18	Woens.	Woerden b.
19	Dond.	Alk. p. Lis b.
20	Vrydag	Amst. Hass. b.
21	Saturd.	Arnhem b.
22	*Zondag*	*Misericordia*.
23	Maand.	S. Joris.
24	Dingsd.	Weesp b.
25	Woens.	S. Marcus.
26	Dond.	Delft, Lis b.
27	Vrydag	Edam p.
28	Saturd.	Arnh. Ed. b.
29	*Zondag*	*Jubil*. Frank. b.
30	Maand.	Workum j.

Laatste Quart. Sondag den 8, 's mor. ten 6 ur. 9 min.

Nieuwe Maan, Maandag den 16, 's morg. ten 6 ur. 25 m.

Eerste Quart. Maandag den 23, 's morg. ten 12 ur. 36 m.

Volle Maan, Maandag den 30, 's morg. ten 8 uur. 14 m.

M a y , *Bloeimaand*, heeft XXXI. Dagen.

1	Dingsd.	*S. Phil. en Jac*.
2	Woens.	Purmerend p.
3	Dond.	*Kruis Vinding*.
4	Vrydag	Gron. j.b.
5	Saturd.	Arnhem b.
6	*Zondag*	*Cant*. S.J. Lat.
7	Maand.	Bodegraven p.
8	Dingsd.	Michielopen b.
9	Woens.	Wyk. b.
10	Dond.	Lis, Zwol b.
11	Vrydag	Franeker p.
12	Saturd.	Arnh. Zwol p.
13	*Zondag*	*Vocem*.
14	Maand.	*Kruis Dagen*.
15	Dingsd.	Nimwegen p.
16	Woens.	Weesp p.
17	Dond.	*Hem. Christi*.
18	Vrydag	Penantius.
19	Saturd.	Prudentiana.
20	*Zondag*	*Exaudi*.
21	Maand.	Utrecht vrym.
22	Dingsd.	Marcianus.
23	Woens.	Schoonh. j.
24	Dond.	Dev. j. en p.
25	Vrydag	Urbaan.
26	Saturd.	*Vastendag*.
27	*Zondag*	*Pinxter*.
28	Maand.	2 *Pinxterdag*.
29	Dingsd.	Swynd. p.
30	Woens.	*Quat*. Amst. lo.
31	Dond.	Amst. lootdag.

Laatste Quart. Maandag den 7, namidd. ten 4 uur. 51 m.

Nieuwe Maan, Dingsdag den 15, 's av. ten 7 53 minut. Zon-Ecl.

Eerste Quart. Dings. den 22, 's av. ten 8 ur. 22 minuten.

Volle Maan, Dingsdag den 29, 's av. ten 6 uur. 14 m. Maan-Ecl.

J u n y , *Wiedemaand*, heeft XXX. Dagen.

1	Vrydag	*Quatertemper*.
2	Saturd.	*Quatertemper*.
3	*Zondag*	*H. Drievuld*.
4	Maand.	Bunschoten p.
5	Dingsd.	Bom. Briel p.
6	Woens.	Delft p.
7	Dond.	*H. Sacrament*.
8	Vrydag	Brouwersh. p.
9	Saturd.	Beest Gou. p.
10	*Zondag*	Heus. Wor. k.
11	Maand.	S. Barnabas.
12	Dingsd.	S. Odulphus.
13	Woens.	S. Anthon.
14	Dond.	Medenblik p.
15	Vrydag	Mernkerk p.
16	Saturd.	Wyk p.
17	*Zondag*	Bos j.
18	Maand.	Loosdrecht p.
19	Dingsd.	Hilversom p.
20	Woens.	Bos j.
21	Dond.	Deventer l.
22	Vrydag	Devent. p.
23	Saturd.	*Vastendag*.
24	*Zondag*	*S. Jan Baptist*.
25	Maand.	Beus. Domb. p.
26	Dingsd.	Joannes en P.
27	Woens.	Ysselmunde p.
28	Dond.	*Vastendag*.
29	Vrydag	*S. Pet. en Paul*.
30	Saturd.	S. Paul. ged.

Laatste Quart. Woensd. den 6, 's morg. ten 7 uur. 18 m.

Nieuwe Maan, Donderd. den 14, 's morgens ten 6 uur. 55 minute.

Eerste Quart. Donderd. den 21, 's namid. ten 3 ur. 54 m.

Volle Maan, Donderd. den 28, 's morg. ten 5 uur. 48 m.

J u l y , *Hooimaand*, heeft XXXI. Dagen.

1	*Zondag*	Lar. Leyds. k.
2	Maand.	Maria vis.
3	Dingsd.	Giesen p.
4	Woens.	Martens tran.
5	Dond.	S. Bonifacius.
6	Vrydag	Gorcum p.
7	Saturd.	Edam k.
8	*Zondag*	Katwyk k.
9	Maand.	Utregt k.
10	Dingsd.	Leyd. j. ka.
11	Woens.	Soelmont. p.
12	Dond.	Nabor en Felix
13	Vrydag	Edam p.
14	Saturd.	Swyndregt p.
15	*Zondag*	Apostel sch.
16	Maand.	Breukelen ke.
17	Dingsd.	Alexius.
18	Woens.	Symphorosa.
19	Dond.	*Hontsd. begin*.
20	Vrydag	S. Margaretha
21	Saturd.	Groningen p.
22	*Zondag*	S. Maria Mag.
23	Maand.	Deventer j.
24	Dingsd.	*Vast*. Gron. j.
25	Woens.	*S. Jacob*.
26	Dond.	S. Anna.
27	Vryd.	Kampen le.
28	Saturd.	Voorschot. p.
29	*Zondag*	Gouda Ket. k.
30	Maand.	Beemster bid.
31	Dingsd	S. Ignatius.

Laatste Quart. Vrydag den 6, 's mor. ten 4 uur. 42 m.

Nieuwe Maan, Vrydag den 13, 's nam. ten 3 uuren 5 m.

Eerste Quart. Vrydag den 20, 's morg. ten 11 uur 2 m.

Volle Maan, Vrydag den 27, 's avonds ten 6 uuren 16 minuten.

A u g u s t u s , *Oogstmaand*, heeft XXXI. Dagen.

1	Woens.	S. Piet. band.
2	Dond.	Portiuncula.
3	Vrydag	S. Stev. vin.
4	Saturd.	S. Dominicus.
5	*Zondag*	Maria ter sne.
6	Maand.	Transfig. Chr.
7	Dingsd.	Donatus.
8	Woens.	Domburg p.
9	Dond.	*Vastendag*.
10	Vrydag	*S. Laurent*.
11	Saturd.	Groningen p.
12	*Zondag*	Bos, Wad. k.
13	Maand.	Bolswaart p.
14	Dingsd.	*Vastendag*.
15	Woens.	*Maria Hemelv*.
16	Dond.	Rochus.
17	Vrydag	Jeroen.
18	Saturd.	*Hontsd. eind*.
19	*Zondag*	Zardam k.
20	Maand.	*Hartjesdag*.
21	Dingsd.	Lis p.
22	Woens.	Privatus.
23	Dond.	*Vastendag*.
24	Vrydag	*S. Bart.* Rot. lo.
25	Saturd.	S Ludowicus.
26	*Zondag*	Rotterdam k.
27	Maand.	Lexm. Vian. b.
28	Dingsd.	S. Aug. Bom. k.
29	Woens.	S. Jan onth.
30	Dond.	Abcou p.
31	Vrydag	Amstelveen p.

Laatste Quart. Saturdag den 4, 's av. ten 7 3 min.

Nieuwe Maan, Saturdag, den 11, 's nagts ten 12 ur. 55 m.

Eerste Quart. Saturdag den 18, 's av. ten 7 ur. 35 min.

Volle Maan, Zondag den 26, 's morg. ten 10 uur. 6 minuten.

S e p t e m b e r , *Herfstmaand*, heeft XXX. Dagen.

1	Saturd.	S. Gillis.
2	*Zondag*	Abc. Weesp k.
3	Maand.	Nim. k. Alk. p.
4	Dingsd.	Gend, Heylo p.
5	Woens.	Alkm. j. Lim. p.
6	Dond.	Blokziel b.
7	Vrydag	Nimwegen p.
8	Saturd.	*Maria Geboorte*
9	*Zondag*	Aldev. Loen. k.
10	Maand.	Terveer j.
11	Dingsd.	Rosendaal j.
12	Woens.	Terveer j.
13	Dond.	Amatus
14	Vrydag	† Verheffing.
15	Saturd.	Utregt le.
16	*Zondag*	Maarse k.
17	Maand.	Lamb. Amst. lo
18	Dingsd.	Amsterd. lo.
19	Woens.	*Quatertemper*.
20	Dond.	*Vast.* Gron. p.
21	Vrydag	*S. Matt. Quat*.
22	Saturd.	*Quatertemper*.
23	*Zondag*	Amsterd. ke.
24	Maand.	Terschelling b
25	Dingsd.	Brakel p.
26	Woens.	Thiel p.
27	Dond.	Buren p.
28	Vrydag	Gore. Zwol p
29	Saturd.	*S. Mich.* Gorc. p.
30	*Zondag*	S. Hieronim.

Laatste Quart. Maandag den 3, 's morg. ten 7 uur. 49 m.

Nieuwe Maan, Maandag den 10, 's morg. ten 7 uur. 40 m.

Eerste Quart. Maandag den 17, 's morg. ten 6 uur. 19 m.

Volle Maan, Dingsdag den 25, 's mor. ten 2 uuren 46 minuten.

O c t o b e r , *Wynmaand*. heeft XXXI. Dagen.

1	Maand.	S. Bavo.
2	Dingsd.	Wyk le.
3	Woens.	*Leiden Ontzet*.
4	Dond.	S. Franciscus.
5	Vrydag	Gorcum j.
6	Saturd.	Bruno.
7	*Zondag*	Amstelveen k.
8	Maand.	*Alkm. ontzet*.
9	Dingsd.	Texel b. sch.
10	Woens.	S. Victor.
11	Dond.	Schagen b.
12	Vrydag	Ed. p. Vian. b.
13	Saturd.	Boere zaturd.
14	*Zondag*	Voorburg k.
15	Maand.	Amst. v. Pur b.
16	Dingsd.	Weesp b.
17	Woens.	Amersf. Pur. p.
18	Dond.	S. Lucas.
19	Vrydag	Schiedam b.
20	Saturd.	Haarl. Alk. b.
21	*Zondag*	S. Ursula.
22	Maand.	Amsterdam b.
23	Dingsd.	Rotterdam b.
24	Woens.	Haarl. Vian. b.
25	Dond.	Delft, Goud. b.
26	Vrydag	Loosdregt b.
27	Saturd.	*Vastendag*.
28	*Zondag*	*S. Sim. en Jud.*
29	Maand.	Haarlem b.
30	Dingsd.	Tergoes b.
31	Woens.	*Vast*. Wyk b.

Laatste Quart. Dingsdag den 2, 's av. ten 7 uur. 34 min.

Nieuwe Maan, Dingsdag den 9, namidd. ten 4 uur. 28 m.

Eerste Quart. Dingsdag, den 16, 's avonds ten ten 9 uur.

Volle Maan, Woensdag den 24, 's av. ten 7 ur. 58 min.

N o v e m b e r , *Slagtmaand*, heeft XXX. Dagen.

1	Dond.	*Allerheiligen*.
2	Vrydag	Allerzielen.
3	Saturd.	Alk. Grave b.
4	*Zondag*	Dokkum j.
5	Maand.	Alkmaar b.
6	Dingsd.	Breda Terg. b.
7	Woens.	*S. Willebrordus*
8	Dond.	Lis b.
9	Vrydag	Enkhuisen b.
10	Saturd.	Purmerend p.
11	*Zondag*	*S. Maarten*.
12	Maand.	Gorcum p.
13	Dingsd.	Weesp, Tex. b.
14	Woens.	Alkmaar p.
15	Dond.	Lis b.
16	Vrydag	Bos b.
17	Saturd.	Gregorius.
18	*Zondag*	Huysen p.
19	Maand.	S. Elisabeth.
20	Dingsd.	Eadmundus.
21	Woens.	M. pres. Lei. b.
22	Dond.	S. Cecilia.
23	Vrydag	Alkmaar la.
24	Saturd.	Velse b.
25	*Zondag*	S. Catharina.
26	Maand.	Vlym p Vliss. b
27	Dingsd.	Hoogstrate b.
28	Woens.	Munnikend. b.
29	Dond.	*Vastendag*.
30	Vrydag	*S. Andries*.

Laatste Quart. Donder. den 1, 's morg. ten 6 uur. 32 m.

Nieuwe Maan, Donderd. den 8, 's mor. ten 2 Zon-Ecl.

Eerste Quart. Donderd. den 15, 's midd. ten 12 ur. 27 m.

Volle Maan Vryd. den 23, 's midd. ten 5 uur. 12 ur. 48 m. Maan-Ecl.

Laatste Quart. Vryd. den 30, nam. te 3 uur. 46 m.

D e c e m b e r , *Wintermaand*, heeft XXXI. Dagen.

1	Saturd.	S. Eloy.
2	*Zondag*	1 *Adv.* Besl.
3	Maand.	S. Franciscus.
4	Dingsd.	S. Barbara.
5	Woens.	Sabbas.
6	Dond.	S. Nicolaas.
7	Vrydag	S. Ambrosius.
8	Saturd.	*Maria Ontf.*
9	*Zondag*	2 *Advent.*
10	Maand.	Melchiades.
11	Dingsd.	Rodenburg j.
12	Woens.	Joachimsdal j.
13	Dond.	S. Lucia.
14	Vrydag	Ryssel j.
15	Saturd.	Tongelveen j.
16	*Zondag*	3 *Advent*.
17	Maand.	Bergen j.
18	Dingsd.	Wunibaldus.
19	Woens.	*Quatertemper*.
20	Dond.	*Vastendag*.
21	Vrydag	*S. Thom. Quat.*
22	Saturd.	*Quatertemper*.
23	*Zondag*	4 *Advent*.
24	Maand.	*Vastendag*.
25	Dingsd.	*Kersdag*.
26	Woens.	2 *K.S. Stev.*
27	Dond.	*S. Jan Euang.*
28	Vrydag	Onn. Kind.
29	Saturd.	Thom. Cant.
30	*Zondag*	Savinus.
31	Maand.	S. Silvester.

Nieuwe Maan, Vrydag den 7, namidd. ten 2 uur. 4 m.

Eerste Quart. Saturdag den 15, 's mor. ten 7 17 minut.

Volle Maan, Zond. den 23, 's mor. ten 4 uur. 25 min.

Laatste Quart. Zondag den 30, 's morg. ten 3 uuren 34 minut.

t.o. 1

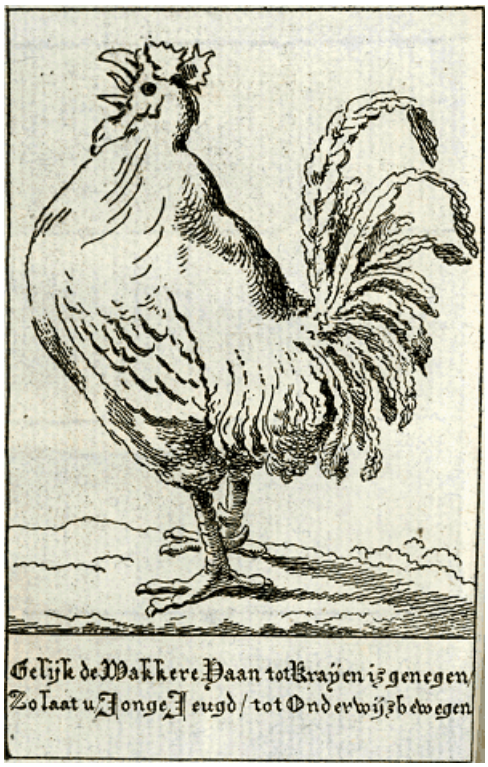

Gelijk de Wakkere Haan tot Kraijen is genegen,
Zo laat u, Jonge Jeugd, tot Onderwijs bewegen.

Ieder wel ingericht huishouden zijn eige Apteek.

Welke hulpe tegen krankheeden levert een wel ingericht huishouden op?

***W**ijle* SERVANDIS CIVIBUS , bekrooninger gedagtenisse (want bekroonen was haar zaak, haare eenige zaak) gaf voor ettelijke jaaren op, eene zoortgelijke vraage, in andere woorden vervat, min uitgestrekt in hulpmiddelen: want dezelve bepaalde zich, naar mijn geheugen, alleen tot kelder en keuken. Ik hebbe, bij mijne weinige lectuur, deeze prijsverhandeling of prijsverhandelingen nimmer geleezen, zelfs toen ik niet voorneemens was 'er iets over optestellen. Ook zoude ik liefst noch heden mijne denkwijze vrij houden, zo 't anderzints hier in *Sneeuwendal*, op een afstand van vier honderd mijlen van mijn Vaderland, mij mogelijk was, mijne voorgangers (van wier lauwerkroon ik zelfs niet 't dorste blaadje wil afknijpen) in dit vak raad te pleegen. Bui-

ten de geleegeneheid zijnde van te copiëeren, moet deeze Memorie alzo een meer oorspronkelijk aanzien verkrijgen: 't geen, was 't ook alleen door de nieuwheid, veeltijds genade, zomtijds goedkeurig wint.

Hoe oordeelkundig en geleerd, ook deeze stof door mijne voorgangers mag behandeld zijn, haar huishoudelijk, algemeen nut ontheft mij van de nood eener verdeediging, waarom ik dezelve een andermaal voorneeme.

De artikelen te vinden in een wel ingericht huishouden zijn, blijkens hondert *Catalogi* van huisraad en inboedel, zo meenigvuldig als verscheiden, en dus van eene zeer moeijelijke classificatie. Eenige vindt men, beide in apteeken en keuken of kelder, anderen enkel in één van drie. In hoope op de goedkeuringe mijner Lezers, gaa ik dit onhandelbaar onderwerp op de volgende manier aangrijpen. Eerst is 't voorneemen voetstoots, eene algemeene mediçinaale revue te houden over alle of de meeste artikelen, te vinden in een wel ingericht huishouden. Twedens wil ik haastelijk doorloopen de heete of haastige ziektens, en uitvorschen de baaten die de lijders daar tegen uit hun huishouden trekken mogen. Laatstelijk zal ik de sleepende ziektens en wat daartegen troostelijks een huishouding aanbiedt, in ogenschijn neemen.

Van 't Bed.

't Eerste middel, waarna men in de ziektens omziet, en welk alle andere artzenijën pleegt vooraftegaan, is 't bed. 't Instinct en de reeden rechtvaardigen deeze voorkeuze. Zie de kranken, gelijk de zogeling de handen uitstrekt na de borst, reikhalzen na zijn bed, in 't oogenblik als 't vermaakt of verfrischt wordt: in hoe gemaklijke leuning stoel hij anders ook gezeeten zij! Van alle de stellingen welke 't menschelijk lichaam neemen kan, is 'er geene, waarin deszelfs deelen meer bevrijd zijn, het eene te draagen de zwaarte of last van 't andere, dan die, waarin 't te bed legt. Zet den kranken in de allergemaklijkste armstoel, de hals moet toch immers 't hoofd, de schouwders den hals, 't onderlijf de zwaarte van 't bovenlijf, enz. voor een groot deel dragen. Geleegen draagt 't bed deezen last, en geeft het lichaam rust.

Zo als voor een gezond mensch hairen matrassen beter meubelen zijn, dan veeren-bedden, alzo verdienen veerenbedden voor der zieken legersteê verre den voorrang. Hunne zagtheid behoedt het gevoelig lichaam der zieken voor alle onaangenaame drukkingen.

Dan de groote mediçinasle kragt van dit zie-

ken-meubel, bestaat in de warmte en vogtigheid: twee middelen den lijdende van groot soulaas. De warmte ontspant op den langen duur veele krampachtige zamensnoeringen der vaten, (die veele ziektens vergezellen) en herstelt, de eenparige gelijkheid in den omloop der vochten. De vezelen door de warmte ontspannen, geeven de zweetgaten geleegenheid zich te openen, en een aanmerkelijk deel der ziektestoffe uittewerpen. De ontspannen vezelen maken de ontlastingen door stoelgangen of 't water gemaklijk, en zetten de deuren van alle zijden open, waaruit de stoflijke oorzaak der ziektens kan uittrekken. De vezelen door de warmte gebragt tot, of even beneeden die spanninge, welke de gezondheid vordert, brengen geene hindernisse meer aan de natuurlijke werkzaamheeden van 't dierlijk lichaam, (*actiones naturales*) gedoogen, dat de misschien toegesnoerde uitloos-buizen (*emunctoria*) ontlaaten. De vogtigheid, als eene heilzaam dauw over de oppervlakte der huid verspreid, brengt ook 't haare toe, tot de weekmaking der hard gespannen vezelen, tot het openhouden der zweetgaten.

Laat iemand, bij wien de maag en eerste wegen in den volmaaksten welstand zijn, eene koude vatten, belemmerd worden in zijne doorwazeminge, weldra zullen de tong, de reuk des adems, de verlooren eetlust getuigen de ongesteldheid van dit, in 't diergelijk huishouden

allerbelangrijkst meubel, ter koking der spijzen, enz. Maakt hier uit op de aangeleegenheid van 't bed, wiens warmte de doorwazeming herstelt.

De advocaaten der heerschappij van harzen- en zenuw-gestel, als de hoofdveer der ziektens, zullen dit meubel zijnen lof niet ontzeggen; in zo verre de rust, welke 't bed bevordert, best geschikt is, om de onstuimige beweegingen der zenuwen te bezadigen, en 't geheele dierelijk huishouden in zijn ordinaire plooi te herstellen.

Naauwkeurige waarneemers hebben opgemerkt, dat de omloop des bloeds sneller loopt, om een 1/8 1/6 1/4 deel, in lijders, die gezeeten zijn, (hoe gemaklijk ook de leuningstoel zij,) dan in de zulken welke te bed leggen. Zie A. DE HAEN, *Ratio Medendi* p. XII. bladz. 492. Hieruit laat zich opmaaken, hoe veel 't bed, door zijne richtinge, toebrenge, ter vermindering van de koortze.

Schoon de warmte, als hebbende de kragt van te ontspannen, verzwakke, en dus de oorzaak dier ziektens, welke uit zwakheid geboren worden, vermeerdere, is zij dikmaals 't geschiktste middel, om de toevallen voor 't ogenblik te stillen.

De lof, dien ik een zagte, warm, gemaklijke leger-steê toezwaai, ten troost der lijdenden, verdient 't zelve zo goed als in alle ziektens; doch zijne geneezende kragt strekt zich bijzonder uit, over de zulken, welke te wijten

zijn aan eene belemmerde uitwazeming, hoedanig 3/4 den der gewoonlijke krankheeden, bij haar eerste verschijning, in mijn Vaderland zijn. Het Bed is de beste artzenij in verkoudheeden met koortzen. De geneezing der Rhumatismen wordt 'er door gemaklijk gemaakt, zo als men de zelve hiermede smooren kan, in hunne geboorte. De in dit euvel ervaaren lijder, voelt 'er de voorlopers van. Wat belet hem het lijdende deel te stooven, rondsöm in een kussentie, met heet gemaakte zemelen of zand aangevult, het te brengen en te houden in een bad van zweet, en alzo het lijdende deel van de scherpe stoffen, die het prikkelen, te ontlasten? Wat zou hem hinderen in die zo onlijdelijke scheele hoofdpijnen (*hemicrania, migraines*) tot 't zelve middel zijne toevlucht te neemen? Ik beloof hem soulaas, zo als ik 't hem belooven durve, van 't zelve middel, in die zo ontzettende krampkolijken, waarin *'t opium* zelve, die groote pijnstiller der lijdenden, onvermogend is ons uit de verleegenheid te helpen: om nu niet te gewaagen de voordeelen van 't bed, in alle loopen en kolijken.

De rijkheid der stoffen, welke ik noch te behandelen hebbe, verbiedt mij alle de voordeelen van een warm, gemaklijk bed, veêrtje voor veêrtje uittepluizen, doch zal mij niet weêrhouden noch een en ander 'er bijtevoegen.

Gelijk 't bed de uitwazeming bevordert, alzo

wordt 't weldra als eene spons, doorweekt van ziekte-stoffen. De zulken, wier huishouden zulks gedoogt, zullen weldoen, ieder dag het bed te doen veranderen, en 't afgeloste te doen uitluchten en droogen.

Daar ook in den gezondsten mensch, (en hoe veel meer is dit 't geval niet met zieken, door alle deuren en vengsters 't bederf uitwaassemende?) de gezondheid onderhouden wordt door uit de huid uittewerpen de stoffen, derzelve hinderlijk; daar 't bed als eene spons is, die deeze uitwazemingen indrinkt, dewelke ten nadeele der gezondheid door de inslurpende huid-vaatjes wederom ingezoogen worden, laat 't zich aanzien dat dit luchten van de bedden ter zuiveringe ongenoegzaam is. Zou men ze niet kunnen maaken, in de form van een zak, openbaar aan eene zijde om de uitgestorte veêren van tijd tot tijd aan de open lucht te kunnen blootstellen, zuiveren en droogen? Daar een derde, en meer dan een derde deel, mijner Landgenooten verscheide bedden hebben, is deeze praktijk van een omslag zo gering, als zijn voordeel groot is. 't Zelve in acht te neemen met lakens, enz. is gemaklijker; en dat men der kranken-bed niet verschoont, ten zij 't versche linnen kurk-droog zij, weet een kind.

Zou men de lakens ook met voordeel kunnen doen zwavelen, in ziektens, gebooren uit eene rotte ontbinding der vochten?

Zou men de dames met zenuw-ziektens en

vapeurs behebt, ook kunnen baat bezorgen, door haar van bedden te voorzien, aangevuld met welriekende, *antihysterieke* zaaken, of dezelve daarmede te doorrooken?

In ziektens, zo als die van de huid, welke door zweeten moeten hersteld worden, kan men door middel van een munnik of bed-pan de lijdenden, die zich in dat geval best geheel naakt uitkleedt, met behulp van de waassem van warm water, een zweet-bad bezorgen.

In eenigzints ernstige ziektens, is de slapeloosheid een zo gemeen als afmattend toeval. Dat men de lijdenden, was 't ook enigzints in spijt hunner tegenwerpingen, uit 't bed neeme, hen zo lang maar eenigzints mooglijk, tot afmattinge toe, doe opzitten, 't bed intusschen luchte en de veêren in eene nieuwe plooi zette; en de vermoeijenisse, de frischheid, de zagtheid van 't bed mogen hen doen insluimeren.

'Er is in de Republiek een aantal lieden, die, zonder 't men hun aan neus of wangen kan aanzien (misschien kan men 't aan hunne afneemende vlugheid van geest bemerken) dagelijks iets meer dan ééne fles wijn orberen. De zulken durv' ik met toetrouwen een dik, warm, veêrenbed, met dikke, wolle, katoene dekens, aanraaden, waarin de bevorderde doorwazeming hen of voor aanvallen van jicht behoeden, of die aanvallen ligter zal doen zijn.

Van 't Water.

'Er is zedert niet wel vijftig jaaren een stortreegen eener *zonderlinge geleerdheid* over de geneeskunde gevallen. Even als zwaare plasreegens de veld-vruchten ter neêr slaan en vernielen, alzo heeft deeze *zonderlinge geleerdheid* geärbeid om de leere der voorgangers ter neêr te vellen, de welke, zo zij noch leefden, gevaar liepen van hunne na-neeven in 't dolhuis te worden opgeslooten: zo wijs zijn die na-neeven geworden! Men meende voorheen, dat wanneer iemand krank was, zijne vochten, die, zo verre weg, 't grootste deel des ligchaams uitmaaken, afgeweeken waren van die menging, welke zij voor de gezondheid nodig hadden, en handelde overeenkomstig die meening: dan zedert hebben wij principaal van zekeren *Schotzen* professor *geleerd*, dat de oorzaak der ziektens in de beroering des huishoudens der harssens, in de desorders der *vital* en *moving powers*, in *atoniae* en *spasmi* te zoeken is(*).

(*) Dezelve man heeft ons noch van eene andere dwaaling te rug gebragt. Men hieldt H. BOERHAAVE, zo wel voor een groot artz, als voor een groot schrijver of auteur. Dan zedert zijn ons uit Edimburg berichten toegekomen, waarin wij beleert worden, dat 'er bezwaarlijk in zijne *Aphorismi* één enige hladzijde is, waarop niet iets onwaars of iets riet gebrekkigs staat. Zie CULLEN, Vol. I. p. XLII.

Ik voor mijn aandeel kan mij onmogelijk met deeze overvliegende, onnatuurlijke wijsheid bevreedigen; en zal altoos, zonder nochtans een letterlijk aankleever van eenige preçiese verdeeling of rangschikking der ontaarting in de vochten te zijn, blijven gelooven, dat wanneer iemand ziek legt, zijne sappen ongezond zijn; dat 't doorgaans de ongesteldheid der vochten is, welke harssens- en zenuw-gestel zieklijk aandoet; en niet de ongeregeltheid der leevenskragten, welke de vochten doet ontaarden. Te beweeren, dat in een kranken de vochten zo gezond zijn, als in een welgestelden, is zo veel als te beweeren, dat de huizen op *Marken* en *Vlooijenburg* zo rein zijn, als die in de bogt van de *Heerengragt*. Hinkende aan deeze mijne ouderwetsheid, kan ik 't water niet met stilzwijgen voorbijgaan.

Mag men 't ligchaam eens kranken vergelijken bij de woning eens mossigen bewooners, om welke te reinigen de beslendige vraag is water, water, zo kan men daaruit de heilzaame kragt deezer vloeistoffe voor een zieken opmaaken. Door 't water alleen verdunt men 't bloed, 't geen in ontsteekings-ziektens te dik, te lijmerig is; 't water zich mengende met scherpgewor-

den sappen, verdrijft derzelver scherpte, even als men eene fles sterkwater verslapt door 't bijgieten van een ton waters. Water in ongewoonen overvloed gedronken, spoelt maag en darmen uit, gelijk men een rioel reinigt met 'er een emmer water door te laaten loopen. Water, warm gedronken, maakt de te sterk gespannen vezelen week, ontbindt de krampen, en alzo alle plaatzelijke ophoopingen (*plethorae locales*) weggenomen hebbende, herstelt 't den gelijken, zagten omloop der vochten. 't Is water, welke hoofdzakelijk de groote hitte in ontsteekingsziektens, zo als de koortze, dat is, eene overhaaste beweeging in 't bloed, kan doen bedaaren.

Als eene wooning recht onrein is, loopt enkel water over de smeerigheid, als over een gloeijenden steen weg, en neemt de morsigheid niet af. Zo wil ook 't water alleen meer of min doen in 't ligchaam der zieken. Men kan zich de handen even zo goed rein wasschen een stuk broods in 't wasch-water doende, als een stuk zeeps. Men heeft alzo wijsselijk 't gebruik ingevoerd der zieken drinkwater op brood, garst, haver enz., aftekooken, het met de sappen van diverse vruchten als aalbeziën, bramboozen, kersen, aardbeziën, of in den winter met derzelver gelijën, in alle wel ingerichte huishoudens te vinden, zo om derzelver seepachtige eigenschappen, om derzelver koorts-gal-ver-

beterende kragten, en ook om den smaak te vermengen. Op deeze wijze wordt 't water als een *vegetable* zeep-sap, welke zich in 't binnendste der bedorvene vochten dringende, zich daarmede door en door vermengende, ze deels verbetert, deels door de gewoone uitwerpingen (*excretiones*) den ziekenhuize uitboent.

Het koude water versterkt de verzwakte maag, herstelt den verlooren eetlust. In gestellen, wier vezelen te slap, wier bloed te dun, wier omloop van 't zelve te traag, wier leevenskragten te luttel zijn, is 't uitwendig gebruik van 't koude water een overheerlijk versterkend middel: bijzonderlijk wanneer men deeze zwakke zukkels, uit 't koude bad gekomen, wel afgedroogd, met eene niet al te zagte wolle lap, 't gansche ligchaam, bovenäl de ruggegraat, ter versterking van 't zenuwgestel, eenigen tijd wrijft; want deeze wrijving brengt ter opwekking der stervende leevenskragten ongelooflijk veel bij. Dan zoortgelijke geneesmiddelen hebben dit aan zich, dat, om baat te bezorgen, zij wel zes weeken onafgebrooken vervolgd moeten worden.

Men heeft, 'k meen in *America*, een stortreegenbad (*shower*) uitgevonden. 't Is als een kuip met een dubbele bodem, de onderste van de welken als een zeef met zeer veele gaatjes doorboort is. Men trekt de prop uit de bovenste bodem, en zet zich onder deezen stort-reegen. 'Er zijn 'er die be we eren, dat de val deezer dikke droppels

eene bijzondere kragt heeft, om de verslapte vezelen de behoorlijke spanning weder te geeven.

Om de versterkende kragt des waters aantezetten, behoeft men in 't zelve alleen een gloeijend ijzer twee- driemaalen te blusschen. Als men dit water met een sterk astrekzel van thee mengt, moet dit mengzel eene zwarte kleur aanneemen. Doch te sterk bezwangerd met ijzerdeelen, geeft het walgingen; in welk geval men 't zelve met ordinair water verdunnen kan.

Meisjes bleek van verwe, slap van vezelen, en kwijnende van gestel (bij ons *chloroticae*) die omtrent de vijf- of zestien jaaren het uitblijvend tijdstip der huuwbaarheid wenschten te verhaasten, zullen mij voor 't gebruik van dit ijzerwater bedanken: maar al wederom, 't werkt op geen bof, als eene purgatie.

Dat zuiver water de kragt zou bezitten om 't lood in gooten of reegen-bakken optelossen, en dus zich in een vergif te verwandelen, komt mij weinig waarschijnelijk voor. Evenwel daar verscheide niet waterige, of *heterogene* deelen zich met 't zelve kunnen vermengen, en daardoor aan de oplossing van 't lood de geboorte geeven, zal 't niet onberaaden zijn, wanneer meer inwoners van één zelve huishouden zich beklaagen over kolijkpijnen, het water te laaten onderzoeken. Voor 't overige mogen lieden, welke de potten van achteren schuuren, zich niet beklaagen over de moeite een paar maalen in 't jaar gooten en reegen-bakken te doen reinigen.

Van de Coffij en Thee.

Ik beöogde in deeze Memorie aan de hand te geeven den bijstand, dien een wel ingericht huishouden tegen krankheeden aanbiedt, niet zo zeer de levensregelen ter bewaaring der gezondheid. Vergun mij, Lezers! een ogenblik van mijn bestek aftegaan, uit hoofde der algemeenheid beide deezer dranken; ook wijl men in ziektens 'er eenig gebruik van maaken kan; ook wijl 't water derzelver voornaame ingrediënt is.

Koffij zeer sterk gedronken, van ieder lood, of noch meer, één kopje, is een drank van kragtige eigenschappen. Voor perzoonen van een zwak, aandoenlijk zenuwgestel, voor vrouwen met *vapeurs* gekweld is dezelve hoogst nadeelig, doende het zenuwgestel zeer heftig aan, veroorzaakende in tedere menschen trillingen en beevingen. Bij allen heeft de koffij eene levendig- eene slaapeloosmaakende kragt, vermeerderende de hitte, den omloop des bloeds aanzettende.

De koffij vermeerdert de gal, en kan eene artzenij worden, wanneer de spijsverteering uit gebrek daaraan kwijnt.

'Er is eene zoort van loslijvigheid of buikloop,

welken menschen, die van water en lucht veranderen, ondervinden. Deezen heeft een kop zeer sterke koffij, heet gedronken, zonder room of melk, meenigmaal geholpen.

'Er zijn 'er, die beweeren, dat deeze zelve drank zonder room of melk, vermengd met een derde citroen-sap, een koorts-verdrijvend middel is.

In lieden van een gezond, sterk gestel, wier mond aan tafel nimmer stil staat, ofschoon zij weinig spreeken, is een kop sterke koffij een middel, welk de spijsverteering bevordert. - Deeze zijn de voornaamste hoedanigheeden van deezen drank, gelijk die gedronken wordt door menschen, zo als men voor 1795. sprak, van fatzoen.

Bij die klasse der stedelingen, welke onder den burgerstand behooren, bij de schamele gemeente, bij de niet lezers van dit Lantaarntje, bij onze boeren en landlieden, draagt en kétel koffij 'er den naam van. Eén lood misschién op zes-en-dertig koppen water! Zij, welke zo kaarig hiermede zijn, zondigen zelden in ruimschotigheid van 't aanwenden der andere middelen, ter verrijkinge des dierlijken leevens. Wijl nu 't noodlot hen bestemt beeft, om ettelijke maalen 's daags eenige kopjes vocht inteslurpen, zal 'er altoos noch eenige, meer levendigmakende kragt in de koffijketel, boven de trekpot steeken. Onder de werkende klasse deezer menschen, heb ik niet kunnen waarneemen, dat

hun zenuw-gestel 'er zeer door verzwakte, of dat hun temperament zo doorslaande tot het galachtige of cholerische overhelde.

De thee is van eene zeer onverschillige hoedanigheid. Koud dit aftrekzel gedronken, zal de thee, zo als wij Nederlanders, niet zo als de Engelschen die drinken, of koud water gedronken, niet veel verschillen. Zo de thee nadeelig is, schaadt die uit hoofde der warmte van 't aftrekzel: 't warm water dit over zich hebende, dat 't de vezelen, de maag uitsteekend verslapt, de gal en die schei-vochten, welke der spijsverteering behulpzaam zijn, verdunnen, den eetlust wegneemen, en de groote theedrinkers doen uitzien als wandelende lijken: ten zij dit drinken gebeezigt wordt als een correctief van geestrijke dranken, in overmaat genuttigd.

Zo de zieken trek hebben tot een kop thee, mag men hun ze toedienen tegen de koortzige dorstigheid.

Voor tedere gestellen, tot uitdrooging geneegen, is de groene of Hijzant thee veel nadeeliger dan de thee Boei, om dat zij dor en droog maakt, ook enigzints verhit.

Van 't Brood.

Dit artiekel, wat aangaat zijne arzenijachtige hoedanigheid, is zo arm, als 't rijk is in zijne voedende eigenschap. Geroosterd brood, in de dranken geweekt, geeft dezelven, zo men zegt, eene samentrekkende kragt, dienstig in loslijvigheid en loopen.

Even zulk brood, of een brood warm uit de oven, doordronken met sterke wijnen en specerijen, warm op de bloote maag gelegd, houdt de leevenslamp, op 't tipje van uitgaan, noch een wijl aan 't vlammen.

't Brood met melk vermengd levert ter weeken rijpmaaking van gezwellen uitwendig eene goede pap.

Hier schiet mij iets te binnen van een uitneemend nut, van eenen dienst, welken niets anders uit keuken, kelder, thuin of aptheek kan evenaaren! Men vindt hier en elders eene meenigte van menschen, hoofdzakelijk der zulken die *pro rato* meer drinken, bijzonder wijn enz. dan zij eeten, en die eeuwig klaagen over de *slijm*. Daar deeze klagten niet ongegrond zijn, daar de slijm de maag-sappen enz. de gal verstompt, oordeel hoe hun graagte tot eeten kwijnende weezen moeten. Te vergeefsch door-

loopen zij alle de potjes en flesjes der apteekers; hunne maag en darmen blijven in spijt, zelfs der *Geoffraea*, immer verslijmd. 't Is de bakkerij, die hen zal geneezen. Dat deeze lijders en lijderessen 's morgens ontwaakende, noch niets gedronken hebbende, een keukenbeschuit droog opëeten, en daarna een paar uur weinigstens blijven zonder 'er iets op te drinken; zij zullen na verloop van een paar weerken, zich een ander mensch voelen. De beschuit, zo goed als droog in maag en darmen gekomen, werkt mechanisch, wordt eene meenigte wiggen, zich drijvende tusschen die taaije slijmen, slurpt ze ook daarna in, en trekt dikwerf in eene zichtbaare klomp ter achter-deur uit. De drooge beschuit schuurt maag en darmen, als grof zand eene roestige plaat.

Van veel ligter verdouwing is beschuit dan brood. Men kan van dezelve gestooten, met water tot room of geleij gekookt, met oude Rhijnwijnen en eenige specerijen een kostje gereed maaken, bekwaam om den 3/4 dooden aan de praat te houden.

Van de Melk.

Bijaldien hoog-bejaarde lieden, die dreigen te sterven den natuurlijken dood, de stijfwordingder

vezelen, de massief-wording (*oppilatio*) der kleinste vaatjes, dagelijks een bad gebruikten van warme melk, zouden zij 't leeven mogelijk noch iets langer aan den gang houden.

Die alle de voedende kragten der melk willen nuttigen, behoorden die door een trechter in een glaaze vat te ontvangen, en 't zelve met eene glaaze stop wel te sluiten, voor dat zij koud wordt. Dat de melk, koud wordende in een open emmer of pot, veele fijne, voedende eigenschappen verlieze, is kennelijk. De onmiddelijk zooging sterkt kragtiger dan diezelve melk koud uit een pot gedronken.

Wanneer maag of darmen geknaagd worden door eenige prikkeling, wordt 't overvloedig drinken van de natuurlijk warme melk met vrucht aanbevoolen. Haare pijnstillende kragt vermindert de smerten der kolijken, waartoe ook oplegzels of warme melk-pappen (doch die altoos warm gehouden moeten worden: opdat zij niet schaaden) dienstig zijn.

In teeringachtige menschen, wier bedurven longen de menging en gelijkmaaking (*assimilatio*) der chijl verhindert, wier gestellen deeze voornaame werking tot de voeding hinderen, en die op de ligtsmogelijke manier gevoed moeten worden, wordt de melk, ofschoon dit schuldeloos vocht ook zijne vijanden hebbe, doorgaans aangepreezen.

In een wel ingericht huishouden ontmoet

men *nu* zeldzaamer een porcelein-kast dan een barometer. De ingewanden van die buis door wrijving met versche reuzel tot eene pomade gewreeven, en eene koe (arm schuldeloos schepzel!) ingewreeven, geeven eene mediçinaale melk, de beste artzenij voor de zulken, die zwak van gestel, kinderen onder anderen, kwik-middelen behoeven.

En was 't geöorloofd aan mijn huishouden een koestal te bouwen, zou ik de zulken, welke verzweeringen in de long hebben, de warme, balsamieke lucht dier stallen, als eene zalf, welke met de inädeming bestendig op de gewonde plaats gebragt wordt, met 't grootste vertrouwen durven aanraaden.

'Er zijn 'er die beweeren, dat een warm voeten been-bad van melk, genomen bij of wat voor 't uitkomen der pokjes in de kinderen, dezelve groot en schaarsch maakt, en de pokjes van de edele deelen verre afbrengt. De kinderen ettelijke dagen voor de uitbottinge in warme melk geheel te baaden, kan, de melk de huid uitneemend zagt en week maakende, niet dan heilzaam zijn.

Eene der onaangenaamste (pijnen van allerlei zoort uitgezonderd) kwellingen, die gezonden, half gezonden, en zieken afmatten, is die slapeloosheid, gebooren uit eene ligte ophooping van bloed naar 't hoofd, uit eene kleine ontsteeking der harsen-vliezen, of uit eene te sterke inwendige beweeging, eene te heftige wrijving

der bloed-deelen onder elkander. Zo niet in deeze drie gevallen, dat zeer zeker in 't laatste geval de karnmelk dienstig en een schuldeloos middel (hoedanig 't *opium* niet altijd is) zij, om kalmte en rust te geeven, weet ik bij ondervinding. De Oosterlingen weeten dit insgelijks; zij zijn 'er zo groote voorstanders van, dat zij de karnmelk uitlekken, droogen in de gedaante van puimsteen. Wanneer zij op de reize geene versche karnmelk kunnen bekomen, wrijven zij deeze brokken met water, en maaken 'er op nieuws karnmelk van; even gelijk wij van bouillon-tabletten vleesch-nat maaken.

Wanneer men uit de room 't olieachtige deel, de boter gescheiden heeft, blijft de karnmelk na. Ter onderhouding der gezondheid, ter voorkoming van scheurbuik, ter in orderhouding van 't gal-huishouden, zo als in de geneezing van gal- en rot-koortzen, ter bekoeling in heete koortzen, is deeze drank, genoomen in reeden der spijsverteerende kragten van de maag, een middel, waarby geen ander te vergelijken is. Ik kan nu geene ontaarting der vochten uitdenken, waarin de karnmelk niet met voordeel zij te gebruiken, ten zij in kinderen, ziek aan 't zuur.

Digressie over de Baden.

Ik ken eene oude dame, welke geene pillen kan inneemen, ten zij ze verguld zijn. Meer dan eens heb ik reeds getamboert op de heilzaamheid der Baden, tot versterking der gezondheid, ter heeling van ziektens. Mij dunkt ik sprak tegen dooven(*). Nu zal ik van de Baden, als een artiekel eener aangenaame weelde spreeken. Misschien zal men mij hooren.

Onze huizen, in den zomer wat warm, in den winter wat *glazenkasserig*, wat koel, wat tochtig, wat rookerig, zijn toch niet geheel ontbloot van 't geen 't leeven kan veraangenaamen. Maar baden .... ze zijn noch verre te zoeken. Gereedlijk staa ik toe, dat 't invoeren van lijnwaat (oudtijds droeg men enkel wolle of boomwolle klederen, die zich bezwaarlijk laaten wasschen) de baden, als een artiekel van reinheid, min nodig maakt. Misschien zal men 'er bijvoegen, dat de nauwbehuisdheid hier (in Amsterdam) geen plaatzen voor een badkamer

(*) Lees *hardhoorenden*. Naar ik verneem uit mijn Vaderland, heeft men thans in *Amsterdam* een etablissement opgericht, waarin de liefhebbers van 't bad zich van warme en koude baden kunnen bedienen.

overlaat. Maar op onze buiten-plaatzen is toch genoeg ruimte.

Niemand is 'er, ten minste is 'er niemand onder mijne lezers, wien in de zomerhitte eene wandeling en hemd en huid met zweet en stoffe doordrongen hebbende, niet eens den wellust smaakte der verschooning of ververscing van linnen. Men gevoelt zich een ander, een nieuw mensch. Zo nu 't bad deezen wellust vertiendubbelde?

Ik wenschte mijne natie, zo *maltentig* in 't schrobben der straaten (die toch ô rampspoed! - geene keuren kunnen beveiligen tegen de bevuilingen der honden en paerden) nu en dan een mikroskoopig oog. Zij zouden zien, dat bij ook den reinsten mensch, die ieder dag van 't jaar een schoon hemd aandoet, hoedaanig bij ons 'er van de honderd pas één is, de huid als met een vernis van onreinheid bedekt is, welk 't raadzaam is eenmaal 's weeks afteschraapen.

Ik ken vier zoorten van baden en drie bij ondervinding.

't Eerste, 't welk zich 't gemaklijkste voordoet is dat van 't koude water. De koude deezer vloeistoffe herstelt den verslapten toon der vezelen, drukt door zijne zwaarte de oppervlakte des ligchaams, lokt de ontlasting uit der overtollige waterachtige deelen en verrijkt het bloed. De werking van 't koude water moet gelijkmaatig over de geheele oppervlakte des

ligchaams zijn. Bij luiden die met hunne kapzels veele viezevazerijen hebben, is 't gebruiklijk 't hoofd met een mutz van gewascht linnen digt te bedekken. Dezulken mogten hun opschik wel eens betaalen met zwaare hoofdpijnen of met eene beroerte.

Schoon 't koude water-bad zijn eigen wellust heeft, is 't niet te loochenen, dat deszelfs vooorsmaak voor de eerste maalen zeer onaangenaam is, dat 't eene poginge kost te overwinnen de rillingen en schokken, welke 't koude water bij de eerste proeven verwekt. Dan wanneer zij nu gekomen zijn uit 't bad, wanneer zij nu afgewaschen, afgedroogd, afgeveegd zijn, laaten zij spreeken, en ontkennen de ongewoone aangenaame aandoeningen, de wellustige warmte, die men eenigen tijd daarna ontwaart. Ik ken een man, dien juist niet piep-jong meer zich in den huwelijken staat begeeven hebbenden, de twee eerste jaaren van den echt kroosteloos waren. Men raadde hem zich des morgens vroeg in 't koud water te baaden, en daarna zich weder te bed te begeeven. Alzo (denkenlijk *alzo*) zag hij zich vader eener talrijke familie.

't Koude water-bad gelijkt de sterke artzenijen, die men gebruikt met behoedzaamheid. Ligt aandoenlijke menschen moeten zich trapwijze aan de koude van 't water gewennen, en des te korter in 't water blijven, naarmaate de koude grooter is. Het ogenblik van verhit-

ting en zweeten is geenzints dat van 't koud water-bad.

(*) In de warme baden gebruikt men de voor-

(*) Wanneer men veel gezien heeft, kan men veel vertellen. Vergun mij Lezer 't vergenoegen u te verhaalen, hoe ik deeze baden waargenoomen hebbe, in *Constantinopolen*. Het Badhuis is een zeer groot Gebouw, waarin het licht alleen van boven valt. Eerst komt men in een zeer groote Zaal, rondom wiens wanden, zo als ook in de midden Sopha's zijn. In deeze Zaal, ter voorbereiding warm, op deeze Sopha's ontdoet men zich trapswijze van zijne kleeding. Ieder badende heeft een oppasser, die met zeer veel behendigheid iemand, zo als hij 't hembd uittrekt, een lang stuk bont lijnwaat om 't lijf slaat. Nu steekt men de bloote voeten in houte schoenen, welke door middel van plankjes, omstreeks drie duim van den grond zijn; eene voorzorg noodwendig gemaakt door de hitte der warme vloeren. Hierop scharrelt hij, door een weinig warmer gang, in 't eerste vertrek des bads, en strekt zich uit op een witte, marmere zark. Hier knuffelt de oppasser u alle de geleedingen, en wanneer men begint te doomen, gaat hij het vlakke van de hand, gelijk ik zeide, gewapend met een ruuwe, wolle lap, aan 't schaaven van de huid. Hiermede eindigt het tweede bedrijf.
Vervolgens gaat men in een noch warmer vertrek, en zet zich als in een marmere bak, bij twee kraanen, en laat zich *ad libitum* warm en koel water over 't lijf loopen, terwijl de oppasser u het gansche lichaam met eene zoort van zeepachtige aarde, bij wijze van *brusselsche* aarde, afwascht. En nu van 't hoofd tot de voeten gereinigd, en den ouden mensch geheel uitgetrokken hebbende, keert men weder tot zijne Sopha's, gevoelt men zich fris, luchtig, plaisierig, rookt men eene pijp, drinkt men een glas, vermaakt men zich te kouten met zijne buuren.
De Burger TIMONI, een artz van naam in *Constantinopolen*, spreekt met zeer veel lofs van de warme baden. Hij prijst dezelve in de ziektens van de huid, schurft, uitslag, voor de hoofdpijnen uit koude zinkings, voor de zinkingskoortzen, voor kies-, oog-, oorpijnen uit koude, voor Vrouwen, die schoon jonge mans hebbende, geene kinderen krijgen, ook als een middel tot eene gemaklijke verlossing, en ter ontspanning van krampen.
Daar echter de warme baden meer omslags vorderen, dan de klein behuisde, de bekrompen burger kan bijschaffen, zou men misschien in derzelver plaatzen zich kunnen bedienen van een stulp van teenen, onder welke met lakens toegedekt, men zich ligt door middel van warm, en warm gehouden water, een damp- of zweetbad zou kunnen doen bereiden.

zorge trapswijze de hitte te vermeerderen; dezelve voorzorg is dienstig en doenlijk met 't koude water.

De menschen zijn veeltijds een hoop kinderen. Deezen, liever dan één oogenblik den walglijken smaak der artzenijen in den mond te hebben, willen eer duizend ogenblikken lijden; en 't kon gebeuren, dat de wellustige aandoeningen, welke het koude bad uitwerkt, niet overwinnen de schrik voor zijne rillingen.

De warme baden, vrij van dit onaangenaame, waren en zijn daarom bijzonder 't voorwerp der weelde en wellust van veele natiën, om welker

gebruik te veraangenaamen zij noch kosten, noch overleg spaarden, noch spaaren. Alles wat bouw-beeldhouw- en schilderkunst kunnen bijdraagen tot derzelver verfraaijing is daar in te vinden. De fraaiste zoorten van marmer, op 't schoonste uitgehouwen, worden hier toe bestemd. Zo dit geld-verkwisten heet, is deeze verkwisting verstandiger, nuttiger dan die der voorvaderlijke porcelein - kassen, van bloemen van kabinetjes schilderijën. Zo ik mijne lezers ging verhaalen, dat bij de oude Romeinen het Badhuis een Paleis was, bestaande uit eene geheele reije van kamers, mogten zij schrikken voor de kosten. Deezen behoeven de welgezeeten *Hollanders*, niet afteschrikken. Een bekwaam Badhuis, zelfs netjes, hegt gebouwd kost weiniger, dan de meeste koepels bij de buiten - plaatzen, die, daar 't woonhuis doorgaans ruim genoeg is, alleen het zouteloos plaisier geeven, om de voorbijgangers, rijders en varers te begluuren. 't Zijn niet den kosten, die hen afschrikken; 't is dat zij geen begrip hebben van 't aangenaame, het heilzaame, eens warmen Bads. Luiden, leevende onder omstanden, welke hen stellen buiten de noodzakelijkheid, om de injuriën der natuur doortestaan, buiten de noodwendigheid om zich 't lichaam te harden, kunnen veilig deeze baden eens 's weeks gebruiken. Luiden welke met zinkings- of jichtpijnen gekweld zijn, zullen 'er een krachtig

behoedmiddel in vinden. 't Werkzaame deel des menschdoms is weinig of niet behebt met het voet-euvel. Deszelfs martelaaren zijn in de geleegenheid zich de gemakken des leevens te gunnen, en den raad te volgen die hun aanbeveelt, meenigmaal een warm voetbad te gebruiken, met oogmerk de voeten vrij te houden van eelt; wiens *incrustatie* de uitwaazeming deezer deelen keert, en tot ophooping van scherpe vochten aanleiding geest. Daar 7/8 sten der ziektens hier te lande in den aanvang te wijten zijn aan eene belette doorwaazeming, zal het warme bad deeze ziektens ongelooflijk ligter en korter maaken: want bij de warme baden is 't gebruiklijk, wanneer nu 't ligchaam doorwarm en zijn oppervlakte klam of vochtig is, dat een bediende een lap grof, hard wollengoed, bij manier van een schaaf, over 't ligchaam schuurt: en alzo ziet men van de huid als krullen van onreinheid afrollen. 't Is den onervaaren slecht te doen bezeffen, hoe ligt, luchtig en verkwikt men zich daarna bevindt(*).

Wijl ik gekomen ben aan 't stuk der baden, haast ik mij te spreeken van de hals-breekende damp - baden der *Muskovieten*. Verbeeld u een groote zaal, aan wiens eene zijde eene rei ban-

(*) NB. Dat in *Constantinopolen* mannen en vrouwen nimmer tevens baden. Voor de eerbaare Muzul-mannen en Muzul - vrouwen, was dit eene heiligschennis.

ken, de een boven de ander. Aan eene andere zijde een groote oven, zeer heet gestookt. Vervolgens neemt men 'er 't vuur uit, en werpt 'er geduurig water in, 't geen 'er onmiddelijk bij wijze van eene wolk van brandende damp uitvliegt, en door de geheele zaal eene voor ons ondragelijke hitte verspreidt, die des te grooter wordt, naarmate men meer na de hoogte komt. In deeze zaalen zitten nu de eerbaare *Muskovieters* en *Muskovieterinnen in puris* of *in inpuris naturalibus*, vader, moeder, broeder, zuster, neeven, nichten, bekenden en onbekenden, en kwispelen zich 't ligchaam, ('t geen ten laatste hierdoor en door de hitte de verwe van een gekookte kreeft aanneemt) met een kwast van dunne telgen van de berkenboom, waaraan de bladeren noch vast zijn. Ik giste de hitte in deeze zaalen te zijn van 36 graade op de schaal van REAUMUR. Wanneer zij nu hier zo lang gezeeten hebben, als nodig is, om zich te wasschen en hun hoofd van 't veelvoetig gezelschap, 't geen zich behaagt de hairen der *Russen* te bevolken, te ontdoen. (Let nu op 't halsbreekende!) begeeven zij zich uit deeze gloeijende hitte, met dit half gaar gekookte ligchaam, te midden eener gestrenge winterkoude, de schaal van REAUMUR ook twintig en meer graaden beneeden 't vriespunkt teekenende, in de open lucht, en als of dit niet genoeg was, storten zij zich eenige emmers

koud water over 't hoofd. Daarna zich afgedroogd hebbende, haasten zij zich boven op de oven te komen, alwaar zij als in eene pan gebakken leggen te verstinken.

Welk nut dergelijke luchtsprongen onder 't *Muskoviesche* gemeen hebben, bekenne ik niet te weeten.

't Is onder onze landslieden eene algemeene gewoonte, hunne wooningen in 't voorjaar van de vliering tot in de kelder, om te haalen en schoon te maaken. De gewoonte om alsdan ook hunne lichaamen een doorgaande veeg te geeven, is niet zo algemeen, schoon die lichaamen niet minder vorderen deeze voorzorgen. De meesten zien op, tegen het omslagtige eener voorjaars - kuur, den doctor, den apteeker en de nieuwjaars - reekeningen!

Wanneer in de lente de beesten in de wei komen, werkt het jonge gras op haar als een laxeermiddel, werpt de opgehoopte onreinheid uit, vernieuwt de massa hunner vochten. De weij of hui, eene altoos gezonde drank, wordt op dat tijdstip best geschikt, tot eene voorjaars-kuur. De weij, 't overblijfzel, gelijk men weet, van de melk, na de scheiding van boter en kaas, is eene vegetable zeepsap, die een paar weeken flessenwijze gedronken, onze vochten zo gezond maakt, als zij kunnen worden. De wei verdient in gal- en heete koortzen, onze aanbeveeling; de maag verteert dezelve ligter dan de karnmelk.

Van de Wijnen.

Ik hield een huishouden voor zeer kwalijk ingericht, waarin men geene wijn - kelder, en eene wel gemeubileerde wijnkelder kon ontmoeten.

't Woord *wijn* is 'er een van zeer uitgestrekte beteekenisse. Het gegiste druiven - sap aan de Moesel, den Rhijn, de Garonne, de Taag, in 't Koningrijk van Valenciën, op Constantia, enz. 't heet alles wijn: maar welk onderscheid! De wijnen, om van de eene niet te veel, van de anderen niet te weinig te zeggen, vorderen eene verdeeling. De phijsico - moreele vooren nadeelen van 't wijn - drinken wel opgewogen zijnde, mag men over allen dit vonnis uitspreeken, dat vader NOACH beter gedaan hadt, zijn geheim voor zich te houden.

Onder de wijnen, aangezien als eene artzenij, verdient de Rhijn - wijn de eerste plaatze; omdat van die ziektens, voor welke de wijnen een geneesmiddel zijn, de zulken het meeste voorkomen, welke deeze wijn vorderen. In kwaatäartige Vlek-, Rot-, Gal - koortzen, is deeze wijn, naarmate de heftigheid der koortzen, en de instortende leevenskragten, met meer of min water vermengd, een middel, welk de koortze matigt, de hitte koelt, 't bederf tegengaat, het vonkje des leevens aan den gang

houdt. 'Er wordt noch in 't huishouden, noch in de apteeken eenig ander middel gevonden, welk alle deeze braave hoedanigheeden in zich veréénigt, zo als oude Rhijn - wijn.

Wanneer 't eenige tijd zwaare aansteekende ziektens de bevolkinge afmaaijen, is een goed glas wijn, en een glas goede wijn een zo kragtig als aangenaam voorbehoedmiddel.

Voor hoog bejaarden, uitgeputten, 7/8 ste dooden zijn warme, balsamieke wijnen, lepelswijze ingenoomen, als een scheutje olie in de lamp des leevens, welke ieder ogenblik dreigt uittegaan. Specerijën daarin getrokken bevorderen deeze kragt.

Oporto - en dito wijnen, welke eene zamentrekkenden kragt hebben, terwijl zij bevrijd zijn van allen zuur, de darmen prikkelend, worden ter stilling der buikloopen met vrucht gegeeven.

En mag ik, al wederom van mijn bestek een duimbreed afwijken, - zo merke ik op, dat de leevenstijd, het temperament, het saisoen nu aan deeze, nu aan geene wijnen den voorrang toespreeken.

In 't algemeen verarmen zuurachtige wijnen, welke weinigen geest hebben, onze gestellen.

Tusschen de gemeene Moesel- en Rhijn - wijnen, zeer nadeelig voor graveeligen, voor podagristen en tusschen de heete, olieachtige wijnen uit de zuidelijke oorden van Europa, houdt de Bourgogne - wijn den middelweg, die ik voor

gezonde lieden aanzie, als den gezondsten drank, onder de wijnen.

In den zomer zijn ordinaire, Moesel- en Rhijn - wijnen, meer verkiesbaar dan in den winter; derzelver gebruik is den bloedrijken, den cholericus eer aanteraaden dan eenige andere wijnen. Lieden die slappe vezels hebben, wier bloed waterachtig is, kunnen de heete, rijke wijnen, als Cheres of Madera, met meer gerustheid, en in grooter hoeveelheid orberen.

Heeft men in een welingericht huishouden een wel gemeubileerde wijnkelder, zo heeft men 'er ook een slot aan(*): en dit is nodig, want deeze

(*) Juist beezig zijnde met 't opstellen deezer Memorie, brengt men mij *Medicinisch - Chirurgische Zeitung von* J. J. HARTENKEIL. Daarin valt bij toeval *Vierter Band* 1796. bladz 9. mijn oog op de volgende passagle: 'Recensent hat ubrigens an hrn. *Jugler* nur eine herinnering zu machen, nehmlich, 'er möchte in hinkumft unterlassen, in praktischen schriften nach witz zu hasschen, indem dieses zu sehr unter der wurde solcher schriften ist, &c.' Daar ik nu voorzie 't gevaar 't geen ik voor deeze zonde loope - denklijk heb ik 'er mij reeds mede bezoedeld - wil ik voolopig 'er iets over zeggen: Gaerne beken' ik, dat alle zaaken haaren tijd hebben, en dus ook de spotternij; dan min schrijvende om mijne lezers wijzer, dan vrolijker te maaken, (ofschoon *en passant* 't zwaar houdt iemand tevens te beleeren en te verveelen) schrijvende hoofdzaakelijk voor mijne eige tijdkorting, vinde ik voor goed mij een weinig genoegen te verschaffen, was 't ook met eenige opöfferinge van methode, stijl, order of zelfs een beetje welvoeglijkheid(†): zo eenige wet op leevenstraffe geboodt, niet dan kurkdroog, *boekzaalerig, vaderlandsche letteroefenerig* weg te schrijven, mijne inktkoker zou spoedig ten vengster uitvliegen. 't Is niet uit ongevoeligheid voor 't *decorum*, 't is nu uit vrolijkheid, uit begeerte om mijne lezers te vermaaken (*For they who live to please, must please to live*, d.i. want zij die leeven om te behaagen, moeten behaagen om te leeven) uit pure baldadigheid, wederom uit klinklaare grilligheid, uit een geest van insurrectie tegens allen dwang, uit baloorigheid over alle *pedagogie*, dat *Amurath* tegens de welvoeglijkheid zondigt. - Overigstens mogt ik toch weeten, of dan juist de welvoeglijkheid zo preçies medebrengt, dat een Recensent of Journalist *vis - à - vis* van een auteur aan eemt den toon van een Vader tegens zijn Zoon, van een Oom tegens zijn Neef, een Voogd jegens zijn Pupil, of nauwkeuriger van een Boeren - Schoolmeester tegens zijne Kinkels, ten einde met verlaating van alle *égards*, rechts en links *quasi ex officio* klappen uit te deelen, of als de vrienden in een goed humeur zijn, of men hun wat in de hand gemoffelt heeft, pretens wierook en laurieren *ad libitum* uittedeelen, en den tempel der vermaardheid (wiens sleutel deeze vermaardelooze helden waanen in de zak te hebben) alleen voor hunne favorieten te willen ontsluiten.

(†) Zie de . bladz. 117.

kelder - deur te dikwerf geöpent, sluit de harsens, verstompt de geest - vermogens, verslijmt de

maag, bederft den eetlust, blust het leevensvuur; gelijk alle andere vuuren uitgedooft worden, wanneer 'er te veel brandstoffen op geworpen worden. Geeft men de wijn - dorst bestendig te veel toe, zo komen geelzucht, waterzucht, teering, vermagering, sluipkoortzen, in anderen krankzinnigheid, slaapziekte en beroerte een einde van dorst en drinken maaken.

Van Brandewijnen, Genever en Bieren.

Van Brandewijnen en Genever, overmaatig gebruikt, zijn de nadeele dezelven; ofschoon (was ik ook door de Hooge Overigheid aangesteld, om voor mijne landsgenooten een levensregel, met octrooi en privilegie optestellen, waaraan de goede gemeente verplicht was, zich te houden, bij straffe van geldboete of bannissement) ik den gemeenen werkman bij de schraalheid zijner keuken, geen paar kelkjes genever des daags zou ontzeggen; houdende, ook bij de eigenschap der menschelijke natuur, om een weinig uitspatten schadeloos te kunnen draagen, dien zondvloed van diëtetische gestrengheid voor een weinigje liflaf.

Van de geneeskundige hoedanigheden deezer geestrijke dranken, zal ik hierna een woord zeggen, als 't te passe zal komen.

Zeer weinig medicinaal - zo 't veel was, zou mij de memorie eene onvergeeflijke part speelen - valt 'er van de bieren te zeggen. Meer valt 'er van te zeggen, om 'er niet ziek van te worden, dan 'er valt te zeggen, om ziek zijnde 'er door gezond te worden.

Wel eens leerde de ondervinding, dat versche, zoete, syroopige bieren warm en vrij overvloedig gedronken, beslooten kolijken, waarin alles vruchteloos beproeft was, door hunne zagte, smeerige eigenschappen losmaakten, bijzonder als ze met veel gemeene, boeren - syroop gemengd worden. En is dit zo vreemd? noch onlangs hoorde ik een artz verhaalen, hoe bier met snuitzel van de kaars deeze ziekte, door alle bekende artzenijën te vergeefsch bestreeden, eens genas!

Doorgaans zondigt men eer door te veel dan te weinig te drinken bij den maaltijd, waardoor de sprijsverteerende zappen, te veel verdunt en weggespoelt worden.

Van de mij hier te lande bekende bieren houde dat voor 't beste, welk men voorheen *prinsesse - bier* noemde.

Sterke, geestrijke bieren, overmaatig gedronken, zijn der gezondheid meer hinderlijk, dan de wijnen, van welke laatsten de roes iemand vrolijk, van de eerste loom en droommig maakt.

Van de Azijn.

Zo meenigmaal 't 'er op aankomt de hitte der koortzen te temperen, is de azijn ('t zij 't gebrek aan die artiekelen, waarvan ik op bladz. II melding maakte, 't zij - des lijders belustheid deeze keuze bepaale) gemengd met water, afgekookt op iets meeligs, en zuiker of honing - zo meenigmaal 't er op aankomt de rottige ontbinding van 't bloed te verbeeteren - zoo meenigmaal men zoekt, met de minste mogelijke verhittinge, te zweeten, een heerlijke drank. De hoeveelheid van azijn op eene gegeeven maate vochts te doen, laat zich door haare sterkte, door de trek des lijders, door de gesteldheid zijner maag, door zijne uitwerkzelen alleen regelen.

Azijn met water gemengd is tegen ontsteeking in veelerlei accidenten van een uitgestrekt, uitwendig gebruik.

Van de Olie.

Dezelve mag aangemerkt worden voor alle scherpe stoffen, door haare prikkeling pijn verwekkende, als een schêe voor een mes of priem. Door middel van iets meelachtigs, van honing enz. met water of melk verbonden, ver-

stompt zij 't geen, in de kolijken, maag en darmen doet lijden.

Uitwendig, gemengd met een weinig Azijn, geeft zij eene goede brandzalf; bijzonder als men dit mengzel, gewreeven tusschen twee tinnen borden, in een loodzalf verwandelt.

Punch.

'Er zijn menschen zo miraculeus sober, dat ze ons met MAMONOCODOM van een paar rijstkorrels, eene etmaal zouden willen doen leeven. Den zulken is een glas *punch* een gruwel.

Wat ook kwaadspreekende tongen mogen zeggen, het mengzel van water, citroensap, rhum of brandewijn en zuiker, heeft goede mediçinaale kragten, als een drank goed tegen 't scheurbuik, 't bederf der vochten, als een hartsterkend middel. De Engelschen die 'er een dagelijksch gebruik van maaken, zijn juist geen zo ongedaan volk! Men kan de *punch*, gelijk de heilzaamste zaaken, misbruiken, door overmaatigheid, of door het afwijken in het mengzel van de behoorlijke evenreedigheid der ingrediënten.

Met veiligheid kan men 't dagelijksch gebruik der *punch*, in een wel ingericht scheepshuishouden aanraaden.

II. *Slingelandiana* Fragmenten
Getrokken uit de Nagelaaten Geschriften van Mr. S. van Slingelandt, *Raad - Pensionaris van Holland*.
Ten troost der bedrukten over het verlies der vorige Regeeringe.

I. - dewijl de Unie geen Unie is, maar een louter chaos, ja het bederf van een geünieerd Lighaam, wanneer de Leden van een Staat zo vrij en ongebonden zijn, dat ze nog bij overstemming, nog bij decisie, konnen ergens toe geobligeert worden, en ondertusschen haar medeleden konnen beletten zorg te draagen voor de gemeene, ja voor haar eigen defensie. 1ste Deel bladz. IX.

II. De eerste en volgende Instructiën van den Raad van Staten[(a)] toonen, dat de voorouders

(a) Aug. 1584, 12 April 1588, 18 Julij 1651.

begreepen, dat tot handhaving van de Unie nodig was, de Provintien te konnen houden tot prestatie der gedragen Consenten, en dat ten dien einde de *Regeering* (waardoor men den Raad van Staten verstond) moest voorzien wezen van genoegzame *authoriteit*. bladz. X.

III. De Collegiën ter Admiraliteid zijn zedert het jaar 1702 zonder hooft, en zonder gemeene directie, en het geen daaruit volgen moet, adviseeren en handelen, zo als overeenkomt met het intrest van elk Collegie, en van de Koopsteden van elks ressort, en niet zo als overeenkomt met het algemeen intrest van de Admiraliteid, en van de Negotie, en zijn zelfs niet vrij door conniventie of door minder te doen ontfangen als de volle regten, malkanderen afbreuk te doen, of tegen malkanderen te kladden, gelijk men het noemd, tot merkelijk declien der middelen. bladz. XII.

IV. - als of de vrijheid van nog bij overstemming, nog bij dicisie, te konnen verpligt worden, om te komen tot besluit in materie van Consenten, Tractaaten, en andere gewigtige zaken, de vrijheid was, waar voor de voor-

ouders gevogten hebben: en ondertusschen delibereert en disputeert men zonder einde, of uitkomst, en laat Regeering en Financien in een groote consusie. bladz. XIII.

V. Het is een vrij Volk, en een vrije Regeering, daar de magt om wetten te maken, om schattingen optestellen, om Oorlog en Vreede te maken, en om te veranderen de vastgestelde form van Regeering, is in handen van het Volk, of van de Staten, die het Volk representeeren, en niet daar elk Lit kan aan het Volk, of aan de Staten, de handen binden, en beletten de nuttigste Resolutien. bladz. XIV.

VI. - het is een vrij Volk, en een vrije Regeering, daar de geene, aan welke de executie der Wetten en Ordonnantien door het Volk, of door de Staten, aanbevolen is, aan de eene zijde wel hebben de nodige magt, en authoriteit, om die eigenlijk en volstrektelijk te doen observeeren, en de overtreeders te straffen, maar aan de andere zijde, die magt en authoriteit niet konnen misbruiken tot onderdrukking van het Volk, en niet daar de reeden, om voor een misbruik te vreezen, is, dat aan

de geenen, waar aan de executie der Wetten en Ordonnantien aanbevolen is, de nodige magt mankeert, en derhalven nog goed nog kwaad gebruik daarvan gemaakt kan worden.

Maar hoe wenschelijk was het dat deeze merktekenen in een volslagen zin toepasselijk waren op deze Republicq? bladz. XVI.

VII. Ook zijn van tijd tot tijd zoo nadeelige effecten gevolgt uit de kwade gesteldheid van de Regeering van de Republicq, en vooral eenige tijds herwaards, dat het veeleer te verwonderen is, dat de Republicq nog bestaat, als dat ze in een groot verval is. bladz. 187.

VIII. Maar men kan niet voorbijgaan, vooraf te remarqueeren, dat de laatst overleeden Koning van Groot-Brittannien, in zijn leeven Stadhouder van vijf Provintien, en Capitein Generaal en Admiraal Generaal van den Staat, had konnen nalaaten een onstervelijke roem, en een wel gereguleerde Republicq, in plaats van een Republicq vol van defecten, zoo hij zijn werk gemaakt had, nadat hij in een trouble tijd geraakt was aan het hoofd van een Regeering, en meerder authoriteit verkreegen had, als zijn voor-

ouders oit gehad hebben, van die authoriteit te gebruiken om op een ordentelijke wijze te doen redresseeren de defecten, en abuizen, welke of van den aanvang van de Republicq geweest zijn in de form van Regeering, of met de tijd daarin zijn gesloopen, zoo voor als na het jaar 1650, en welke noit schadelijker effecten hadden voortgebragt als omtrent de tijd van zijn verheffing tot de Ampten van zijn voorouders.

Maar het ongeluk heeft gewilt, dat die Prins, anders een wijs en welmeenend Prins, zijn authoriteit besteed heeft om de obstaculen, spruitende uit de constitutie van de Regeering, welke hij nu en dan ontmoette in het bestier der zaaken, te boven te koomen door de Regeering, de Regenten te brengen in een soort van dependentie: stellende daartoe somtijds middelen in het werk, die na veeler oordeel niet overeenkwamen met de vrijheid van de Republicq. bladz. 222.

IX. En gewisselijk zo 'er een abuis is ingesloopen in de Regeering van de Provintie van Holland, gelijk in die van andere Provincien, het is, dat men seedert veele jaaren, de *nominatie*, of *praesentatie*, van de Raaden tot de Collegien van Regeering zodaanig verdeeld heeft onder de Edelen en Steden, dat niet alleen de keuze van de persoonen in geenen deele afhangt

van de Staten, maar dat de Commissien overgaan om de twee, of drie jaaren, van de ééne Regent op de ander. Eeven als of niets anders te beoogen was in het kiezen van Raaden tot de Collegiën, waaraan het voornaam bestier der zaaken aanbevoolen is, als dat alle de Regenten moogen op haar beurt deel hebben aan de beneficien, die aan de Regering vast zijn. bladz. 242.

X. - die maar oogen in het hoofd heeft, kan niet nalaaten het aantemerken als een *wonderwerk der Goddelijke Voorzienigheid*, dat een Republicq, welke geen vaster fondamenten heeft als die van deeze Vereenigde Nederlanden, een Republicq, welkers fondamenten van binnen ondermijnt worden door het luxeeren van de Unie, en welke van buiten reis op reis zwaaren aanstoot lijd, nog bestaat. Maar het was voor God nog voor de wereld te verantwoorden, zoo men het altijd liet aankoomen op miraculen, zonder de middelen te gebruiken, welke de reeden en de ondervinding van alle tijden, aan de hand geeven. bladz. 268.

XI. Wat heeft men anders te wagten, zoo de jegenwoordige confusie in de Regeering blijft duuren, als dat de gemeente gaande 'gemaakt door het eerste onverhoopte toeval, en aangezet door menschen, *die haar voordeel zoeken in verandering*, waaraan het zelden, of noit, manqueert, zal voeren de taal van de voorouders: ‘dat namelijk de eenigheid, waardoor alle Republiecquen en Gemeenschappen, meest worden behouden, gesterkt en bevestigt, niet wel zijn kan bij veelen, in wil en gemoed veeltijds differeerende: en dat mitsdien nodig is dat de Regeering aan één hoofd, en Overigheid gestelt en bevolen wierdt?’ Waarvan het gevolg niet minder nadeelig zoude weezen aan de jeegenwoordige Regenten, als aan de jeegenwoordige form van Regeering. II. Deel. bladz: 18.

XII. De meeste Provincien hebben in de Constitutie van haar Regeeringen dat gemeen met de Regeeringen van meer andere Provincien, dat nog overstemming, nog submissie, nog eenig

ander middel om te koomen tot een uitkomst, plaats heeft in de deliberatien over de voornaamste zaaken. bladz. 19.(*)

(*) Zoo beschouwde voor ruim een halve eeuw den politieken Staat, de Quasi-Constitutie van dit Gemeenebest, een man, stoköud geworden in de behandeling van zaaken, van de rijkste kunde, van 't helderste verstand, een man, dien Mylord CHESTERFIELD (†) verklaart den bekwaamsten Minister te zijn, dien hij in zijn leeven ontmoette.

(†) De groote Koning van Pruissen hieldt deezen edelman voor 't schrandersts hoofd van Engeland, juist niet het armste land in menschen van een schrander oordeel.

III. Politiek Problema.

‘*De honden nu geslaagen wordende, bijten de stok, niet de hand welke slaat.*’

Deeze familie is talrijk. Van die loopen op twee stelten, zijn 'er veelen in 't zelve geval, en blaffen tot verveeling.

Dat van de Nederlandsche Natie een deel - niet 't grootste, niet de helft - t'onvreeden is met 't tegenswoordig bewind, zal niemand, hoe groot zijne liefhebberij ook zij voor tegenspraak, tegenspreeken. Ik wil niet treeden met deeze *Non-Conformisten* in onderhandeling over de rechtmatigheid hunner klagten, over de beweeggronden hunner verbitterdheid, zo min als in 't onderzoek, welke der beide staaten van zaaken, de tegenswoordige of de laatst voorleedene den voorrang verdiene; om deeze eenvoudige reeden, wijl gesteld de koe was gevallen op de onrechte zijde, zij mij te zwaar is, om ze te vertillen.

Evenwel stelt eens, dat de allerlaatste Omwenteling een ongeluk voor 't Vaderland was, aan wie, mogt men deeze *Non-Conformisten*, (ten einde hen te geneezen van hunne tedere affectie voor 't overleeden bewind) vraagen, aan wie zou dit ongeluk wel te wijten zijn? Hangen de waereldsche zaaken niet door een onverbreeklijken band aan een? Is niet het tegenwoordige een kind van 't voorleedene? En zo nu dit kind een ongemanierde bengel was, aan wie legt de schuld, aan 't Kind of aan de Ouders?

IV. Regeeringloosheid ons Erfdeel.

Dat slechtheid en regeeringloosheid 't erfdeel van de waereld in 't groot zij.

De wetten, die in de burgerlijke maatschappijen de zwakken beschermen tegen 't geweld der sterkeren, zouden kragteloos zijn, ten zij ze de weêrbarstigen 't konden doen berouwen over hunne overtreedingen.

Gelijk in eene maatschappij sterkeren gevonden worden en zwakkeren, alzo worden ze ook gevonden, in die groote maatschappij van staaten, welke de waereld uitmaaken, onder dewelken de eersten staan tot de laatsten als 60 tot 1. dat is als een bulhond, tot een klopje: want men ontmoet 'er in Republieken, van 600,000 en noch veel minder Inwoners, en rijken van 30 Millioenen, Rusland - Hamburg, Turkijën - Ragusa. Te vergeefsch nu maakt een SALOMON of SOLON, de beste wetten ter gelukkig making van de waereld, zodat geluk door de overmacht, door de slechtheid, de trouwloosheid der sterkeren vergruist wordt.

Hierom, dat is, om de kleinste staaten te beveiligen, tegen 't geweld der grooteren, was men van ouds her bedacht, de macht der laatsten te leggen aan den band van traktaaten. Oh lacij! een hand van spinrag! Deeze traktaaten ondertusschen zouden toch even zeker hun doelwit, de algemeene veiligheid, bereiken als de crimineele wetten in de partikuliere staaten, indien 'er een middel was uittedenken om den tijran het te doen berouwen, over 't breeken van zijn woord, gelijk de wetten dit doen met den moordenaar of rover: dan zulks 't geval niet zijnde, is onveiligheid, wanörder en regeeringloosheid 't bestendige erfdeel der waereld in 't groot. Wijst mij een kleinen staat aan den zelfkant van een groot rijk, die gerust kan zijn voor overheeringe! sliep 't lam ooit veilig nevens den tijger?

Voorwaar geene maatschappij van menschen, hoe deugdzaam ook, werdt 'er gevonden zonder misdaaden of overtreedingen; maar onder de staaten, die de maatschappij der waereld uitmaaken, gaat 't wel anders toe!

Men behoeft niet te vraagen, of 't de zwakken zijn dan de sterkeren, welke, zonder eenig aanzien voor deugd, eer, goede trouw of zelfs de uiterlijke welvoeglijkheid, deeze heilige overeenkomsten 't eerste breeken; en wierden 'er zo wel voor groote Potentaaten, Keizers, Koningen enz. enz. scherprechters gevonden als

voor moordenaars en dieven, 'er zouden *pro rato* van 't getal voorhanden, tienmaal meer van de eersten aan galg en rad komen dan van partikulieren.

Hem, welke den zamenhang der wereldsche zaaken uit dit oogpunt, en 't is 't ware! beschouwt, moet 't bevremden, dat 't der waereld gegunt is van tijd tot tijd noch eenige ogenblikken adem te scheppen, bevrijd te blijven van den overlast van oorlog en overheeringe; 't moet hem bijna een raadzel zijn, hoe 't mogelijk is, dat ten minste ons geheel waereld-deel niet zucht onder 't geweld van één éénigen tijran, welken naam de geweldenaar verdient alleen uit hoofde zijner overheerschinge, was hij ook anderzints de beste der menschen. -

Deeze ontzettende, deeze beängstigende staat der waereld was overlang reeds daar, zo niet het eene mes 't andere, 'k zal niet zeggen de punt afbrak, maar bij poosjes in de scheê hieldt. Onder de groote Mogendheeden van Europa, hoedanig 'er vier zijn, zouden ieder deezen weg der opperheerschappij wel uitwillen; ieder is geneegen den baas te speelen; maar zodra zet niet ééne van de vier de haaneveêr op, of ieder van de drie anderen begrijpende, dat schoon wel de eerste slag de kleinere staaten zou treffen, de beurt daarna aan haar mogt komen, of uit puure jalouzij wordt wakker; en zo zij zich te zwak voelt, om alleen den dwingeland te beteugelen, maakt zij zich door bondgenood-

schappen mans genoeg, om den dwingeland in teugel te houden.

Alzo maakt de algemeenheid van 't kwaad, dat 't dikwerf kragteloos blijft, beveiligt nu en dan de algemeenheid der ambitie in de grooten de kleinere staaten 'er de prooi van te worden, hindert de meerderheid der walvisschen 't opslokken der kleine visschen, en laat de waereld (ofschoon 'er geene sanctioneerende kragt voorhanden zij, om de overtreedingen van 't recht der volkeren of de inbreuken op de gemaakte verbonden in de groote Potentaaten direct te bestraffen) bij poosjes in eene rust, die wel onzeker is, doch niet te verwachten was van de zwakke bescherminge des Rechts der Volkeren, of van een Staatsrecht zonder klem, zonder middelen van contrainte om de groote Potentaaten te dwingen tot het nakomen van haare verbintenissen -

De maatschappij der staaten, welke te zamen ons hoog verlicht, ons beschaafd, ons Kristelijk waerelddeel uitmaaken, is een oceaan, wiens golven in bestendige beroeringe zijn, of zo gij wilt, eene webbe, wiens noordelijkste draaden niet getrokken kunnen worden, zonder de zuidelijksten te doen trillen. Ieder ogenblik maaken derzelver hoofden, die eerlijke luiden! eeuwigduurende vredenstraktaaten. De Munstersche vreede scheen de rust van Europa, van ons Gemeenebest voor langen tijd te zullen bevestigen. Hoe veele Traktaaten meent gij, Lezers,

dat 'er, zedert den Westphaalschen Vreede, in Europa gemaakt en gebrooken zijn? Zedert dien tijd ruim drie en-vijftig(*). Daar ze toch niet langer worden nagekomen, dan 't belangen of de gril medebrengt des sterksten der contracteerende partijen, was 't misschien maar beter 't te laaten aankomen op 't povere Recht der Volkeren. De reeden van al dit gehaspel is klaar. Meestäl besluiten de traktaaten gevoerde oorlogen, waarin 'er doorgaans eene lijdende partij is, eene die verliezen geleeden heeft, die afstanden doen moet. Deeze bekragtigt de verliezer bij die zogenaamde plechtige traktaaten; 't zijn alle *pacta vi & necessitate coacta*. Hij zweert, *in petto*, op 't ogenblik der teekeninge van 't traktaat, het zelve niet te zullen houden, zodra hij hoopen durft dit met succes te kunnen onderneemen. Ieder ogenblik, ik beroep mij op de historiën, beöorlogen de groote Potentaaten elkanderen, of zijn zij op 't tipje, om 't te doen. Zonder onophouden leggen zij op de loer, om elkander te vernielen. Maar al te lang werdt 't arme menschdom misleid door een houding van deftigheid, van hoogmoed, van majesteit, die zij aanneemen. De tijd der begoochelinge is voorbij. In spijt van alle geheimhouding, in welke zij, tot zelfs de geringste beuzelingen, omhullen, is hunne konkelefoezelarij, hun gemors, hunne slechtheid openbaar.

(*) Onze kleine Republiek alleen werdt zedert dat tijdvak tienmaalen gewikkelt in 't diplomatisch geknoei van Traktaaten en Alliantiën.

V. Schrijven aan Czaar Peter.

Authentieke Copie van een Schrijven de Gebroeders Calf, aan Czaar Peter I.

Saardam den 5 *December* 1698.

Pieter Alexewits, gunstige vrindt en broeder in Christus Jesus, na wensinge alles goedts hier, ende hier namaels eeuwiglijck, onze laatste en eerste brief aan UE. is geweest den 28 November, sijnde dan deeze een copije van de voorgaande, waarin gemelt, voor deezen de eeren niet gehadt aan UE. te schrijven, so dient desen om UE. bekent te maaken, als dat op onze dorp van saardam, en andere omleggende plaatsen in holland gelegen, nadat gij uijt holland sijt verreijst geweest seer haestig is gekomen groote dierte in de graanen, voornamentlijck rogge, soo is dan met deese weijnige letteren, onse ootmoedige bede en versoeck aan UE., om de vrijheijt te mogen hebben, om een scheepsladinge rogge, groot twee hondert Lasten, te moogen koopen, en ter plaatze van Saardam te laaten brengen, dit doende sult ons verobligeeren, ende UE. roemwaerdige naam in een eeuwige gedagtenissen doen blijven, bij UE.

seer genegen Saardammer vrinden, verzoeke zeer vrindelijck een gunstig antwoord op het alderspoedigste, waar na ons sulle reguleeren, en waarin wij UE wederom kunne diene, weest verseekert van onze geneegentheijd, wij doen UE. vrindelijck groeten en bedancke, dat gij ons met UE. persoon hebt gelieven te vereeren, gelieft mede te groeten Alexander en Gabryel (*), **afbreekende na beveelingen in godes protexie van UE. zeer geneegene vrinden.**

(Was geteekend)

CORNELIS MIGCHIELSZ CALF, CORNELIS CORNELISSE CALF .

Soo haast vrijheijt van UE. becomen, zullen wij een schip onder des heeren zeegen zenden.

(*) Alexander Skleiow,} twee Scheepsbouwers.
Gabriel Menschikow,} twee Scheepsbouwers.
't Opschrift was:
Aen
PETRUSA LEXEWITS ,
Czaar
van
Muscovien.

VI. Van de Koude.

Nieuwste Berichten uit 't Noorden, aangaande de Koude.

De grootste trap van hitte of koude, welke de oppervlakte van 't menschelijk ligchaam heeft, is omstreeks, een weinig boven de 28 tot 29 graaden op de schaal van REAUMUR .

De lucht waarin men noch warmte noch koude ontwaart, heeft vijftien à zestien graaden warmte.

'Er zijn 'er die beweeren, dat de warmte van 't ligchaam in 't bed gewoonelijk van twee-en-twintig en een halve graad is: in welk schrijven wij meenen eene dwaaling van tien graaden te ontdekken: want daar de natuurlijke warmte bij de 29 graaden is, en 't bed dezelve vermeerderd, zo moet 't opgegeeven getal zeker abusief zijn.

Zodra de koude of warmte nadert de hoogte van twaalf graaden, vangen wij aan de beginzelen der koude te ontwaaren. Op vijf graaden zijn de handen verkleumd. De *calorieke* lotgevallen der andere extremiteiten zijn ons niet zo preçies bekend.

De onderscheide deelen van 't ligchaam hebben niet denzelven graad van warmte. De grootste is aan de onderbuik, vervolgens aan ds borst; die der extremiteiten is de geringste.

Als iemand adergelaaten wordende, men 't bloed over de thermometer laat loopen, rijst dezelve tot de 28 graaden. 't Water uit de blaas heeft bijna alleen, altoos eene warmte van 29 graaden; zo als 't zog der vrouwen.

In 't neemen der proeven op de warmte van 't menschelijk ligchaam, behoort men de thermometer wel een quartieruurs tegen het zelve te houden.

Bijzonderheeden.

Eene zieke beklaagt zich in eene tusschen-pozende koortze over de ondragelijkheid der koude, dewijl de thermometer van FAHRENHEIT 104 graaden teekent.

Een ander kermt bij aanhoudendheid over eene brandende hitte, terwijl de thermometer op de gewoone hoogte blijft.

Een derde heeft een klein, slap, traag polsje, en teekent 100 graaden op de schaal van FAHRENHEIT .

Men heeft in lijken, reeds eenigen tijd dood, de warmte wel eens dezelve gevonden als in leevenden, ofschoon alle beweeging in de vochten ophoudt. Derzulken beäardiging te over haasten zou niet zeer voorzichtig zijn.

In lijders, rillende van de koortze, heeft

de thermometer eene meer dan natuurlijke warmte ontdekt.

Men heeft, zonder eene aanmerkelijke vermeerdering van hitte, tot 160 pols slagen in een minuut waargenomen.

VII. *Pleidooi voor de praktijk om der schijnbaare verdronkenen beenen omhoog te houden en hen te schudden.*

De artzen hebben voorwaar recht, grooter aanspraak te maaken op eene oordeelkundiger behandelinge der ziektens, dan die welke door de meenigte gevolgd wordt; doch wel eens dreeven zij die aanspraak te hoog, en toonden meer waanwijnheid dan waare wijsheid; wanneer zij stijfhoofdig eene praktijk veroordeelden, juist alleen daarom, wijl zij die der meenigte was.

't Is eene algemeene mode in de geneeskunde, die zo wel haare modes heeft als der damen kapzels, of der mannen hoeden, te veroordeelen de handelwijze des gemeens, welk de drenkelingen bij de beenen optilt en hen rolt en schudt. Edoch heeft deeze handelwijs des gemeens ook onder hooggeleerde mannen, in een schrijver van vermaardheid, in deeze weetenschap van gezag, ook haare advocaaten gevon den, wiens daaden en gevoelens, doorspekt me mijne bedenkingen, ik summierlijk alhier gaa

voordraagen: alzo mij dezelve waar en van een praktikaal nut toeschijnen.

De hoogleeraar A. DE HAEN heeft vier-en-twintig honden verdronken. Bij 't openen der lijken vondt men alléén in de maagen van drie water. (Misschien was in de anderen 't water reeds in de darmen gekomen.) ‘Zal men, vraagt dezelve, ‘hierom de handelwijze des gemeens, de drenkelingen bij de voeten optillende, billijken.’ Dan, vervolgt hij, ‘de meesten veroordeelen dezelve als *schadelijk, onnut, belachlijk*.’

Men veroordeeld deeze praktijk, wijl daardoor 't bloed na hoofd en harsenen gedreeven wordende, de lijder gevaar loopt voor eene beroerte. Maar hoe meenigmaal moeten wij geene toevlucht neemen tot gevaarlijke middelen, als men 'er tevens zich eenig goed van belooven durft? Zo geeven wij braak-middelen, schoon wel bewust van derzelver gevaaren, van de eigenschap die zij hebben 't bloed na 't hoofd te jaagen enz. In uitgeputte longziekigen, is de aderlaating hoogst schadelijk; en evenwel dwingt een dringend leevensgevaar ons 'er toevlucht toe te neemen.

‘En wat 't onnuttige aangaat, ik voor mij houde deeze praktijk voor allernuttigst: want deeze omkeering van 't ligchaam, dit schommelen van 't zelve in dit postuur, maakt eene beweeging op de onderbuik, drijft haare

ingewanden tegen de borst, door welke schok het middenrif, de tusschen-ribbige spieren, de ribben beneevens derzelver spieren uit hunne inslapende leevenskragten opgewekt worden, waardoor de ademhaaling wederom aan den gang kan gebragt worden(*). Geene andere praktijk kan dit even vermogende uitvoeren: want de geheele zwaarte der darmen, maag, van de zo groote lever schudt op 't middenrif, en dit op 't hart; alle deeze deelen worden omgeschommelt, tegen elkander gewreeven; 't geen eenige andere praktijk niet wel kan evenaaren: want in dit onderste boven houden der ligchaamen wordt niet enkel de gewoone dragt of 't zwaarte-punkt der deelen omgekeerd, maar het schommelen derzelven heeft eene bijzondere eigenschap door zijne wrijvingen en verplaatzingen de beknellingen

(*) Zo men een katrol met ééne schijf, en zo men een touw vol met knoopen neemt, en daarmede eenige zwaarte aflaadt, zal men ontwaaren, hoe dit hortende en stootende in zijn werk zou toe gaan. Als men zulken instrument bij de hand hadt, geloov' ik, dat juist dit horten en stooten, die schokken veel toebrengen zouden, om den omloop des bloeds weder aan den gang te krijgen. In 't optillen der drenkelingen bij de beenen, is de beweeging te gelijk, te zagt, te eenparig, om de ingewanden als hamers tegen elkanderen te kunnen doen aankloppen, en 't slaapend leeven te doen ontwaaken.

van den omloops des bloeds en vochten wegteneemen, en dus deezen hersteld hebbende, ook het leven te herstellen.

Zo men onderstelt, dat 't even bij de menschelijke drenkelingen toegaat als bij de honden (iets, waaromtrent wij, ten minste ik, in 't duister ben) en van de agt drenkelingen 'er pas één de maag overstelpt is met water, volgt daaruit noch geenzints de averechtsheid deezer praktijk.

Want, zegt mij eens, wanneer een drenkeling uit 't water gehaald wordt, welk ander middel is zo altoos en overal bij de hand? En schoon 't eene middel verkiesbaarer zij dan 't andere, is in een zo dringend gevaar, toeneemend met ieder minuut, waarin de ontvlamming des uitgaande leevensvonkje uitgesteld wordt, dat geene niet ontegenzeglijk het eerste aantegrijpen, dat zich 't eerste aanbiedt, ofschoon 't ook in zich zelve niet 't beste was? En gesteld dat in eenig enkel geval (want 't gaat bij alle drenkelingen niet op dezelve wijze toe: 't geen kon afhangen ook van de wijze waarop iemand in 't water gevallen is) de long of longen water hadden ingelaten, is 'er eenige hoop, dat de ademhaling en werking van 't hart hersteld zullen worden, zo lang de longen alzo gedrukt blijven, en is eenig ander middel even kragtig, om dit water te ontlasten, dan 't hoofd

na beneden te houden, dan zo terstond bij de hand?’

Voor 't overige, zo behalven de voordeelen der schommelingen, 't hier noch bijkwam, dat de drenkeling een ongewoone meenigte waters hadt ingezwolgen, zal toch wel niemand zo *wijs* zijn, om te loochenen, dat de stelling van 't ligchaam van 't bovenste na beneeden de ontlasting van dit water de braaking bevordere!

En alzo 't nuttig van deeze praktijk zo niet wiskonstig betoogd, ten minste het nadenken der des kundigen waerdig gemaakt hebbende, zal ik mij met het wederleggen van eenige spotter niet ophouden; en AMURATH zal vergenoegd zijn, zo hij de aandacht zijner lezers geleid heeft tot eene gereede hulpe, welke deeze handelwijs bij 't hier zo dikwerf in 't water vallen mag aanbieden.

Zie A. DE HAEN *Ratio Medendi continuat*. Tom. 1. p. 185.

VIII. 's Menschen Hoogmoed.

Wat de dieren zo wel denken of voelen van onze liefden-rijkheid t'hunwaarts, heb ik voor-leeden jaar gegist. 'K mogt nu wel eens weeten, in welken rang der schepzelen zij ons zo al plaatzen. Dat wij 't zelve niet weeten, houde ik voor uitgemaakt. De natuur gaf ons een paar oogen, maar, zo 't schijnt, niet om ons zelven te zien: want, onzes geringen oordeels, is 't kwalijk 1/100,000ste gedeelte des menschdoms, dat zich enigzins weet te plaatzen; de rest bragt en brengt en zal een malle hoogmoed immer 't hoofd op hol brengen; en heeft zich reeds van oude tijden geplaatst in de naasten vermaagtschap der Godheid.

Wat wij zijn betreklijk tot de aarde, is een oester zo ongevaar tot haar schelp. Geeft haar 't vermogen van denken en redeneeren, geeft haar zo wat *logica*, zo wat *metaphysica*. En nu aan 't parlevinken! Haar klep openende kan zij doorgaans wel een voet verre zien, en zo een golf haar op de punt van eenige klip heeft vast gemetzelt, kan zij uit dit haar *observatorium* enige vademen verre drie vierden *haar heeläl* in 't rond zien. Haare ziel nu, verrijkt met een grooter aantal van kennissen, houdt zich beezig met dezelve te rangschikken, maakt stelzels,

t.o. 62

doet stout uitspraak over de natuur der dingen, over 't heeläl, en zelfs zijn horologie-maker!

Zo ziet onder ons, oesters! 't er uit. Te vergeefsch roemt men de uitgestrektheid des velds, waarover onze zinnen zich uitstrekken! Laat iemand ook een teleskoop uitvinden, duizendmaal sterker dan dat van HIRSCHEL, wat is ons gezicht-einde tot 't heel-äl? Te vergeefsch bestraft de ervaaring onzen hoogmoed, wanneer zij, geholpen door betere werktuigen, ons leert, dat 't heeläl grooter is, dan wij gedagt hadden; bezwaarlijk zal de groote hoop leeren twijfelen, of daar iets is, waar hij niets ontwaart. Springt met uwe verbeelding aan 't einde, waar u 't *Hirselsche* teleskoop kan brengen, neemt 't onder den arm, en ziet verder, en herhaalt dit een millioen millioenmaalen, en zegt mij, wanneer gij 't heeläl gezien zult hebben?

Zijn wij alzo tot 't zelve wel iets meer, dan de oester tot de aarde?

Op eene andere manier. Ik verzoek de bijzondere aandacht mijner Lezers voor deeze manier; zij is die waerdig. Wij vinden ons voorzien van zekere werktuigen, de zinnen, die in de voorwerpen, welke ons omringen, ons zekere hoedanigheeden doen ontwaaren. En met dit ellendig gereedschap, vermoedelijk alleen bestemd voor ons gebruik, dat is, ons onderhoud, martelen wij zedert eeuwen om de natuur dier voorwerpen, de ligchaamen, te bestemmen,

en leggen wij te slingeren in een draai-kolk van zotternijen: zonder dat ons éénmaal invalt de mogelijkheid van 't bestaan van weezens, geheel anders bewerktuigd, waardoor zij in die zelve voorwerpen geheele andere hoedanigheeden ontwaaren kunnen, van welke zelve te droomen wij in de onmogelijkheid zijn. Wien valt 't in, dat de dingen, die hij ontwaart, misschien geheel anders zijn, dan hij ze ontwaart? Wie komt op de gedagten, dat hij misschien van nabij omringd is van een waereld van weezens, met welke gemeenschap te hebben hem de aart zijner zinnen ontzegt, en die ('t geen beängstigend is) ze met ons kunnen hebben?

Zijn wij alzo tot 't heeläl meer dan eene oester tot haar schelp? Wel iets meer, dan een oneindig klein greintje tot 't onmeetelijk grootuurwerk van 't heel-äl? Wat nu zoudt gij zeggen, zo dat greintje ging uitspraak doen over de veer, die dit uurwerk doet beweegen, over den Horologiemaker? Dit is juist, 't geen wij oesters zedert eeuwen gedaan hebben. 'Er zijn 'er, en deezen willen noch wel voor kor-oesters aangezien zijn, die met veel pretensie durven vraagen:(*) wat recht de Horologiemaker heeft, om ons te beveelen; *item* weêr anderen, of de

(*) Addres aan de Opzienders van 't *Stolpiaansche* legaat en de *Teyleriaansche* helden.

Horologiemaker zich boos kan maaken, of hij verliefd kan worden? En wat dies meer is.

Coelum ipsum petimus stultitiâ.
HORAT .

Anderen, de intolerantste poehee-makers! zien alle deeze dingen zo klaar aan, dat zij begrijpen en ons willen doen begrijpen, dat het behoore tot onze plicht, ter voldoeninge aan onze bestemminge in of op onze schelp, preçies te weeten en te erkennen, hoe het met den Horologiemaker (bij wien men zou meenen, dat zij jaaren op de winkel gewerkt hadden) staat, die, zo zeggen zij, extra gesteld is, dat wij oesters en atomen 't groote uurwerk des heel-äls bewonderen, dat wij den werkman door onze goedkeuringe verheerlijken (welke zedigheid) en, om 't in eens uit te drukken, die zo *redelijk* is, ons te beveelen, bij poene zijner hoogste ongenade, met een pols-stok van twaalf voeten den grooten oceaan over te springen.

En dat de groote hoop hier door in verleegenheid komt, spreekt van zelven.

Enfin is den mensch zulke overmaat van hoogmoed aangebooren, is hij niet beter, aan wien legt de schuld? - 't Vat geeft uit 't geen het in heeft. Men tapt geen *Champagne*-wijn uit een vaatje dunne-bier, noch breit men zijdekoussen van kabel-gaaren.

IX. Een Vijftal van Curieuse Ontdekkingen.

I.

De Burger VAN LEDE, Medailleur der Academie te Parijs, heeft *land-schaatzen* uitgevonden, met behulp van dewelken men even zo gezwind, over een vlakken bodem weg kan komen, als een goed schaatzen-rijder op zijne schaatzen over 't ijs.

II.

'Een Russisch Landman, met naame ANIKA, heeft onder den CZAAR IWANOWITSCH Siberiën *ontdekt*.' Lag 't dan achter een scherm! Dit land is verre weg 't grootste gouvernement van 't groote *Muskoviën*, en gemaklijker in dat rijk te *ontdekken*, dan 't huis der gemeente op den Dam.

Deeze *malle ontdekking* vindt men zedert meer dan twintig jaaren ontdekt, in de belangrijke Almanacken van *Göttingen* en *Gotha*.

III.

Ook heeft Zijn Rus-Keizerlijke Majesteit PAULUS I. eene zoort van wandelende Almanacken uitgevonden. Dezelve zijn van de volgende constructie:

Allerhoogst dezelve heeft bevolen aan zijne officieren:

Met primo Maart van de rokken der uniformen de bovenste knoop open te laaten, de tweede, derde en vierde knoop toe te doen, de rest te sluiten.

Met primo Meij de rokken met twee haakjes te sluiten.

Met primo November alle de knoopen toe te doen, en de sjerp over de rok te draagen.

IV.

De Burger LE ROUX heeft, ten behoeve der tuimelaars, eene Muts uitgevonden, die, *wel opgezet zijnde*, iemand, schoon ook van eene aanmerkelijke hoogte gevallen, niet alleen me de beenen na beneeden doet komen, maar ook tevens den val zodaanig breekt, dat men immer zeer vlak overëind zagtjes op de beenen komt te staan.

V.

De Graaf MUNNICHHAUZEN, zoon van den Baron van FREKENSTEIN, heeft de kunst uitgevonden om kokende brij uit de pot van 't vuur te eeten, zonder zich den mond te branden; en mogt 't komen te gebeuren, dat de nieuwsgierige eenige warmte aan tong of geheemelte ontwaarde, bezit hij eene zalf, bekwaam om dit gevoel in eene halve seconde te doen overgaan.

Zo rijk is, van dit saisoen, de vangst in nieuwe ontdekkingen!

X. *Van de voordeelen welke de revolutie van* 87 *der Republiek had kunnen aanbrengen; en wat verder vertoond zal worden.*

'Er zijn 'er, welke zich niet kunnen verzadigen aan de historiën der oude Grieken en Romeinen. Zommigen deelen nog huiden ten dage in de lotgevallen van ULYSSES van AENEAS, als of 't hunne naaste bloedverwanten waren. Zo is 'er eenige kans, dat de geschiedenissen van onzen tijd, beschreeven door een onpartijdigen, door een belangeloozen, met eenige deelneemingen geleezen zullen worden.

De duurzaamheid der Aristocratische regeeringsformen hangt af, zegt VOLTAIRE, van de gematigdheid, waarmede de regenten hun gezag uitoefenen. - Maar ook VOLTAIRE was een spreekend voorbeeld, hoe 't ligtste is, wijs te zijn voor een ander; en onze veorvaderlijke regenten behandelden dikwerf 't publiek bestier als hun bijzonder erfgoed: een gezegden 't welk nog leevenden voor 1748 ondervonden, toen de vaders en voorstanders der burgers en ingezetenen 'er de stiefvaders en verdrukkers van waren. Geen wonder! de helling in ieder regeering is van de schepping der regeering tot die van 't *directoire* incluis, na de uitbreiding van gezag, zo als die der geregeerden is zich tegen deeze inkruipingen te verzetten.

De opmerkzaame lezer der Vaderlandsche Geschiedenissen zal in die onzer onlusten, de bron deezer laatsten ontdekken in de ontevreedenheid des volks over 't willekeurig en buffelächtig bestier zijner regenten. Wanneer de kerfstok van verdrukkinge vol was, plagt de natie tot 1748 toe den Stadhouder interoepen, om de reekening aftedoen; die dus bij ieder revolutie hunne verheffing dank te wijten hadden aan de gunst des volks, 't geen men zomtijds de eer aandeedt een weinig na de oogen te zien.

Dusdanig was de staat van zaaken tot dat 't stadhouderschap erflijk gemaakt was. Zedert heeft de burger-oorlog hier te lande eene andere gedaante aangenomen.

Bij mijne andere gebreken eens aannaderenden ouderdoms, komt de zwakheid van geheugen. Doch 't zoude mij bijster ontgaan, zo ik te onrecht begreep; dat de onlusten, welke zedert ongevaer 1780 mijn Vaderland verdeelen, gesprooten zijn uit eene twist tusschen de Regenten en den Ex-Stadhouder; zo als onze vorige troubles gebooren zijn uit 't gegraauw der regenten tegen 't volk, en 't gekijf van 't volk met zijne magistraaten.

De historie van 't Vaderland maakt ons bekend met eene stad, waarin ('t oppergezag in handen zijnde enkel van de magistraaten; dat is in stadhouderlooze tijden) de heerschzucht der regeeringe gaerne de wet gaf aan de provincie

van Holland, zo als Holland gaerne (en ook niet geheel te onrecht) het hoogste woord voerde in de Unie.

Deezen duldden ongaerne een schoolmeester, waarvan zij zelve liefst de rol speelden. Niet zodra zagen de zodaanigen omstreeks 1780, hoe WILLEM DE Vde, een man van eene *stroohalmige* fermeteit, de plak uit de hand liet vallen, of zij zogten 'er zich van te bemeesteren; en men moet 't bekennen, dat zijne beuzel-achtigheid en kleinigheid dapper in de hand werkte de bemoeijingen zijner antagonisten, welke geene kunsten spaarden, om hem bij de natie hatelijk te maaken. En hier moet ik, in 't voorbijgaan, vraagen, zo nu de natie hem eindelijk verfoeide, wie toch kan hem beklaagen, of de natie veroordeelen, daar hij zo veele, zo eenvoudige, zo zekere middelen in de hand hadt, van den burger-oorlog een einde te maaken, om van den vijand des volks éénsklaps zijn vriend te worden-

Niets, zegt men, is meer geschikt, om een mensch wijs te maaken, dan tegenspoed. Helaas! waarom gaf 't noodlot ons een hoofd, geheel zonder harsens! Iemand voor wien deeze kragtige remedie kragteloos was!

Wanneer ik mij voorstel al 't goede, al 't voordeelige, 't geen 't Vaderland hadt kunnen raapen uit 't gebeurde van 80 tot 87, bijaldien de Ex-Stadhouder enkel met eene burgerlijke

portie van dageliksch menschen-verstand, met de nodige portie van burgerachtigheid (*civisme*) bedeeld was geweest, hoe veele onheilen zoude deeze onnozele man mijn Vaderland en zich zelven bespaard gehad hebben!

Ik beroep mij op de ondervinding van den huidigen dag. Geen eerlijk man zit 'er in de Nationaale Vergadering, die, tot zijn innig leedweezen, niet ondervonden heeft, hoe zijn beste wil, zijne vaderlandlievendste bemoeijingen verlamd geworden zijn door de tegenspartelingen van stijfhoofden, harrewarren, domöoren en intriguanten. Ware het mogelijk - hoe wenschelijk? - dat enkel deeze voortreflijke weezens, voor een ogenblik alleen, de helm van Staat in handen hadden; om ons huishoudelijk gehaspel eens te zien eindigen.

Dergelijk was of hadt kunnen zijn 't geval met WILLEM DEN Vden, toen, ten schande onzer Jaarboeken, in 1787, de Republiek was overheerd door vreemd geweld, en de oppermagt voor dat ogenblik was of konde zijn alléén in zijne handen.

Helaas! waarom waren deeze handen niet bestierd door goeden wil en goed beleid!

't Is mostaert na den maaltijd. 't Is te vergeefsch, doode koeijen uit de sloot te haalen. Nogtans lust 't mij eens luchtig over te zien, de vruchten, welke de natie en hij die toen aan haar hoofd stondt, had kunnen raapen uit de toenmalige gesteldheid van zaaken. En mogt dit, om

's Hemels wille, de frivoolste aller discussiën zijn!

Voor en omstreeks 87 was de Republiek verdeeld in drie factien, die des Ex-Stadhouders, die der Aristocraaten, die des Volks. (De bedoelingen der beiden eersten zijn kenbaar, dan welk 't preçiese oogmerk van de massa des volks - behalven dat van te kijven - geweest zij, is mij, bij mijne toenmalige uitlandigheid, niet wel gebleeken).

Hadt nu WILLEM DE Vde alleen eene zo kleine portie dagelijksch menschen-verstands bezeeten, om den toenmaligen zamenhang van dingen in te zien, zo veel gevoeligheid van hart, om wrevelig te worden over 't kwaad, het geen de aristocratische regenten hem gezogt hadden te berokkenen, hij zoude, zich wreekende over zijne vijanden, zich gevoegd hebben bij de partij des volks; hij zoude der natie eene portie invloeds op de aanstelling haarer Regenten toegekend hebbende, het gezag zijner vijanden gekortwiekt hebben, en des volks vriend geworden zijn.

De partij der Aristocraaten nu in 't hembd zittende, noch door 't volk, noch door 't hof geruggesteund, zou verdweenen hebben, als 't kaf voor den wind, en alle burgertwist was ten einde!

WILLEM DEN Vden nu, de WASHINGTON der Republiek geworden, zou voortaan niets

belemmert hebben, om der Natie het plan eener goede, vrije regeeringsform voorgelegd hebbende, 't zelve in 't enthusiasmus der crisis te doen aanneemen; en 't tegenspartelend gekraai van regenten, hun voordeel vindende bij de oude abuisen, zou geweest zijn als de stem eens roependen in de woestijnen!

Van zo veel goeds hadt de revolutie van 87, na eene pijnelijke zwangerheid, kunnen in de kraam komen: maar 't is, zo als AMURATH elders zeide: de Stadhouders beschouwden immer, de Republiek als eene patient, die zij van haare corruptiën konden geneezen, doch dewelke bestendig in de kuur te houden zij 't meenden meer hunne reekening te zijn.

Eene *goede constitutie* behelst al 't goede, 't geen eene natie genieten kan. Deeze ons te bezorgen, met eene allergemaklijkste verlossinge, heeft de Ex-Stadhouder in de hand gehad. Dit niet gedaan hebbende, beschouw ik hem als den auteur van al 't ongeluk mijns Vaderlands.

XI. *Van Revolutien.*

Voorleeden week sneed ik mij de vinger. Niemand is 'er wien dit ongelukje nimmer gebeurde. Maar niet iedereen heeft opgemerkt, hoe men, eens onthand, zelden een tweeden ongelukje ontkomt. Zo staat 't met mij, en deezen schrijv' ik met pleisters aan drie vingers.

Even zo sleept ieder revolutie eene andere na zich, ten minste wanneer 't volk de bewerker 'er van is of waant te zijn. Toen omstreeks 1780 de Nederlanders begonnen misnoegd te zijn met hun bewind, beöogden zij, bij de eerste opborling van hun gekijf, alleen 't gezag der Stadhouders te kortwieken, Z. Hoogheid een trapje twee drie te doen daalen. Al verder kwamen zij op den inval hunne Magistraaten een weinig te humaniseeren. Op 't einde van die acte of bedrijf meenden zij geene andere redding voor hunne vrijheid te vinden, dan in de herstelling der gilden en schutterijen in overoude privilegiën. Den geleerden alleen schemerde toen noch maar de democratie voor de oogen; en 't is niet wel een half douzijn jaaren geleeden, zedert 't volk eindelijk op den inval kwam, 't stadhouderschap en de aristocratie te dooden, om zelve, dat is door representanten of regenten zijner verkiezinge, te regeeren.

Wij zijn noch in 't verhuizen, en de dingen zijn noch niet aan hun stel. Maar te gelooven, wanneer de boêl eens aan een kant zal zijn, dat is, wanneer wij eens eene door 't volk aangenomene constitutie (wanneer?) zullen hebben, te gelooven, dat wij als dan zo zeker adem zullen scheppen, tot rust zullen komen, en in stilte de vruchten van al dit gewoel zullen oogsten, zou extra weinig historie- en menschenkennisse verraaden. Bijaldien ook de algemeene Vader des menschdoms eene constitutie, een wetboek zijns eigen maakzels, uit den hemel ons toereikte, zo als de Muzulmannen dit beweeren van hun Alcoran, zoudt gijlieden meenen, dat, de natuur der menschen dezelve blijvende, 't onder hen feilen zou aan bedilling, aan afkeuringe, aan misnoegtheid, aan lieden, die heden laaken, wat zij gisteren preezen?

Zo 'er tusschen 't dierlijk en tusschen 't politiek ligchaam veel overeenkomst is, niet minder verschils is 'er ook tusschen beiden. Wanneer, in de eersten, na een heftigen oorlog tusschen de ziekte en de leevenskragten, de laatsten zegenpraalen en de eerste uitgebannen wordt(*),

(*) Maar ook gebeurt 't, dat, in dien oorlog, de ziekte niet overwonnen wordt, dan ten koste eener volslaagene uitputtinge der leevenskragten! Helaas! de ziekte is geneezen, en de lijder sterft van zwakheid. De gunstige hemel verhoede, dat dit 't geval zij met ons, in 't politieke!

als dan pleegt eene nieuwe jeugd, een nieuw leeven, eene lange gezondheid en rust van ziekte 'er 't gevolg van te zijn: maar in 't politieke ligchaam volgt gaerne de eene recidief op de andere.

Ieder revolutie baant den weg tot eene nieuwe. Op oud ijs vriest 't ligt. Geene revolutie wordt 'er bewerkt, dan door de natie te doen opstaan tegen de geconstitueerde magten, door haare hand te verlammen, ten einde de oude regeeringe door eene nieuwe te doen vervangen, dan door de prediking en aanbeveelinge der leere der ongehoorzaamheid. De natie eens geleert hebbende, dat de opstand eene deugd, een heilige plicht is, herinnert, ongevraagd, daarna haare meesters aan hun onderwijs, tot hun groot verdriet. Eens met een goeden uitslag 't gevaar der omwentelinge getart hebbende, maakt dit fortuin haar roekeloos in 't waagen van volgende politieke proefneemingen, streelt haar met de hoop de contra-mineerende kragt van 't noch plaatshebbend bewind te ontzenuwen.

Alzo gaat ieder revolutie zwanger van eene nieuwe; van eene insurrectie valt men in 't oproer, van oproer in anarchie enz., van anarchie in nieuwe revolutiën; de regeerings-draad omen omgesponnen valt geheel in plukzel. Nu naakt de kermis der intriguanten. Hoe deeze alle Vaderland en Vrijheid beminnen! Wijkvergaderingen, Centraal-Vergaderingen, Vader-

landsche Sociëteiten, Clubs verdringen de een de ander. 't Schip van Staat wordt geheel stuur-stoel. Ieder wil aan 't roer staan, niemand aan de brassen trekken; en 't arme Schip van Staat ging, helaas! onder al dit gewoel meenigmaal verlooren. -

Eene revolutie is voor een Staat, wat is voor een mensch 't breeken van een been; en even als 't onmogelijk is voor een gebrooken been, 't geen bestendig bewogen wordt, door 't *callus* aan een gesoldeerd te worden: even zo onmogelijk is 't door eene aaneenschakeling van revolutiën te komen tot rust, order en welvaaren.

Gelijk de dingen hunne goede en ook hunne kwaade zijde hebben, alzo is de leere der oppermagt des volks, kwalijk uitgelegd, het paspoort der oproerigen. Ieder mensch reekent na zich toe. In plaatze van uit te cijferen, hoe op eene massa van tien millioenen menschen, van ieder uniteit 't deel aan de oppermagt een stofje aan de weegschaal is, meent die uniteit zich berechtigd die schaal naar haare willekeur te doen zwaaijen, zonder na te denken, dat dergelijke bemoeijingen, volgens dat eigen stelzel, voor 't minste een inbreuk zijn op de evengelijke rechten haarer mede-soevereinen. -

Ook in 't gelukkigst land, ook onder de beste regeering zijn 'er, alle niet even gelukkig zijnde, veele te onvreeden, veele benijders van

de best bedeelden. De zulken werken, in 't sloopen der Staats-gebouwen, vijf schoft. Zij hoopen zich te warmen bij de afbraak, hunne duiten te verwandelen in dubbeltjes; en nu *per saldo* hunne dubbeltjes wel eens in duiten verwandelt vindende, zouden zij 't gaerne over een anderen boeg willen gooijen.

Alzo gaat ieder revolutie zwanger van eene nieuwe. Ziet op uwe vleugel-luî! uwe buuren en bondgenooten, en houdt de verstandigsten, de rechtschapendsten onder hen, al dit woelen zat, uitroepen *geene revolutie meer!*

En waarom, vraagt wel eenig lezer, in zijne gemelijkheid, stalt gij alle deeze wijsheid uit? Zeker niet, om indirect te prediken de leer eener blinde onderwerping, dat is de leer der aangeboorene slavernij des menschdoms, - niet om te leeren, dat prinsen en regenten berechtigd zijn naar hun welgevallen, met ons omtespringen, of dat wij hun dankbaarheid schuldig zijn voor 't kwaad 't geen zij ons niet doen - niet om te leeren dat zij berechtigd de ingezeetenen of onderdaanen naar goeddunken te bezwaaren met lasten, hun 't hembd uittetrekken, zonder gehouden te zijn tot eenige reekenschap van 't emplooy der lands-penningen - niet om te leeren, dat, zo de burgers hunne verplichtingen hebben, de regenten 'er van ontslaagen zijn - niet om, door voorspraak van adel- en familie-recht, door ver-

smading van verdiensten en deugden den burger van regeerings-posten of eervolle ampten uittesluiten. - Niets van dit alles! 't Geen ik mijne landgenooten onder 't oog wilde brengen was 't gevaar, te vallen van 't eene politieke systema in 't andere, 't gevaar te luisteren naar de inblazingen van den eersten intriguant, om niet ééns een stelzel van regeering aangenomen hebbende, zich daaraan muurvast te houden.

Non ignara (us) *mali, miseris succurrere disco*.

De waereld is vol haaken en oogen. Men twist over de geboorte-plaatze van HOMERUS. Op 't stuk der *eucharistie* zijn de meeningen zeer verdeeld. Ook heeft de geneeskunde haare centroversen: en dat niet weinig! Zo is men 't niet eens, of 't geöorloofd is uit te zien op voorbehoedmiddelen tegen de wrange vruchten der ongebondenheid, daar (zo als de vijanden dier voorbehoedmiddelen beweeren) de vrees voor de na-smaak de liefhebbers der abrikoozen, huiverig maakt 'er in te bijten. - Bijaldien iemand des kundig ons teêrhartig geweeten kon gerust stellen, mogten wij, 't is niet onmogelijk, de zondigende klasse onzer lezers, op eene andere maal, leeren, hoe zij voortaan, zedert de ontdekkinge van America, kunnen blijven zondigen zonder gevaar voor hun neus, zonder gevaar voor verkoudheid.

XII. *Schrijven aan de Burger N***, over 't Constitutie-maaken.*

Sneeuwenburg den 17 *October* 1796. *O.S.*

'*Bijaldien ook de Algemeene Vader des menschdoms eene constitutie, een wetboek, zijns eigen maakzels, uit den hemel ons toereikte, zo als de Muzulmans dit beweeren van hun Alcoran, zoudt gijlieden meenen, dat, de natuur der menschen dezelve blijvende, 't onder hen feelen zou aan bedillinge, aan afkeuringe, aan misnoegdheid?*'

AMURATH-EFFENDI ,
Hekinn Bachi.

- - - Wilt de dingen niet al te mooi maaken! In zommige gevallen was dit 't zwak mijns vaders. 't Ongeluk wilde, dat de vloer zijns thuinvertreks niet wel gelegt zijnde, de planken nu de een dan de ander, boven elkander uitstaken. Hij liet ze zo lang gelijk schaaven, tot dat hij 'er zelve door heen viel. Gijlieden, wien de natie heeft aanbetrouwt een splinter nieuw Staats-gebouw optetimmeren, zorgt voor 't vallen door de planken!

Wat zoudt gijlieden zeggen van iemand, die, willende wachten, tot dat zijn rok was afgebor-

duurt, in 't kamizool bleef zitten en koû vatte?

Valt 't gemaklijker een gebouw aftebreeken, dan 'er een nieuw voor in de plaatze te zetten, hemel en aarde! denk ik aan de eindelooze moeite, welke 'er aan vast is geweest, om onze oude zevenhoofdige constitutie de kop afteslaan(*), wat arbeid zal 'er alzo niet aan vast zijn, eene nieuwe constitutie, door de massa der natie onderzogt, geloutert en goedgekeurd in de waereld te krijgen!

(*) Dit, 't geen lang 't voorwerp mijner wenschen was, gaat mijne verwachting verre te boven, en moet verbaazen een ieder, die overweegt de eindelooze tegenspartelingen van heerschzucht en 't eigenbelang der hoofden in de min bevolkte provinciën, die, om te voldoen aan 't beginzel van éénheid van regeeringe, zich zelven als verloochenende, hun gezag smeltende in dat der massa van de Unie, zich drie vierden steekind maakten.

XIII. *Bijdraagen tot de historie van Rusland, zijnde een Uittrekzel uit de St. Peterburgsche Couranten.*

‘Den Generaal Lieutenant APRAXIN is eene *reprimande* gegeeven, wijl hij een Onder-Officier voor zijne particuliere zaaken heeft afgezonden, en deeze Onder-Officier gedegradeert, en als gemeen soldaat gezet bij 't Kexholmsche Regiment.

Ook is allen en een iegelijk ingescherpt, dat niemand in 't allergeringste van de klederdragt, bij de uniformen bepaald, zal hebben aftegaan.

De seconde Lieutenant van 't Oremburgsche Regiment, FEDOSEJEW, is aan 't burgerlijk Crimineel Gericht overgegeeven, wijl hij openlijk vrijheid gepreedikt heeft.’

NB. Deeze heeft de *knout* bekomen: iets voorheen zonder voorbeeld voor een Officier.

De Kapitein MERLIN, afgezonden door

den Veld-Maarschalk Graaf SUWAROW, is bij de Invaliedes van Riga geplaatst, en den Veld - Maarschalk eene *reprimande* gegeeven &c. &c. &c.'

Advertentien.

'De Kleêrmaker JACOB MINDING, die zich hier neêrgezet heeft, beveelt zich in de gunst van 't Geëerde Publiek met zijne talenten, die hij zich in 't maaken van vrouwenkleeren verworven heeft: in 't bijzonder, durft hij van zich zelven getuigen, dat hij in de keurslijf-makerij 't zo verre gebragt heeft, dat dezelve hem noch van een Franschman, noch van een Engelschman nagemaakt kan worden, *nadien daartoe veele jaaren vlijt, en iets meer dan een gewoone Kleêrmakers verbeeldingskragt gevorderd worden &c*.

Twee schoone jonge Koets-Paerden zijn te koop in 't huis van Zijne Excellentie den Lieutenant Generaal TURTSCHANINOW, in de Sadowa Oulitza, tegen over de Zomerthuin. Verder naricht is te bekomen bij den Kommenij-Kaerel.

In de kleine Million, in 't huis No. 79, zijn te koop een Knaap van agttien jaaren, die goed verstaat mans te kappen, een Meisje, dat kooken kan, twee Jagthonden en een Jagtgeweer.

'Er is omstreeks voor zes dagen een Mops verlooren geraakt. Die van deezen Hond eenig naricht weet te geeven, heeft van den Architekt BRENA, op 't Katholijke Kerkhof, eene recompens van tien Roebels te verwachten.

Volgens 't decreet der Adelijke Weeskamer zullen eenige lijseigene bedienden van den overleeden Hofraad SEMEN SOKOLOW, verkogt worden. De prijzen zullen in bovengemelde Kamer gebooden worden.'

XIV. De tegenwoordige Gelijkheid
Eene groote Ongelijkheid.

Men heeft de waereld vergeleeken bij eene groote Markt. Op die Markt staat de kraam van onze Republicq, en voor haar de kopers. De een bezit een duit, een ander een ducaat, een derde een zak vol gelds, en allen willen zij evenveel koopen. Zo nu de laatste niet meer kon verkrijgen, dan de eerste, was dit gelijkheid?

De leer der gelijkheid is oorspronkelijk, in zo verre zij alle de leden van een Staat zonder onderscheid, en wetgever en wet-ontvanger aan dezelve wetten onderwerpt, verrukkelijk schoon! maar onkenbaar geworden in haaren monstrueusen voortgang, zou zij den ledigloper willen doen maaijen, waar hij niet gezaaid heeft, de armen de hand doen steeken in de zak der rijken, den niets beteekenenden over ééne kam scheeren met den man van verdiensten. De meerderheid zou gaerne willen oogsten, ongaerne ploegen; en deeze leer van gelijkheid, zo zij veld won, zou arbeidzaamheid, nijverheid, welvaaren, verdiensten, glad afmaaijen, en de maatschappij doen bestaan (zo lang 't duurde) uit luijaarts, schelmen en zotten.

Daar de meenigte of veelen alzo geschaapen zijn, is 't geen wonder, dat zulke predikatiën eene gewilde waar zijn: maar dat de hoofden des volks 't zelve stijven en aanmoedigen in eene zo barbaarsche averechtsheid, is iets onbegrijpelijks.

Dit is nogtans 't geen wij beleeven.

'Er zijn en waren landen, waarin 't den bewoners onmogelijk was zich te verheffen, ten zij op de stelten van geboorte, van familie van orthodoxie. Zulks was eene drukkende onrechtvaerdigheid der grooten tegens de meenigte en de *dissenters;* maar wanneer deeze zelve meenigte miskennende haare waardij, gelijk gesteld wil hebben de zulken, wier natuurlijk gestel hen aanspoort tot meerdere arbeidzaamheid - hun beterebewerktuiging tot eene vernuftiger nijverheid - dien 't blinde fortuin hunner geboorte beschonk met meerderen rijkdom - hunner opvoeding met meerdere bekwaamheden - hun uiterlijk voorkomen met meer uiterlijke aanzienelijkheid - hun innerlijk weezen met meer gaven, wanneer de meenigte deezen weg uit wil, is zij dan op 't pad der rechtvaerdigheid? en is deeze pretense gelijkheid niet eene groote ongelijkheid?

XV. *Is mijne natie geschikt voor eene Volks-regeering?*

A. Mijnheer, daar is de man met de schoenen! - B. Laat 'em boven komen. C. Zie eens, Mijnheer, dat zijn noch schoenen! Engelsch leer - Luiksche zoolen - zie 't werk eens - hoe superbe genaaid -

B. Och! och! ik kan 'er niet inkomen. - C. Stoot eens met de voet. B. Och! och! ik kome 'er nooit in. 'k Heb al lijkdoorns genoeg! en hoe zou ik 't maaken met mijn podagreuze teenen? - -

Wat de schoen is voor de voet, is de Constitutie voor eene natie; en 't bleek wel eens dat de wijste, of beter gezegd, de geleerdste lieden, niet beter dan mijn baas met zijn Engelsch leêr en Luiksche zoolen, in hun kamer, een magnifiek staats-gebouw optimmerden, waarin men buiten-ordinair slecht gelogeerd was. - Staats-gebouwen en schoenen kunnen zeer fraai gemaakt zijn, en niettemin zeer slecht passen.-

Zijn mijne landsgenooten geschikt, om zich zelve te regeeren? Zeer weinigen der bewoners onzer aarde genieten dit voorrecht. Wanneer ik mijne Lezers in kennisse gebragt zal hebben met deeze gunstelingen des fortuins, zal ik 't

hun overlaaten de conclusie te maaken; of, om hun die moeite te spaaren, ze zelve maaken.

Hoe een huishouden, eene maatschappij meer uitgestrekt is, hoe 'er grooter kunst gevorderd wordt, om die maatschappij in order te houden. Hoe door de talrijkheid der leden eener maatschappij, de verscheidenheid hunner belangens grooter is, hoe 't moeijelijker wordt te bestemmen, wat in ieder geval 't bovendrijvend belangen der geheele maatschappij is. Ook is 't gemaklijker een schip in slecht water voor den wind de haven in te stuuren, dan bij tegenwind, orkaanen en eene holle zee 'er de stuurman van te zijn.

Eene kleine maatschappij van menschen, van menschen die dezelve of geen' kruissende belangens hebben, zijn ligtst te regeeren, en kunnen zich zelve best regeeren. De eenvormigheid hunner leevenswijze ontheft den wetgeever van de moeite zich in 't zweet te arbeiden, en 't oogmerk van de wet onder 't begrip van een ieder vallende, heeft een ieder recht en ook bevoegtheid door zijne goedkeuring die wet te bekragtigen.

Voegt hierbij, dat dit volk door zijne legginge verre afgescheiden van alle heerschzuchtige nabuuren, buiten alle vreeze zij, zijn huisselijk geluk door de bemoeijingen dier nabuuren gestremd te zien, buiten de noodzakelijkheid zij om oor-

logen te moeten voeren, en 't ongestoord zijne vreede moge genieten.

Een volk zich geneerende met den landbouw, bij welk ieder individu bijna even groot ingeland is, een volk, geene andere bezittingen kennende dan 't land en zijne voortbrengzels, een volk bij welk ieder ongevaer even rijk is, onbekend met heftige driften, met politieke of religieuse controversiën, uit 't oog, uit de buurt, uit 't hart van woelzieke, van heersch-zuchtige nabuuren, dusdanig een volk, en dusdanig een volk alléén voegt eene democratie, is in de geleegenheid zich zelven te regeeren.

En past deeze regels op ons? Niets is met eene volksregeeringe meer strijdig, dan de ongelijkheid van bezittingen. En waar is die ongelijkheid van bezittingen grooter dan bij ons, onder welke de een tien duizendmaal rijker is dan de andere? Te vergeefsch zal de harsenschimmige en inpraktikabele leer der gelijkheid de rijken zoeken gelijk te maaken met die niets hebben; nimmer zullen deeze laatsten zich verheffen tot de magt der eersten. Ieder capitalist zal de meenigte der niet-capitalisten in zich inslurpen, en in spijt van alle tegensparteling zal, zonder gelijkheid van fortuin, de democratie in eene aristocratie overgaan. Wanneer 't 'er op aankomt kiezer of repraesentant te worden, zal hij, welke 't meeste geld verteert, die veelen aan brood helpende, de meesten van zich af-

hanglijk maakt, op deeze plaatzen, schoon verstooken van alle republikeinsche deugden, door 't aanzien van 't geld op deeze regeeringsposten de meeste aanspraak kunnen maaken. Ik gewaag' nu niet eens van 't vermogen van omkooping. -

Der Democratie', een grond waarop factiën, cabaalen en kuiperijen zo weelig groeijen, zijn dezelve alle dodelijk. In alle partijschappen is 'er eene boven-, eene onderleggende partij. 't Is de aart van alle wezenlijke of ingebeelde verdrukkingen de verdrukten, hoe afkeering anders ook van elkander, onderling te vereenigen, daarom alleen, wijl zij verdrukt zijn, of 't meenen te zijn.

De Roomsch-Katholijken, die zedert de reformatie geene andere vervolgingen hier te lande kenden, behalven uitsluitinge van posten van eer en voordeel, merkten deeze uitsluitinge - en ik geloov' te recht - als een verdrukkinge aan. Hoe kleefden en kleeven zij aanëen? Hoe zij in hunne grondvergaderingen ééne lijn trekken, terwijl de niet-Katholijken, onder een verdeeld, schoon meerder in getal, de zwakste partij worden! Alzo kan hier te lande de democratie, in plaatze van eene algemeene volksregeering te zijn, ligtelijk eene religieuse factieregeering worden.

Noch zou zij eene politieke factie-regeering kunnen worden, zodra de stadhoudersgezinden,

moede van hun gepruil, hopeloos van elders hunnen MESSIAS der natie te zien opdringen, der regeeringe deezer gewesten naar hun welgevallen een aparte zwaai kunnen geeven; zodra zij, ter uitvoeringe van hunne ontwerpen, de handen ineen sloegen, terwijl de rest verdeeld bleef in harrewarrerijen.

Een nieuw fatzoen eener Democratie!

Niemand is 'er van eenige kunde, welke ontkennen zal, dat bij de ingewikkeldheid van zaaken, het eene bijzondere kunde vordert, om den lande heilzaame wetten te maaken. Zo de wetgeever nu zelve verleegen staat, hoe zal de groote meenigte daarover uitspraak doen of met eenige bevoegtheid de wet kunnen sanctionneeren? iets, volgens de vrienden en kenners der democratie, van deeze regeering onafscheidelijk!

Hoogste ongelijkheid van fortuin - groot verschil in godsdienstige denk wijzen - noch grooter verschil in politieke meeningen - domheid, drift, kwaadaartigheid, afgunst, ongemanierdheid onder de groote meenigte! Ziedaar de materiaalen, waarmede onze moderne Bouw-meesteres eene Volks-regeering gaan timmeren. Oordeelt, Burgers! van de fraaiheid en steevigheid van dit gebouw!

In weinige woorden, om een volk, onder de regeering van zich zelven, gelukkig te doen

zijn, moet 't klein in getal, zeer deugdzaam, afgescheiden van de rest der waereld, en een weinig verlicht zijn. 'k Vorder niet dat 't alle professoren zijn; maar ik vorder, dat de meenigte geen hoop domöoren zij. Is dit 't geval in deeze gewesten? -

Een schoen, 'k beroep mij op 't getuigen van alle schoenmakers, kan volmaakt passen, en evenwel niet naar de smaak zijn van hem, welke ze moest draagen. Mijne ommegang onder menschen maakt mij min bekend met oranje-gezinden dan met patriotten; of om mij juister uittedrukken, min met stadhouders-gezinden dan hunne tegenpartij, welke laatsten zich zeer t'onrecht zints eenige jaaren den tijtel van patriotten aanmatigen: welke honorable en onverdiende benaminge ik hen vriendelijk verzoek voortaan te laaten vaaren. De fatzoenelijksten, de braafsten, de welgezeetensten, de verlichtsten onder hen, zij die best weeten, hoe zwaar het Bataafsche volk weegt, een weinig afkeerig van alle revolutiën en innovatiën, niet verre van walgende van al 't gewoel van allerlei volksvergaderingen, zo zij niet t'onvreeden zijn met den tegenswoordigen staat van zaaken, beginnen hun vorig troetelkind ten minste met zeer onverschillige oogen aantezien; en zij die werkten, om 't in de waereld te brengen, schijnen als berouw te hebben hunne huisselijk welvaaren

verwaarloosd te hebben, om een harsenschim te bejaagen; en ik moet mijne Lezers in 't oor luisteren, dat, zo ik anders wel toegeluisterd heb', verscheiden der voornaamste, der warmste anti-stadhoudersgezinden, zedert de importatie onzer tegenwoordige vrijheid, en van de nieuwerwetsche bloei van 't geheele Vaderland, dit troetelkind extra zuur aanzien, en zeer geneegen zouden zijn - zo zij maar konden - 't in de wieg te smooren; ten einde van de democratie en al haar getob ontheeven te worden: en dat om deeze reeden alleen, wijl de schoen niet naar hunne smaak is.

De mensch leeft bij afwisseling; alles wat nieuw is pleegt te behaagen, en wij zijn nu in den kermis-tijd der Democratie. Maar is de vreugde dan wel zo groot? Ik vraag' niet bij hen, welke de Revolutie dwong de kraamen aftebreeken: deeze vraag zou overbodig zijn. Ik meen de zulken, voor wie 't nu mooi weêr is. Ik kan 't niet merken. Loopen zij dan zo druk, zo ieverig, zo talrijk, zo aanhoudend na hunne Grond-Vergaderingen? Van waar die leege banken? Waarom alle die middelen van *contrainte*, die Hunne Majesteiten na deeze Vergaderingen, als de kinderen met de stok na 't school, jaagen? Zijn zij zo te vreeden met hunne werkzaamheid? Lachen zij 'er dikwerf meestäl niet zelve om? Zijn de nieuwe

benamingen van 't democratie-werk niet 't bestendige voorwerp hunner bespottinge? Heeft de magistratuur toegenomen in luister? Heeft het volk evenveel eerbied voor de regenten, welke 't zelve verkoos, als 't hadt, toen 't geen deel hadt in hunne aanstelling? En is niet die eerbied tot in standhouding der burgerlijke maatschappij nodig? *Item* waarom arbeiden, nu in den bloeitijd der democratie, zo veelen (addres aan de requesten om ontslag) om bevrijd te zijn van 't hooge, 't aanzienelijke lidmaatschap der Nationaale Conventie? Zou 'er hun de walg misschien van steeken?

Burgers! is 't fatzoen van de schoen ook naar uw smaak?

Toekruid.

Volgens de laatste berichten uit England, schijnt de tijding van het doodslaan der Constitutie alhier, aldaar een zonderling uitwerkzel gehad te hebben. Dit zo diep denkend Volk meent, dat de Bataafsche Natie nu volslaagen in 't hembd zit, en van wanhoop wederom tot de *geele overrok* de toevlucht zal neemen; en schijnt niet te weeten, dat wij even zo in 't hembd zedert twee honderd jaaren en langer gezeeten hebben.

Zou de Vader van 't gekken-huis daar *ook* de sleutel uit de zak hebben laaten vallen?

XVI. *De Nakomelingschap begluurd in haare Operatiën.*

Mijn laatste afweezen uit de Republiek sloot mij den toegang tot de Grond-Vergaderingen van 8 Augustus ll. Juist was ik in den Haag, en zag toen eene derzelven van haare stemminge wederkeeren, uit 't Logement van Amsterdam. Weinig voorwaar, sprak ik tot mij zelven, dagten Hun Ed. Groot Achtbaaren, die dit heiligdom der aristocratie lieten bouwen, dat 't zelve gebouw t'eeniger tijd dienen zou ter grondlegginge eener democratische constitutie. De mogelijkheid zelve van dit verschijnzel zou hen hebben doen ijzen. -

Toen pas voor een half douzijn jaaren Mevrouw de Ex-Stadhouderes (azijnachtiger gedagtenisse) in de Groote Zaal van 't Hof bal gaf, droomde zij weinig van den dans, welke daarin gedanst zou worden in 1797. -

Toen onze Roomsch-Katholijke voorvaderen, voor de uitoefeninge van hun Marionetten-spel, die groote tempels stichtten, verbeelden zij zich weinig, dat (ô wisselvalligheid der tijden!) in die zelve tempels de afschuwelijke ketterijen des Calvinistendoms geleeraart en geleert zouden worden.

En hoe zou ons tegenswoordig priesterdom

opkijken, zo men hun in 't oor luisterde, dat, volgens de kragt derzelve werkzaamheid, noch t'eeniger tijd hun houte harnas, waaruit deeze stand zints een paar eeuwen het menschelijk verstand verpestte, ter verbreiding van waarheid en nutte leeringen dienen zal?

Schrikt niet, Eerwaarde Heeren! 't zal uwen tijd noch wel uithouden. Dan deeze prophesij behoeft u geen gruwel te zijn. Ei lieve! was de sprong uit 't Katholijkendom in 't Protestantendom niet grooter, dan die uit 't laatste tot 't gezond verstand? En gij, die mij heden voor een ketter uitscheldt, werdt gij zelve niet voor zodanig aangezien, in 1550?

Nooit zo meer Vertoond! *Kyk maar recht uit. Hier hebt-jet*
-Waar zal 't toch heen, Burgers Representanten! indien men tot het aanpeemen of verwerpen van eene Constitutie, zonder onderscheid, elk en een iegelyk toelaat?
P. VREEDE.
Z. Dagblad 620.

189ste Plan van eene Constitutie Anno 1961.
-Waar zal 't toch heen, Burgers Representanten! indien men tot het aanneemen of verwerpen van eene Constitutie, zonder onderscheid, elk en een iegelyk toelaat?
P. VREEDE
Z. Dagblad 620.

XVII. Eene Vraag.

'k Mogt doch weeten, wie de man geweest zij, in wiens ongeredderd hoofd 't eerste inviel, 't volk te zetten in de rechterstoel, om uitspraak te doen over eene Constitutie! ô Hoofd zonder harsens? Of was 't misschien laagheid van ziel, die hem 't volk deedt flikflooijen, door 't optevijzelen boven zijne waardij? boven zijne kragten? zijne bestemming?

Gij vraagt aan 't Volk, hoe 't wil geregeerd zijn! Weet gij dan niet, onnozel mensch! dat 't Volk niet geregeerd wil zijn! Ontheeven te zijn van de gehoorzaamheid aan de wet is zijne Vrijheid![*]

Het Volk!.... Wat is dan 't Volk? Van eene geheele bevolking drie vierden en noch meer menschen[**], wier bestemming is door den arbeid hunner handen zich en hun gezin te geneeren, wier opvoeding is aangelegd om spoedig 't bekrompen huishouden eenige stuivers 's weeks inte-

(*) Zo 't Volk geen vriend was van de anarchie, hoe toch anders zou 't die kunnen zijn der predikers van ougehoorzaamheid, oproer, desorders van 't geen zijne Vertegenwoordigers verdacht, verachtlijk maakt, en deeze predikers in zijne speciaale protectie neemen?

(**) Ik bedoele hier niet mede te raaken aan de achtbaarheid van deeze klasse, die ik waarlijk vereer'; maar te doen gevoelen de onbevoegtheid, de nulliter van deeze rechtbank.

brengen, aangelegd tot 't leeren van eenig handwerk, trafieken, der praktijk van den landbouw &c &c. &c. hen van alle studie, lectuur, kunde, hebbelijkheid en orde van denken verwijderde! en zulke weezens moeten een zwaarmoedig stuk werks van 918 artiekelen beöordeelen![††] uitspraak doen over eene vraage, welke het geheele studeerende leeven eens studeerenden mans, eens mans van 't grootste vernuft kan beezig houden!

Men moest wel een nuchtere boek-geleerde, een mensch verstooken van alle waereld-kennisse zijn, zo men niet voorzag den langen nasleep van onheilen, die deeze averechtsheid onzer vleugelluî ons gaat berokkenen.

ô Volk van Nederland wat wordt gij treffend gerepraesenteerd.

Wie mag die man toch geweest zijn! Misschien is hij dood; denklijk op 't Kerkhof. 'k Gaf één mijner twee drie-guldens voor zijn portrait; en mijn fluweele broek zou 'er aan, om 'er een zotskap van te maaken, waarmede ik deezen nieuwmodischen LYCURGUS wilde bekroonen.

(††) Daar wij vereerd zullen worden met een tweede plan eener Constitutie, daar dezelve ogenschijneliik wederom zal worden geäffigeerd, zou 't niet ooirbaar zijn, boven deeze plakkaaten een luifel, voor dezelve een bank te laaten timmeren, ten einde Hunne Majesteiten te dekken voor zon, reegen en wind, en Hoogst Dezelven de geleegenheid te geeven ze met 't meeste gemak te leezen?

t.o. 99

XVIII. De Lotgevallen van 't Nieuwe Zusterschap (*).

Helaas! ... --- **Arm** --- --- --- ---
Helaas?.! --- --- --- **Bataafsch**
--- --- --- --- Traanen --- **Dolk** Helaas!!!

(*) Daar de tijd de beste leermeester is aller waereldsche zaaken, zo gelieve de Lezer deeze historie te verwachten in de Lantaarn van 1898. Daar wij 't publiek ongaerne schoon papier in de hand stoppen, zo hebben wij over deeze vier bladzijden eenige onaaneengebonden woorden gestrooid, welke den historieschrijver dier lotgevallen misschien te passe mogten komen. Mogt 't niet waar zijn!

--- **Bedroogen** --- Waarom? **Uitgeplundert** --- ---
Maar.. --- --- --- --- --- **Verraaden** --- Hadden we ... ------ --- --- --- --- **Verdrukt** --- --- Hadden we .. Ach! --- --- --- 't Is nu te laat ---

------ Och! --- **gek** --- --- --- *Quos* --- **gemaakt** --- --- ---
Och! --- die --- --- *vult* --- --- --- --- --- --- --- Satansche --- --- *perdre* --- --- *Jupiter*,
--- --- --- --- --- Voorvaderen! --- --- --- --- Haspelaars --- --- --- ---
Botvergallers.

--- --- Jammer --- --- --- --- --- --- Ongeluk --- Spijt --- --- ------ --- ---
Elende. ---
--- --- --- --- *Dementat*.

Foei!

Mogt 't niet waar zijn!

XIX. Van de Constitutie.

Zie daar dan het eerste vaatje t'huis gebragt uit de Brouwerij van *'t Dunne Bier!* Laaten wij eens proeven. Maar, maar ....

Het teder instinct der kameelen verbiedt hen 't draagen van eenigen last, boven hunne kragten. Te vergeefsch bedient zich de drijver van liefkoozingen of van dreigementen; te zwaar belaaden, weigert hij halsterrig op zijne vier pooten opterijzen.

Van dit kiesch gevoel zijn der menschen schouders, in den eigenlijken en figuurlijken zin, verstooken; en hierom gebiedt HORATIUS *geen last op de zelven te neemen, ten zij men vooräf verzeekerd zij, dien te kunnen draagen.*

Maar zou dit voorschrift, schoon heilzaam in 't algemeen, ook geene heilzaame uitzonderingen lijden? En wanneer zich eenig schemerlicht opdoet der publieke zaak van eenig voordeel te zijn, was 't ook in gevaar van zich belachlijk te maaken, door de breekebeenerij van zijn opstel, moet dan eene valsche schaamte, moet de liefde voor onze reputatie doen zwijgen de liefde voor 't gemeen belang des Vaderlands? En moeten wij navolgen 't gedrag van jonkheer N.N. die uit zijn vengster een kind ziende in 't water vallen, bleef, terwijl hij 't kon redden, op de stoel zitten, uit vreeze zich aan zijne buuren te vertoonen in een gescheurde japon! -

'Er zijn spijzen, als schelvisch met aard-appelen, die een eerlijk mensch nimmer kan moê worden, en

onderwerpen, die ons immer belangrijk moeten blijven. Dusdanig is eene Constitutie. Zonder vreeze voor de scheuren in mijn japon, gaa ik ook mijne meeningen ter tafel brengen. Eerst zal ik spreeken van 't plan 't welk onlangs mijner natie ter beöordeeling werdt aangeboden: en nadien dit kalf alzo zo goed als verzoopen is, zullen zijne vaders en vroedmeesters zich niet vergrammen, zo ik iets ophaal' van zijne zonden en ongerechtigheeden. Daarna *gaa ik* (*zonder veel omslag, zonder inroepinge van eenigen uitheemschen wind of misbaar eener nieuwmodische regeeringskunde, enkel geleid door burger menschenverstand*) *beknoptelijk en bij de neus neêr mijnen raad geeven, omtrent die regeering, welke aan u* (*en bijna aan allen*) *best voege: waarna er niets over blijven zal, dan iemand te vinden, welke het tegenswoordig* krabberig katten-geslacht de bel *kan aandoen*.

Ik verzoek mijne Lezers mij niet te beschuldigen, in dit geval, van eigenwijsheid; ik kan hun en haar Ed. verzekeren, dat ik teruggekomen in mijn Vaderland, nog eer ik dit plan gezien had, mij sterk vooringenomen gevoelde voor 't zelve. In alles, wat ons toekomt uit eene zo gedistingueerde hand, heeft men, dagt mij, recht te verwachten waarheid en nauwkeurigheid. Hoe, vroeg ik mij zelven, zou 't mogelijk zijn, dat 21 onzer doorluchtigste vernuften eene eeuwigheid van zo veele maanden aan een werk zouden arbeiden, en dat dit werk geen meester-stuk zou zijn!

Met onwillen en verdriet voelde ik mij al spoedig na 't inzien van dit plan, van mijne vooringenomenheid terug gekomen; en na de leezinge der hoofd-artiekelen, en de doorloping van de rest gedwongen mij zelven te belijden, dat deeze geheele Constitutie lam, omslagtig en zeer kostbaar was; een werk, zo 't mij voorkwam, zeer rijk in hoog democratischen enthusiasmus, zeer arm in menschen-kennisse, vol van lust tot innoveeren en van onvermogen om iets te presteeren; zeer arm in trekken (misschien feelt 't aan mijn gezicht) van oorspronkelijk vernuft, zeer rijk in aperij, luttel spooren dragende van wijsheid, doch zichtbaarlijk opgesteld in den warlwindigen geest dier harsenschimmige en overdreevene stelzels, welke thans in de mode zijn. Goede Hemel! riep ik *zagtjes* uit, zo als ik 't boekje in de hand nam, en ontwaarde eene Constitutie van 918 artiekelen, wat zijn dat voor Kleêrmakers!

918 ellen stoffagie voor ons apen-rokje ....; daar der Franschen model, waarop het zichtbaarlijk gesneeden is, aan 377 ellen genoeg heeft.

En gij, Nederlandsch Volkje, hebt gij daarom u in 't zweet geärbeid, daarom zo duure opofferingen gedaan, om uit uw oud, hollandsch, lapperig wambuisje - wiens nu weezenlijke, nu ingebeelde knelling u niet belette bloedrijk en van eene sterke gezondheid te zijn - ge-

stooken te worden in eene fransche samaar van 918 ellen, duure stoffagie! Mogten u de voeten niet verwarren in haar sleep, en gij met uwe samaar te samen in 't voetzand vallen! -

Burgers Repraesentanten zaligr.! want iets hatelijks jegens ulieden in mijne ziel te voeden, is iets, waarvan die ziel een afschrik heeft - Burgers Repraesentanten, zeg ik, als men zich in 't voorste gelid zet, heeft men veel bekijks. Ik val wat lastig, en stoot reeds direct de voet aan den drempel van uw gebouw, waarmede ik bedoel niet de proclamatie voor 't plan van de Constitutie (welk voorgebouw opgevuld is met wind en rook) maar terstond het 1ste artiekel ‘alle Menschen zijn, als Menschen, aan elkander gelijk, en hebben als zodanigen, ook gelijke Rechten.’ Foei, Burgers Repraesentanten! is dat liegen!

De Menschen zijn als Menschen, zegt gij, gelijk! daar zij van ligchaam en ziel zo oneindig verschillen. De een is groot, de ander is klein - de een is vuur, de ander ijs - deeze een diamant, geene een baksteen - deeze eene der voortreffelijkste weezens, geene een zak vol darmen; en 'er is, zo als POPE te recht zegt, min verschils tusfchen een aap en een uilskuiken, dan 'er is tusschen een uilskuiken en NEWTON. Wat ratelt gij dan van eene logenachtige gelijkheid? Foei, Burgers Repraesentanten! is dat 't dagelijks menschen - verstand

en de ondervinding den oorlog aandoen! Ziet maar eens in uwe eige vergadering rondsöm u, en zegt mij of de menschen als menschen gelijk zijn.

'en hebben gelijke Rechten.' Al wederom eene andere flater. Zegt mij eens, indien 'er onder ons noch een HUGO GROTIUS leefde - helaas! waarom leeft hij niet - zoudt gij durven ontkennen, dat hij beter bevoegd, en daarom beter berechtigd zou zijn, om ons en ulieden eene Constitutie te geeven dan gij. *Item* is dan 't vermogen van rijkdom, van verstand, kunde, verdienste nul? Wien zoudt gij de sleutels van 's Lands kasse toebetrouwen den deftigen, welgezeeten, of den berooiden burger? Alzo heeft de eerste grooter recht aanspraak te maaken op de post van Thesaurier Generaal dan de laatste; gelijk alle andere uitsteekende hoedaanigheeden den bezitter ongelijk veel grooter recht geeven op alles wat bekwaamheid en deugden vorderen, dan een ordinaire straat-loper. Alzo hebben alle menschen geene gelijke rechten. Foei! wat legt gij te reutelen.

Wat vertrouwen kan een werk inboezemen, al direct aanvangende met eene onwaarheid, of zotternij! -

De Democratie is eene regeering, waarin 't volk zijne eige regeering aanstelt; en niet eene regeering, waarin 't volk zelve regeert. Zo dit moest zijn, zeg' ik *serviteur très-humble* aan uwe

Democratie, en bedank' u voor uwe regeering, voor uwe vrijheid, gelijkheid en broederschap; en verkas na eene andere kermis. En gij schijnt 't toch dien weg uit te willen stuuren, als gij Art. VIII en IX zegt, ‘De Oppermagt berust bij 't geheele Volk’ en ‘de Oppermagt is 't vermogen, om wetten te maaken:’ ten zij gij in uwen verdraaiden stijl, met oogmerk om 't gemeen te streelen, door wetten verstaat eene Constitutie of form van regeering, en wat wij wetten noemen beschouwt, als emanatiën of uitvloeizels uit de Constitutie. *Basta!*

Ik zoude van de XXIV Artiekelen welke de Constitutie voorafgaan, misschien meer zeggen, was 't niet, dat ik dezelven beschouw eer als een borduurzel aan de rok, dan als de rok zelve.

Mijn vriend P. N C H .. D te *Stambol* is een hupsch man, vol van kluchtige invallen. Spreekende van de Religie, plagt hij te zeggen: ‘Wilt gij weeten wat de Religie is, zo ontneemt haare dienaaren hun loon.’

Lezer! Gij ziet, mijn vriend verstaat zich op 't Cijferen. Onlangs verzogt ik ik hem te mogen weeten, hoe veel na aftrek van 't *Eigenbelang* 'er overblijve van 't *Patriotismus*.

't Antwoord op dit mijn schrijven zal ik u, mijne Vrienden, in eene andere *Lantaarn* mededeelen.

XX. Van 't Spel van de *Blinde Koe* (*).

De Grond-Vergaderingen zijn, gelijk bekend is, de fundaments-plank onzer Democratische Regeering. Ik ben ook in eene Grond-Vergaderinge geweest; en ofschoon ik verscheide jaaren in dezelve buurt woonachtig, en dus in de gelegenheid geweest was, mijne buuren op de keeper te bezien, verklaar ik op mijne burgertrouw, hoe 't der publieke zaak even onverschillig zoude geweest zijn, of men mij voor de oogen een doek gebonden hadt, om in 't donker en bij de roes een paar kiezers bij de kop te vatten, dan of ik met open oogen hunne naamen op een briefje geschreeven had. Het haartje eens rondziende, kon ik niet merken, dat bij de meesten mijner kameraads 't veel dieper zat. Hierom verzoek ik de werkzaamheid der

(*) Ook wel genaamd 't Spel van de *Blindeman*.

Grond-Vergaderingen voortaan te noemen *'t Spel van de Blinde Koe*.

Laaten zij, die toeganglijk zijn voor de overtuiging der waarheid, mij, zo zij kunnen, logenstraffen in 't geen ik gaa zeggen: Honderd Grond-Vergaderingen door één geslagen, zijn 'er meer dan negentig, waarin voor één man van opvoeding, van fatzoen, 'er tien zijn verstooken van beiden - indien 'er een is die duizend guldens verwoond, zullen 'er tien zijn, die op kamers, in kelders woonen - zo 'er één is van eenige lectuur, zullen 'er tien zijn, verstoooken van alle, absoluut alle kennisse van regeerings-zaaken. Dat deeze laatste klasse, welke toch eene zo groote meerderheid uitmaakt, volstrekt ongeschikt zij, om eene verstandige keuze te doen der zulken, aan welke zij met een gerust geweeten het regeerings-werk kan aanbetrouwen, spreekt toch wel onwederspreekelijk. Welke gemeenschap toch is 'er tusschen een man, die *ƒ*6,000 verteert, en een ander die met *ƒ*300 uitkomt? 't Is een kruijer, die voor mijnheer boodschappen doet; zijne grootste intimiteit strekt zich uit tot aan 't einde van 't voorhuis. 't Is een werkman, die van zijn baas 's weeks geld ontvangt. 't Is een winkeliertje, die, als die van de *ƒ*6,000 in zijne buurt de winkel voorbijgaat, zijne smeerige mutz voor hem afneemt, om zijne kalandisie te bekomen,

of niet te verliezen, enz enz enz. Hoe nu, vraag ik, is 't, bij eenen zo grooten afstand van fortuinen en levenswijzen, bij eene zo volslagen vreemdelingschap van menschen onder elkander, 't mogelijk, dat in die Grond-Vergaderingen de stemming der meenigte wel iets anders zij, dan *'t Spel van de Blinde Koe*.

Lezer! ik mogt u gaerne overtuigen. Zegt eens, Vriend! hoe veel, in eene vergaderinge van vijftig menschen, uit eige oogen zien; en zo zij beide oogen al wijd open sperden - iets zeldzaams - hoe veelen, meent gij noch, dat beleids genoeg hebben, om te kunnen zien. Laat, bij voorbeeld, iemand van ontzag hen vraagen, welke hoedaanigheeden 'er vereischt worden, om een goed kiezer te zijn: en ik verzet 'er mijn Stemgerechtigheid onder (GOD vergeev' mij de zonden!) zo zij hem een ordentlijk antwoord kunnen geeven.

Item. Men zal, zo goed als *altoos*, in de Grond-Vergaderingen vinden iemand - zomtijds meer dan één - wat beter gekleed dan de rest - doorgaans beter bespraakt dan de overigen, en zijne tong bestendig beweegende, van een uitsteekende, inneemende beleefdheid; 't is als of hij zich de *airs* gaf de *honneurs* van 't gezelschap te maaken; pas heeft iemand de deur van 't vertrek geöpend, of hij, met de hoed in de hand schijnt u te verwelkomen. Is 'er questie onder een groepje van deeze vrienden van

Vaderland en Vrijheid zich, op 't succes van de goede zaak, met een teugje te versterken, of hij heeft de hand bij de beurs. De zulken gaan ordinair met een kiezers-plaatsje of een vetter brokje strijken; en de goede gemeente keert moedig op 't uitoefenen van haar stem-recht na huis; terwijl zij voor Marionetten gespeeld en de ongemerkte oorblazingen van eenig intriguant gevolgd hebben.

Dat mij iemand, zo hij durft, tegenspreeken! Alzo is, dan zelfs, wanneer alle aan welke, met de ruimste toegeevendheid, 't stemrecht kan worden toegekend, in hunne Grond-Vergaderingen opkomen - en hoe verre zijn wij hiervan af? - onze Volks-regeering niet meer dan der regeering van eenige weinigen.

Lucca.

'Men vindt in *Lucca* aan alle hoeken van straaten en steegen, zelfs aan de deur van de *Kortegaard* (*Corps-de-Garde*) aangeplakt 't woord *VRYHEID*; en de goede *Luccaaners*, dit woord bestendig onder de oogen hebbende, zijn in de meening gekomen de zaak te bezitten.'(†) - Zo iets is volstrekt ongehoord, zonder voorbeeld!

AMURATH .

(†) DU PATY *Lettres sur l'Italie*.

XXI. Van de Westphaalsche Democratie.

N^{o}. I. Het Nederlandsche Volk is zedert eeuwen geregeerd geworden door de Aanzienlijksten, de Rijksten, de Verstandigsten en niet altoos de Ondeugendsten(NB.) uit deeze landen, nu met-, nu zonder Stadhouder; in welke regeering de kinderen hunne vaders (en dit was 't slechtste!) zonder eenig andere aanspraak dan op familie. opvolgden. 't Volk was zedert eeuwen hier aan gewoon; en de ouders van de tegenswoordige generatie van 't Volk waren voorwaar niet be-

(NB.) Men moet mij wel verstaan: Ik beöog hier niet mede, dat, onder 't overleeden bewind, het *corps* der magistratuur enkel uit lieden van deezen stempel zamengesteld was - niet dat dit *corps* enkel de room van de natie, de rest niet dan de tapte-melk was; ik weet zeer wel, dat protectie en familie iemand dikwerf een groote p'ruik opzette, wien een zotskap beter zou gepast hebben; het geen ik beöog, is dat in dit *corps* altoos luiden, welke in alle gemelde opzichten uitmuntten, gevonden werden.

dacht, hunne kinderen optevoeden tot aanstaande keurmeesters en schoolmeesters hunner regenten of repraesentanten; en zo men de waarheid wil belijden, zal men erkennen moeten, dat de Nederlanders even onverwacht, als ongebolsterd in de Democratie gevallen zijn.

De natien zijn als de individu's, waaruit zij zijn zamengesteld. Geen ogenblik nu is gevaarlijker, dan waarin een mensch van onder 't bedwang van ouders of voogden gekomen, in 't vrij bestier van zijn perzoon en eigendom geraakt.

Zodanig was de staat van 't Bataafsche Volk, kort na de revolutie van 1795. Ontslaagen (om mij te bedienen van eene *dichterlijke uitdrukkinge*, en niets meer dan eene dichterlijke uitdrukkinge) van de *keetenen* des overleeden bewinds, gedooken *van onder 't juk zijner afgezetten tierannen*, stondt 't daar (of geloofde 't) gelijk een jongeling, op 't ogenblik als hij afgereekend heeft met zijne voogden, de sleutel van de geldkist in de hand, een pak obligatiën en effecten onder den arm!

(Zeker, Lezer! zal 't u wel eens gebeurd zijn waarteneemen een trop paerden, op 't ogenblik als zij uit eene zes-maandige gevangeniste van stal en lantier-boomen, gebragt worden in eene groene weide. Hemel en aarde! welke eene razende baldadigheid! Bergt u! Bergt u!)

Wat schepzel nu van nuchtere, van bedaarde zinnen zal een menschdom, alzo gesteld, aan zich zelven overlaaten? Een volk, voor welk

het handwerk eener Democratie geheel nieuw is, op zijn eigen wieken laaten drijven, om zonder eenige bepaalingen, zonder handleidingen, ingericht om deeze ongebolsterde weezens te bestieren, zonder 't allergeringste onderwijs in de Volks-regeering, hen in 't honderd heen te laaten regeeren: want wat toch anders dan regeeren is 't zijne regenten aan te stellen? Wie was zo kindsch, om een kind van zes maanden te laaten loopen zonder leiband?

Deeze onächtzaamheid in de herders Onzer Majesteiten, berechtigt mij hun werk te noemen eene *Westphaalsche Democratie* (†), zo als deeze gaaping mij dwingt hier in te vullen een kapittel over

(†) Of zo hun deeze naam mishaagt, laat 't dan eene *Ongebolsterde Democratie* zijn, 't is mij om 't eeven.

XXII. Over den Democratischen Leiband (†)

(†) Deeze gaapinge aangeweezen te hebben is, bij provisie, toch wel alles, 't geen een eerlijk mensch van mij kan vorderen; hoofdzakelijk na eene duidelijker verklaaring mijner meeninge. Onze democratische vleugelluî hebben wel aan 't voor portaal of op de voordeur van de Vergaderzaal, - *zolder* of - *kelder* der Grond-Vergaderingen geplakt het paspoort, zonder welk niemand daarin wordt toegelaaten; doch zij vergaten de binnen-zijde van de deur, de inwendige organisatie dier Vergaderingen, van welke de ordonnantie op 't aanstellen van een president, secretaris en andere kleinigheeden het minste was; zij vergaten een hoop menschen, voor welken deeze arbeid iets geheel nieuws was, te bestieren, hun gezicht te leiden, hun oog, zelfs door dwang van reglementen, te bepaalen, en hun voorteschrijven, aan welke zoort, klasse, of stand van menschen men zijne stem geeven of weigeren moest.
Dit verzuim sproot uit de averechtsche inrichting deezer Grond-Vergaderingen zelve, waarin, uitgenomen de bepaling van stemgerechtigtheid, iedereen, rijp en groen door elkander, werden toegelaaten. En zoude deeze benaaming van *averechtsck* onrecht zijn? Ik beroep' mij op de inspraak van 't geweeten der pijlaaren deezer Vergaderingen. Wij zijn noch in den bloeitijd der Democratie: maar dat de man van fatzoen of opvoeding, welke zich nevens den werkman, nevens of over zijn lijf-knecht geplaatst vindt, ontkenne, dat hij, zo niet gelagchen, zeker niet gemeesmuilt heeft, over dit *malle huishouden;* dat hij zich zelven niet *pianissimo* gezegd heeft ‘mijne stem behoorde toch hier wat harder te klinken, dan die van mijn Knecht of Daglooner enz.’
En hoe, och jammer! kon deeze inrichting wel anders dan *molkwerrumsch* zijn, zedert men de ijlhoofdigheid hadt de Natie dronken te maaken, door de valsche leere eener inpraktikable gelijkheid. Zo lang men van deeze krankzinnigheid niet te rug komt (en 't Volk, voor wien dit een kolfje naar de hand is, zich hier aan muur-vast gemetzeld hebbende, hoe moeijelijk zal 't zijn?) zal ons toekomstig Staats Gebouw, zo ook LYCURGUS en SOLON 'er de metzelaars - zo ook GROTIUS , LOCKE en MONTESQUIEU 'er de opperluî van waren, spoedig instorten. De eeuwige orde der dingen is te vast in één geklonken, om zich door 't gewroet eener verhitte verbeelding uit haare scharnieren te laaten werken! en een maatschappij enkel van gemeen, zonder eene klasse van deftiger burgerstand, van luiden van opvoeding en fatzoen ('k beöog geen erflijken adel) is zo bestaanbaar, zo duurzaam als een leger soldaaten zonder officieren!

[deze pagina bevat alleen noottekst]

[deze pagina bevat alleen noottekst]

XXII. *De* Moderne Cleopatra, *of Bijdraagen tot de historie der* Splentdietheid *van* Catharina II. *jegens haare favorieten.*

'*Zonder in* St. Petersburg *geleefd te hebben, kan niemand zich recht voorstellen, wat ding een Favoriet is. 't Is een product van den* Russischen *bodem, niet voortkomende op den kouden grond, maar in een broeikas, begroeit met* Dulcamara, *de onkosten, om welke te stooken*, Peru *en* Mexico *metaalloos zouden maaken*.'

Z. Aanteekeningen *op eene Reize door Turkijën, bij* W. Holtrop. *II. Deel. bladz.* 296.

ORLOW. Deszelfs familie heeft in een douzijn jaaren, dat is, zedert 1762, ontvangen 17 millioenen Roebels(†), zo in contant geld, als serviesen, paleizen &c. &c. &c., en boven

(†) De roebels waren in dien tijd waerdig omtrent 45 stuivers hollandsch.

dien 45 duizend Boeren(†). De gunsteling der Keizerin GREGORIE GREGORITZ werdt verheeven tot Prins des H. Roomschen Rijks.

WASILTSCHIKOW, vóór zijne verheffing niet meer dan Lieutenant in de Garden, ontving in de twee-en-twintig maanden zijner *Russische gelukzaligheid*, aan gereed geld 100 duizend roebels. Aan Diamanten 50 duizend roebels; een silver-servies van 50 duizend roebels; een gemeubileerd paleis, ter waarde van 100 duizend roebels; een pensioen van 20 duizend roebels; 7,000 boeren en de order van St. Alexander.

SAWADOWSKY, een Ukrainer, ontving in agttien maanden favorietschap, zo in geld als in juweelen, 230 duizend roebels; een secreet pensioen van 't Cabinet van 10 duizend roebels; 6,000 boeren in de Ukraine, 2,000 in Polen, 1,800 in Rusland, en 't Blaauwe Lind van Polen.

KORSAKOW, Onder - Officier bij de Garden, ontving in zestien maanden, een geschenk van 150 duizend roebels; om zijne schulden te be-

(†) De Boeren, welke in Muscoviën verkogt worden, gelijk hier de Varkens (zie bladz. 84.) zijn niet overal even veel waerd: maar wyl een Favoriet de geleegenheid heeft de besten uittezoeken, mag men ze veilig tegen 500 roebels verreekenen, of in ronde cijfers *f*1000 't stuk. Dit maakt een burger-stuivertje van *vijf-en-veertig millioenen guldens*.

taalen 100 duizend roebels; om zich uitterusten tot zijne reize 100 duizend roebels; geduurende zijne reize 2 duizend roebels 's maands; 4,000 boeren in Polen; het Paleis van WASILTSCHIKOW, den rang van Generaal Majoor, Kamerheer &c.

SORITSCH, geduurende twaalf maanden, bekwam in geld 500 duizend roebels; aan edele gesteentens 200 duizend roebels; een Commanderie in Polen van 12 duizend roebels; een landgoed aldaar van 500 duizend roebels; in Lijfland een goed van 100 duizend roebels.

LANDSKOI, voorheen Chevalier-Garde, beschuldigen mijne papieren, alleen ontvangen te hebben 160 duizend roebels; dan dit is ongelooflijk, daar hij die der Favorieten is geweest, voor welke deeze *Groote Vorstin* de meeste affectie hadt: en niet zonder reeden, daar hij mans genoeg was, om altoos bereid te zijn zijne verheevene *Protectrice* de essentieelste diensten te bewijzen.

Nu komen wij aan de twee barste deezer knevels.

POTEMKIN ontving, in de twee eerste jaaren, aan edele gesteentens, paleizen, silvere serviesen omstreeks 9 millioenen roebels; 37 duizend boeren in Rusland, alle mogelijke orders, en werdt door den R. Keizer gemaakt Prins van 't H. Roomschen Rijk, *zedert drie voorleedene generatien*. NB. Is 't mogelijk op Gods

aardbodem iets tevens ongerijmder, belachlijker, en laager uittedenken? -

't Is de mode in Rusland, dat de Gouverneurs aan de Procureur-Generaal jaarlijksch reekening en verantwoording doen van de administratie in hunne gournementen. Met POTEMKIN , welke 'er zo veelen hadt, maakte CATHARINA II. eene uitzondering, beveelende bij eene eigenhandige *Ukaze* (Edict) dat hij voor haar alleen verantwoordelijk zou zijn. Eens zijne papieren naziende, vondt zij daarin een *deficit* van 6 millioen roebels. Zij verstoutte zich hem hier over te onderhouden. Hij antwoordde koeltjes: *Mevrouw, ik heb ze verteert ter eere van uwe regeering*.

Het kost mij veel moeite (maar niets 't geen mijne Lezers kan vermaaken kost mij *te* veel moeite) hier te laaten volgen de lange çeel van zijne charges en tijtels:

Doorluchtige Vorst Gregorie Alexandrowitsch Potemkin, de Taüriër - Generaal Veldmaarschal en Opperste Commandant der Russische Legers - Senateur - Commandant over de Vloot op de Zwarte Zee - van veele andere Land- en Zee-Magten - Praesident van 't Keizerlijke Krijgs-Collegie - Generaal-Gouverneur van Catharinaslaw, Tauriën en Charkow - Groot Hetman - Keizerlijke Generaal-Adjudant, Werkelijke Kamerheer - Lientenant-Colonel van 't Preobraschenskisch Lijfgarde Regiment -

Cheff van 't na hem genoemde Regiment Cavallerij Guarde, als mede Cheff van het St. Peterburgsche Dragonder en Catharinen-Grenadier Regiment, Ridder van de Order van den H. Andreas, den H. Alexander Newskij, van de Militaire Order van den H. George, van den H. Wolodimir 1ste Classe, van den Witten Adelaar, den H. Stanislaus, van den Zwarten Adelaar, van den Oliephant, van de Seraphijnen, en van St. Anna.

Van Prins SUBOW, den laatsten der Favorieten, zwijgen mijne berichten. 't Is waereldkundig, bij 't gansche *St. Peterburgsche* publiek, dat hij de vermogendste, de geduchtste en misschien de weinig bemindste van alle geweest is. Vraagt mij niet, Lezer! wat hij hadt! Hij bezat het gansche Russische Rijk, waarvan hij, onder den naam van Prins SUBOW, in effecte de Keizer was: 't geen de Cabinetten van *Weenen* noch *Berlijn* best weeten.

Ziedaar, mijne vrienden, iets tot de historie der wisselvalligheeden der menschelijke lotgevallen; houdt nu op, rondöm u ziende, u te verwonderen een *Straten-maker* gemetamorphoseerd te zien in een *Diamant-zetter!*

XXIV. Vervolg van eene Westphaalsche Democratie.

N°. II. 't Is veel gemaklijker een schuit te bestieren dan een schip, de stad *Schoonhoven* te regeeren dan *Amsterdam* , en dit laatste dan de geheele Republiek. Komt 't 'er op aan voor een plaatsje als *Schoonhoven* regenten of repraesentanten uittezoeken, de kleinheid van dit stadje maakt de geheele burgerij bekend met die voorwerpen, welke tot de Municipaliteit of Magistratuur 't bekwaamste zijn; en de weinige belangrijkheid van zulke oorden maakt, dat iemand zeer ligt, zich niet alleen op 't regeerings kussen zetten, maar 'er zelfs op figureeren kan: en dat zonder verzuim van affaires!

Geheel anders is 't geleegen met dat Hooge Collegie, welk volgens 't plan van Constitutie de oppermagt des Bataafschen Volks vertoonen, en zijne Wetgeevende magt in handen hebben zal. De ingewikkelste belangens der Republiek zijn 't voorwerp der discussiën van dit Collegie; waarin over alles wat tot de staat- en regeerings-

kunde, de finantiën, de krijgsmagt en haare werkzaamheid te water en te land, de koophandel, in één woord, alles wat den lande voor- of nadeelig is, in 't breede voor en tegen gereedentwist wordt. Nu was 't eene oude mode, kunde van eenig onderwerp te moeten hebben, om bevoegt te zijn 'er over te spreeken; en bij de uitgestrektheid der werkzaamheeden van de Nationaale Conventie, moet men een extra-knap man zijn, om zich niet extra-belachlijk te maaken bij de des kundigen.

(Dat men mij verschoone, zo ik 't waage te zeggen, dat in de geheele Republiek geen getal van honderd perzoonen, begaafd met die uitgestrektheid van kundigheeden, vereischt tot 't speelen van de personnagie van Repraesentant des Bataafschen Volks voor handen zij: in welke - zal men zeggen - gewaagde stelling ik wenschte mij te bedriegen.)

En eilieve, waar toch is die groote voorraad van luiden, welke in zich den Staatsman, den Rechtsgeleerden, Finantier, den Generaal, Admiraal, den Waterloopkundigen, den Koopman, Fabrikant, den Land- en Zee-bouwer vereenigen? En schoon ieder lid der Nationaale Conventie wel juist niet gehouden zij, eene motie over ieder deezer vakken te doen, is hij evenwel gehouden zijne stem over de motie van een ander uittebrengen: van wat gewicht nu is de uitspraak van een blinden over de kleuren?

Ik heb, zo mij voorkomt, noch iets ter materie dienende te zeggen over dit onderwerp. De regeeringskunde is eene weetenschap, gelijk alle andere kunde, die door oefening verkreegen wordt. Neemt den schrandersten koopman, die nimmer zitting hadt in eenig Collegie van regeering, zet hem op een bof uit zijn kantoor in de zoal der Nationaale Conventie, en ziet welke figuur hij 'er in maaken zal.

Wilt gij een model eener praktikaale regeeringskunde, betracht 't militaire weezen, en let op de progessie van bestier: soldaat, korporaal, sergeant, vaendrig, lieutenant, kapitein &c. Even zo moet, in een welgeörganseerd gouvernement, 'er eene progressie in de administratie zijn. Gelijk niemand van bedaarde zinnen het commando van een vloot aan een matroos zal toebetrouwen, zo wenschte ik, dat wij in de geleegenheid waren, als iets zeldzaams te bewonderen, dat een partikulier van niets tot de hoogste regeerings-post eensklaps wordt verheeven.

Bij 't invoeren van eene nieuwe orde van regeering, houdt 't zwaar deezen regel aanstonds aantekleeven; maar wanneer de regeering eens in beweeging gezet is, wenschte ik, dat 'er in de regeerings-posten, even als in 't militaire weezen, een voortgang van bevordering was, welke regel 't zij den Stemgerechtigden tot het maaken van Kiezers, of beter den Kiezers tot

het maaken van Regenten ten gedeeltelijken richtsnoer zou kunnen dienen.

Dat het mij geöorloofd zij te neemen Amsterdam tot een model, en mijne gedagten door eene ruuwe, eene zeer ruuwe schetze optehelderen:

Stemgerechtigden in een Wijk stellen hunne Wijk - meesters aan.

Deeze stellen aan, of maaken eene nominatie voor Regenten van Weeshuizen, Commissarissen van Kleine Zaaken.

Deeze tot de hoogere Rechtbanken.

Hier uit wordt gemaakt de aanstelling van 't geen in de plaatze van Burgemeesters Kamer gekomen is.

Uit deeze worden alleen verkooren de Leden van Provinciaal of Departementaale Bestuuren: indien zij noodwendig worden geöordeeld.

Laatstelijk wordt niemand in 't Collegie der Hooge Repraesentanten des Bataafschen Volks toegelaaten: ten zij hij in de subalterne vakken van bewind preuves van bekwaamheid gegeeven heeft.

Naarmate men de nominatiën ter vervulling der afgaande Regenten bepaalt tot een dubbel-, tot een drie- of vier-tal, en 't volk uit dezelve de electie gunne tot de hoogste regeerings-commissie incluis, geeft men dit volk invloed op 't regeerings-werk, en houdt men de Regenten in een trap van afhanglijkheid van 't zelve.

Deeze voet van regeering prijst zich onder

anderen al aanstonds aan door de volgende voordeelen: Daar alle waereldsche zaaken haaren leertijd hebben, zou 't zeker wel zonderling zijn, dat de regeeringskunde alleen hiervan eene uitzondering maakte, en dat zij, even als 't zwemmen in de eende-kuikens den mensch werdt aangeboren. In de voorgestelde klimming in de administratie, ontwikkelen zich trapswijze de kunde en bekwaamheeden van den Regent.

De mensch is overal dezelve, 't zij hij draage een muninicipaal-sjerp, of eene uniforme. Alzo is bij den magistraatsperzoon het vooruitzicht van bevorderinge een prikkel tot naarijver, een spoorslag tot eene nauwkeurige vervullinge der plichten, aan zijn post verknogt.

Ten derde: 't Is in de uitoefening van ampten, die den mensch bekleeden met eenig gezag, dat zijn karakter zich best leert kennen. Lezer! 'k weet niet, of gij ondervinding hebt van zeereizen. Alvoren zich intescheepen, kijkt men na een goeden schipper om. Men kiest 'er een uit; de man schijnt aan de wal een engel! of is 't; maar pas is men 't gat van Texel uit, of, niemand op zijn schip meer t'ontzien hebbende, wordt hij een duivel. Even kunnen ook de magistraats-perzoonen zijn. Hierom beveelt een goed stelzel van regeering den burger in subalterne posten te beproeven, bevorens men hem in Hooger Regeerings-Collegiën plaatze.

In spijt van al 't moeijelijke dezer taak, staat men, volgens 't plan der Constitutie, de vrijheid tot 't stemmen van een collegie van Kiezers, die de Hooge Repraesentanten des Bataafschen Volks zullen aanstellen, zelfs aan die geenen toe (zie Art. 40.) *die niet kunnen leezen of schrijven;* en den Kiezers, van welke men vordert, dat zij de Nederduitsche taal kunnen leezen en schrijven, en van zekere gegoedheid zijn (zie Art. 61 en 63.) worden verder in 't maaken van Repraesentanten de handen geheel vrijgelaaten; zonder natedenken, dat de keur van deeze laatsten iets van meer zorglijkheid is, dan die van een Municipaal voor *Purmerend* .

Dit is 't geen ik noem' het tweede bewijs der *Westphaalschheid* onzer Democratie.

XXV. Tweede vervolg van de Westphaalsche Democratie.

De Nationaale Conventie (of welken naam men dan in der tijd aan dit Collegie zal gelieven te geeven) moet 't bestier hebben over de hooge belangens der Republiek, in alle vakken van Bewind, Wetten, Finantiën, Koophandel, 't Militaire weezen &c.

Om aan dit oogmerk te voldoen, moet dit Collegie niet geformeerd worden, als bij de roes, maar met een bijzonder overleg worden geörganiseerd.

Wie is 'er bedacht geweest de noodwendigheid deezer voorzorge te brengen onder 't oog, aan 't verstand der Goede Gemeente? Wien kwam 't in 't hoofd der Kiezers keuze te binden aan de behoeften van dit Collegie? hun te gebieden, als 't bij voorbeeld een koopman nodig heeft, 't zelve geen advocaat enz. toetestuuwen?

Zal dit Collegie voldoen aan zijne bestemminge, moet 't zamengesteld zijn uit menschen, die van alle vakken van bewind, ieder respective-

lijk hunne bijzondere hoofdstudie maakten, 'er in uitmuntten.

Wie onzer tegenwoordige architekten heeft hier op aangedrongen? heeft hier genoegzaam op aangedrongen?

Dit Collegie onderstel ik voor een oogenblik, zal beslaan uit honderd leden. In hoe veele Staatkundigen, hoe veele Wetgeleerden, Kooplieden, Generaals, Admiraals, Finantiers, Landbouwkundigen moet 't zelve worden afgedeeld?

Is 't Volk, zijn de Kiezers de luiden, die hierin hun oordeel moeten oefenen? Zo hunne kunde dit al gedoogde (*quod nego!*) zou de manier hunner werkzaamheeden dit gedoogen? Moesten deeze schikkingen niet gevonden worden in een plan van Constitutie?

Berechtigen zulke importante omissiën iemand niet deezen arbeid een broddel-werk, eene *Westphaalsche Democratie* te noemen?

Twee groote Masten op één Schip.

Het regeerings-werk is gelijk een uurwerk, 't geen weldra of stil staat, of uit elkander getrokken wordt, zo en veer en raderen elkander niet behulpzaam zijn en tot één oogmerk medewerken; ook zal 't slecht wijzen, zo zijn raderwerk hortend en stootend zich beweegt.

In 't plan van Constitutie voorhanden, is 'er geen grooter bewijs van gebrek aan menschen-kennisse, van een slaafächtigen geest van navolginge, van hooge gedagten van zich zelve, en beter inzicht in zaaken, dan was zulks onzer voorvaderen, der oudheid, der ervaaring van alle tijden, dan is de splitzing der Wetgeevende Magt in twee Kamers. 't Is een schip met twee groote masten, of erger, met twee roeren; 't is een wagen bespannen van voren en van achteren met paerden.

De voorstanders deezer verdeeling der Wetgeevende magt vleijen zich hieruit gebooren te zien eene rijpheid van overweeging, welke door

de zorgvuldigste inrichting van ééne enkele Kamer nimmer kan bereikt worden. ‘Immers zal de eerste Kamer, welke uit jongere lieden dan de tweede zal bestaan, de gedagten, als het waare, de verbeeldingskragt der Republiek bevatten, terwijl de tweede 'er de wijsheid en de rede van zal uitmaaken.’

Welke eene poëzij!

Zij die op zo laagen prijs stellen een Collegie van zestig, zijnde de Wetgeevende Magt, gebooren uit de vrije verkiezinge des Bataafschen Volks, schijnen indirect de Democratie te bedillen, en 't Volk als onbekwaam te verklaaren, om een zestig-tal van mannen van kunde en van bedaarde zinnen uittebrengen; en zij die aan de zestigers de drift en eene verhitte verbeelding, en den dertigers de koude reeden, en dat alleen, om een ellendig verschil van tien jaaren (NB!) toekennen, schijnen in de waardeering der menschelijke geest-vermogens misgetast te hebben, en door den zestigers de koude reeden, en door den dertigers de slavernij der driften ontzegd te hebben.

Ook schijnen zij hier in de huishoudinge des menschelijken leevens miskend te hebben, door een geheel Collegie van zestig perzoonen te verdenken van bestierd te worden door eenige hatelijke passie: iets waarvoor eenige weinige individu's, niet, bij den ordinairen loop der waereldsche zaaken, een' geheele Vergadering, vatbaar is.

De vrees, welke deeze lieden hebben voor onvolmaakte wetten, gebooren uit drift, voor wetten met overhaastinge opgesteld, schijnt hen te hebben doen verliezen uit 't oog 't gevaar van in 't geheel geene wetten te hebben. Deeze *kenners* van wat 'er in de waereld te koop is, schijnt het meer verkieslijk over 't tooneel des menschelijken levens omtedwaalen, in 't geheel zonder bestek, dan met een misschien? overhaast bestek.

Men ziet deeze voorzorge aan als een waarborg voor de burgerlijke vrijheid; men meent ze te beveiligen door aan de Kamer van dertig 't gezag te geeven om de pen te haalen door wetten, die daarmede strijden, en welke uit de drift en overijling der *jonge heeren* afkomstig waren. Even als of negentig niet zo wel slecht konden zijn, als zestig!

(Voowaar! een treurige waarborg. Wilt gij uwe burgerlijke vrijheid in veiligheid, zo 't mogelijk is, stellen? legt de magt uwer Wetgeevers aan banden, doet hen grond-wetten en privilegiën bij 't aanvaarden hunner Commissiën bezweeren. Deeze voorzorg, niet de splitzing der Wetgeevende Magt moet de gedeeltelijke waarborg voor uwe vrijheid zijn.)

In de Constitutie onzer Fransche Bondgenooten mag deeze voorzorg heilzaam zijn. De overgroote leevendigheid van geest bij deeze natie boezemde eene welgeplaatste vreeze in voor

overijling bij den Wetgeever. Maar moest ons nationaal, zo loom, zo koud karakter, 't geen veeleer een spoor dan een breidel behoeft, ons geene genoegzaame waarborg zijn tegen alle onbezuisdheid?

Moet de ondervinding dan in alles u bij de neus wijzen op 't geen u boven 't hoofd hangt, en kunt gij dan volstrekt geen span-breed vooruitzien? Ziet gij niet dat in ieder deezer beide Kamers - zal derzelver splitzing voldoen aan 't oogmerk - een aparte, geheel verschillende *esprit-du-corps* heerschen moet? De dertigers zullen zich aanmerken als de gouverneurs, de zestigers als hunne scholieren. Afgunst en tweespalt zal 'er 't gevolg van zijn. In de eersten een wijsneusige geest van bedilling, in de jongeren haat en wrevel, en 't effect van de hoofd, zom zal altoos langwijligheid en zeer dikmaals totaale werkloosheid zijn; en deeze beide Kamers, in plaatze van met in een geslagene handen te werken voor 't publiek welvaaren, zullen niets doen dan met elkander kijven, 't Schip van Staat in 't riet laaten loopen, en den Uitvinder, of liever den Naäaper deezer splitzinge doen bloozen over zijne onnozelheid.

XXVI. Het huishouden van verwarringe.

De schrandere Schrijver van de *Telegraaph* laat zich over de vijftien Departementaale Vergaderingen uit in de volgende bewoordingen:

'Men moet indedaad willens steeke blind zijn, indien men het bedrog, het welk bij deeze nieuwe verdeeling aan het goede Volk gepleegd wordt niet allerduidelijkst bemerkt, en men moet de onbeschaamdheid hebben van iemand, die geen eer noch deugd meer kent, om nog te durven beweeren, dat in dit opzicht het Ulieden aangebooden Plan van Constitutie de voorkeur verdient boven de vorige orde van zaaken. Wat toch heeft men thans meer verricht, dan blootlijk de naamen der aloude Landschappen afteschaffen, en vijftien, in plaatze van zeven of negen Provincien te creëeren? In plaatze van ééne Staats-Vergadering in Holland, vijf nieuwe lighaamen van Regeering aantestellen? En het geen noch schreeuwender is, het vorige getal der gerechtshoven met nog zeven of acht te vermeerderen? Men heeft den mond vol van *principes;* men decreteert *prin-*

cipes; men toets eens anders daaden en gevoelens telkens aan *principes;* doch hoe kan zodanig eene inrichting eenigermaate den toets uitstaan van het zo zeer verhefte en ten top gevijzelde *principe* van Eenheid? Waarlijk men schijnt het Volk aantemerken, als een geheel onnozel kind (NB.) het welk men alles diets kan maaken wat men wil, en doen gelooven dat wit zwart, en zwart wit is, naarmaate heerschzucht en eigenbelang zulks koomen te vorderen.'

En vooraf:

'Ik zal thans geene verdere aanmerkingen maaken over de meerdere onkosten, welke deeze vermeerderinge van Departementaale Bestuuren aan de Ingezeetenen noodzakelijk moet veroorzaaken, noch over de magt, welke aan dezelve wordt in handen gelaaten, en die deeze Bestuuren genoegzaam souverein in de hunnen doet blijven, zonder eenigzints aan de *Uitvoerende Magt* der Republiek ondergeschikt te zijn; in diervoegen dat de thans ontworpene *vijftien Departementen* volmaakt de plaats vervangen der voorgaande *zeven onafhanglijke Gewesten*.'

Z. DE TELEGRAAPH . No. 5. bladz. 57 en 56.

(NB.) *Zo als 't is. En dat wil zich zelven regeeren!*
AMURATH .

XXVII. Staat van Rusland digt bij 't overlijden van Catharina II. *Getrokken uit eenige brieven* (*).

Wij hebben, zedert eenige bladzijden in dit boekje, dapper gedemocratiseerd. *Men zegt, de uiterstens raaken aan elkander* (Les extrêmes se touchent). *Ik wil u heden een ogenblik beezig houden met een land, waarin men even bang is voor de democratie, als voor een varken in de synagoge*.

'Ik zoude uw verlangen reeds voorlang bevreedigd hebben, was 't niet dat ik wachtte na eene bijzondere geleegenheid, om u mijn schrijven te doen toekomen. *Rusland* gedoogt geene vrije briefwisseling met zijne buitenlandsche vrienden. Alle brieven, voor zo verre men 'er eenig verdenken op heeft,

(*) *Deeze brieven met eene weinig leesbaare, mij onbekende hand geschreeven, werden mij bij mijn afweezen van hier toegezonden. Wij laaten derzelver merites voor hun auteur, als zeer ongeneegen de defensir van 't daarin gestelde preçies op ons te neemen*.

worden aan de post geöpend en *geperlustreerd;* en de openhartigheid zou met een bannissement, ballingschap, of zwaare lijfstraffe *beloond* worden. Nog onlangs kreeg de *Sardinische Chargé d'affaires*, de heer B ...., een zeer fijn, gesleepen, voorzichtig man op een bof bevel, in vier-en-twintig uuren, deeze residentie te verlaaten: vermoedelijk wijl hem in zijne brieven eene ligte *critique* ontslipt was, of men hem zijn cijfer verraaden hadt -

Om den staat van zaaken, onder den Keizer PAULUS I, wel te doorgronden, moet men de kluwen afwikkelen tot kort voor 't overlijden van zijne Moeder.

CATHARINA II, 't zij 't regeeren moê, 't zij gewoon voortaan te loopen aan den leiband haarer favorieten, hadt het *viziriat* van dit groote rijk in handen van den prins SUBOW gesteld, aan wien zij de teugels gevierd hadt, in alle de vakken van bewind, uitgenoomen dat der buitenlandsche zaaken, in welke zij zich van overlang behaagde haare ambitieuse neus te steeken.

Rusland, altoos gewoon tweedragt te zaaijen in die landen, welke het bestemd tot de toekomstige prooi zijner heerschzucht of *slokoppigheid*, hadt overlang, onder de hand, den burger-oorlog aangeblaazen in *Persiën*. Onder voorwendzel van één der pretendenten na de souvereiniteit te beschermen (die hierom de

Keizerin was komen smeeken, en wiens portrait ik in de keizerlijke gallerie zag) hadt deeze Vorstin een leger van 30,000 man doen in dit landschap trekken, onder bevel van den Graaf VALERIAAN SUBOW, de welke op 't tijdstip van haar overlijden, alle hinderpaalen te boven gekomen, met welke de veroveraar van dit land, in een keeten bergen en ongebaaande wegen te worstelen heeft, en nu met kouzen en schoenen *Ispahan* intetrekken hadt, van welke hoofdstad hij niet meer dan vijftig mijlen af was. Zij, welke bekend zijn met de uitgestrektheid van liefde, welke CATHARINA II. voor alle de SUBOWS voedde, gissen dat haar ontwerp was, van *Persiën* ten voordeelen des veröveraars een apart prinsdom te maaken, 't geen onder de bescherming van *Rusland* een zoort van onafhanglijkheid genieten moest.

Na 't overlijden van POTEMKIN, was de Prins SUBOW bekleed met de charge van Groot-Admiraal der *Zwarte-Zee*, en Groot-Gouverneur van *Tauriën* en de aangrenzende provinciën. 't Is mij uit de echtste bronnen gebleeken, dat CATHARINA II, zedert jaaren lang, een oog van *inslokkerij* had laaten vallen op *Constantinopolen*, met wiens verövering ik weete, dat zij zedert vijf-en-twintig jaaren zwanger ging. Voor eenigen tijd, was ik juist, in 't kabinet van een der Admiraals

der Zwarte-Zee, den vriend en den vertrouweling van den Prins SUBOW, tegenswoordig bij een gesprek, 't geen hij hieldt met den eersten Bouwmeester (in welk gesprek men des te vrijer was, wijl men onderstelde, dat ik mijn *Russisch* geheel vergeeten had). Hierdoor was ik in de gelegenheid te leeren, dat de *Russen* eene vloot van 30 groote fregatten op de *Dnieper* gingen bouwen, bekwaam ieder tot een transport van 500 man.

Alle wapenrusting, moet gij weeten, aan deeze zijde, is een maatregel van offensie tegen den Grooten Heer, die zints langen niets meer verlangt, dan met *Rusland* in vreede te leeven. Zo kunt gij opmaaken, dat *Constantinopolen* nu aan de beurt lag.

In waarheid deeze oude dame was zeer woelziek. Nog niet te vreeden haare wapens tegens bovengenoemde *Asiatische* volkeren te voeren, was ook haar ferm voorneemen *Pruissen* te beöorlogen. Men moet hier eenigen tijd geleefd hebben, om zich een geëvenreedigd denkbeeld te maaken van de haat en de verächting, waarmede een iegelijk, bovenäl de militairen, spraken van den Koning van *Pruissen*. Zedert de beleegering en de storm van *Warschauw*, hadden zij een zo schraal denkbeeld van de *Pruissische* legers, dat zij, bij voorraad, zich reeds geluk wenschten,

met de laurieren, welke zij zich beloofden in deeze schermutzelingen te plukken. Op de frontieren in *Polen* beschimpten de soldaaten, aangemoedigd door 't voorbeeld der officieren, elkander bestendig. Alzo was *Pruissen*, voor de tweede maal. zijn behoud aan 't sterven eener *Russische* Keizerin misschien? verschuldigd.

Voegt bij al dit gewoel het traktaat, geslooten tusschen dit land en *England*, waarbij 't eerste zich verbindt 60,000 man ten bijstand van *Oostenrijk* te laaten aanrukken, traktaat, waaraan niets dan de onderteekening der Keizerin ontbrak, en gij zult mij bekennen, dat CATHARINA II. eene der hoofdrollen op 't politiek toneel deezer waereld ging speelen. Zeker vleide zij zich met een hoogen ouderdom, ten minste met tijds genoeg, om haare rol uittespeelen: want noch onlangs zeide zij tegen Dr. R***: “ik denk nog een twintig jaaren te leeven.”

Gelukkig voor 't arme menschdom was dit eene misreekening! De dood, bijzonder de overhaaste dood, heeft alle deeze grootsche ontwerpen doen in duigen vallen: want zo eene lange ziekte haar verwittigd hadt van haar aannaderend einde, 't is hoogst waarschijnelijk, dat zij haaren opvolger zou hebben gebonden, aan de uitvoeringe dier ontwerpen. 'Er zijn 'er zelve, die beweeren,

dat uit hoofde der bekende verkoeling tusschen de Keizerin en den Groot-Vorst, de uiterste wil der eerste niet zeer voordeelig voor den laatsten zou zijn uitgevallen - - - - - - - - - -

Dat zij, die de waereld zo vaak ontrustte, ruste in vreede(†).'

'Zo stak de vork, mijn Vriend! in de steel, toen de **DOOD** die afbrak. Nu gaa ik u onderhouden met den jegenswoordigen Keizer PAUL I. Men vindt luiden, die zijn imborst beschrijven als onstuimig, opvliegend, geweldig en zelfs w ... d. De gift van gezond oordeel, waarmede de Hemel hem beschonk, is, zeggen zij, even beneeden 't ordinaire.

(†) Ik ontwaar uit de publieke papieren, dat men haare leevens - beschrijving heeft in 't licht gegeeven. Men heeft onder haare papieren enz. gevonden de Historie van haar leeven, door haar eigenhandig beschreeven, een werk van 3 deelen, in 8vo. 'k Mogt eens weeten met welk oog deeze dame zich zelve beschouwde.

Zijn karakter hangt van stukken en brokken aan één. Hij zal heden zo weinig na den gisterigen gelijken, dat zij die 't diepste deelen in zijne gunst, dikwerf niet best weeten, hoe met hem omtespringen.

Geduurende de lange regeering zijner moeder, schijnt hij opgedaan te hebben eene ruime provisie van ongeduld over zijne langgerekte niets-beteekenendheid; hij schijnt bij zich zelven gezwooren te hebben, dat, kwam hij eens aan de regeering, hij regeeren zou, dat 't daverde. In goeden ernst, wanneer men koud-bloedig overdenkt al 't gebeurde zedert 't afsterven der Keizerin, mogt men haast twijfelen, of PAUL I. langs een regulieren, wettigen weg ten throon gesteegen was, uit kragt eener natuurlijke opvolginge, dan wel hij of dien beklom over de ruïnen eener revolutie. Zo gooit hij alles t'onderste boven!

Doorweekt van eene bittere haat tegens 't vorig bewind, werkt hij, zou men zeggen, niet volgens de voorschriften eener koude reeden, maar door een bestendigen geest van dwarsdrijverij, van tegenspraak. Kortöm, Mijnheer! hij heeft in den korten tijd zijner regeeringe, 't zo wel geklaart, dat NB. hij zo bemind is, als, 'k wil zeggen, als .....

Vergun mij te treeden in 't verhaal der *res gestae* van deezen man, waardoor 't hem gelukte zich zo *extra-bemind* te maaken, en deeze feiten op 't papier te brengen, zo als zij mij in de pen zullen vallen; dat is zonder verband en order. En eilieve! is 't nodig, spreekende van desörder, order te observeeren?

Al aanstonds verboodt hij 't draagen eener ronde hoed, deeze klederdragt in zijne verwarde verbeelding schilderende als een aankomend *Jacobinisme*. Dit verbod ging, in zijne uitvoering, vergezeld van veelerlei geweldadigheeden, bekwaam, om een zo despotiek gebod nog hatelijker te maaken. -

De adel was voorheen buiten 't bereik van lijf-straffen - hij heeft officieren de *knou[.]* laaten geeven.

De garde-regimenten, waarin de room des Russischen adel dient, genoot zeer veele distinctiën boven de rest van 't leger - hij heeft dezelve met de andere officieren gelijk gesteld. -

Voorheen was de krijgs-dienst gemaklijk - hij vondt goed de militairen met nieuwe excercitiën van den morgen tot den avond te drillen. -

't Is voor een regeerend Vorst van eene groote aangeleegendheid (zo 't anderzints 'er eene is, dat hij regeere) eer gehouden te

worden voor een slechten dan voor een slechthoofd; wijl men vlugger is in 't gehoorzaamen der beveelen van een tijran, dan van een zotskap. De militairen nu waren voorheen gekleed met zeer veel smaak - hij heeft de uniform veranderd, en kleedt ze op de belachlijkste manier ter aerde(*). Dit is 't

(*) Zulks laat zich beter asteekenen dan beschrijven. 'k Wil echter beproeven u 'er een denkbeeld van te geeven. De kleur van de geheele armée is *nu* donker treurig groen, omtrent als die van een oude, groene, wolle deeken. De snede aller-barbaarste. Om recht *à la Paul I.* uitgedost te zijn, moet de naakte hals zo verre immer mogelijk boven uit de rok steeken. Hierop zit een zoort van kraag, als een kraag van papier, geplakt. Onder aan den arm is een rond opslaagje zonder knoop, en boven dat opslaagje een gulp met twee verre van elkander staande knoopen: 't een en ander is van geen gebruik, wijl men ze niet openen kan. De hoed is zo kurieus, oud - duitsch opgetoomd, dat 'er nauwlijks een punt van voren blijft, om die bij aan te grijpen; en daaraan een klein knoopje zonder lis! De sabel en deegen worden door soldaat en officier op 't potsierlijkste gedraagen, zo namelijk dat 1) 't hem ondoenlijk is, die met de rechterhand uit de scheê te haalen, ten zij hij die met de linker- na de rechterhand eerst toe haale: 2) hangt dezelve hem zo dwars voor 't achterlijf, dat 't hem onmogelijk is, zich te zetten, zonder 'er op te gaan zitten. De slop-kouzen komen zo hoog over de knie, en zijn zo stijf geslooten, dat de arme schepzels zich nauwlijks beweegen kunnen &c. &c. &c. Mij dunkt de soldaaten zagen 'er zo uit ten tijde van KAREL XII.

eeuwig onderwerp van spotternij, en met reeden: want alle verandering, onvergezelschapt met verbeetering, verdient bespottinge.

De geringste onvoorzichtigheid, 't kleinste plicht-verzuim, is, onder deeze regeering, genoeg, om den Veld-Maarschalk, den Groot-Cancelier een verwijt te bezorgen. Deeze *castigatie* geschied in de publieke nieuwspapieren; dan wijl dit dagelijksch voorkomt, begint ieder een, tot de patient toe, 'er om te lagchen.

't Beneeden zich reekenende zich te laaten beleeren door 't voorbeeld van zijn vader PETER III, bewandeld hij zijn spoor, wil hij van de *Russen* absoluut *Duitschers* maaken; en voert, en spijt van den nationaalen weêrzin, in 't hoofd - commando *Duitsche* woorden; welke door de *Russen* gerâbraakt, een bestendig voorwerp van gelagch opleeveren(*). -

(*) Wel te verstaan achter de rugge van Z.K.M: want 't zou niet raadzaam zijn, dit vlak in *Aller Hoogst Deszelfs facie* te doen. Dit ondervondt de Lieut. Kol. K..... Deeze man behoort tot die klasse, voor welke de menschelijke kuuren koorn op de moolen zijn. Met een ruime provisie van stof, vertrekt deeze grappen-maker van hier (St. P.) na *Moscou;* en de nieuwe uniform &c, door die te *outreeren*, was 't mogelijk, noch belachlijker maakende, vermaakt hij een ieder. Wanneer men hem vroeg, van waar hij in deeze potsierlijke equipage kwam, was 't antwoord: *von Potsdam, von Potsdam*. Maar 't ongeluk wilde, dat deeze *bouffonnerie* ter ooren kwam van den Keizer, die hem liet opöntbieden, en degradeerde tot soldaat, als hoedanig 't publiek alhier hem zag schilderen.

In 't civiele heeft hij eene reforme ingevoerd, die aan 1,500 amptenaaren 't brood ontneemt. -

Te *St. Petersburg* beveelt hij een ieder, die eige paerden houdt, zich van *Duitsche* tuigen te bedienen: 't geen zeer kostbaar is.

Te *St. Petersburg* liet hij de oude lantaarns wegneemen, beveelende de inwoners, op zeer kleine afstanden, 'er nieuwe op hunne kosten aan hunne huizen te laaten maaken: 't geen ook duur te staan komt. -

Maar 't geen hem 't meeste de toegeneegenheid der *Peterburgers* deedt verliezen, zijn de zwaare inquartieringen. Ik ken hier ter stede huizen, waar in 150 soldaaten zijn ingequartierd, welke de eigenaar van vuur en licht voorzien moet. En waarom de burgerije met zulke zwaare last-posten bezwaard? Alleen, om wat meer in 't groot, 't soldaatje te kunnen speelen.'

XXIX. *Tijdverspilling*.

'Er zijn bij 't Bataafsche Volk liefhebbers van nauwkeurig boekhouden. 'Er zijn 'er die uitgereekend hebben, hoe veel de Nationaale Conventie in 't jaar, hoe veel ieder Zitting aan 't Vaderland koste. 'Er zijn die 't gewoon employ van den tijd der gewoone Zittingen in vakken afgedeeld hebben, in een van welken zij plaatzen de *Aanspraaken*. Voigens derzelver begrootinge, komen zij aan de Republiek op *f*65,758:19:7 te staan. - Ze zijn doorgaans *uitsteekend fraai*, en, gelijk de Dagblad-schrijvers zeggen, (en die kunnen niet liegen) zeer *gepast*. Maar, lieve Hemel! hoe veele scheepsladingen van bloemtjes kan men voor dat geld niet in de *Verziersters-winkel* koopen?

Gij, nakroost van DEMOSTHENES en QUINCTILIANUS ! mag ik u, uit naam des Bataafschen Volks, smeeken, wat kariger te zijn met uwe welspreekendheid! Laat ik u verzeekeren, uwe Aanspraaken, ze mogen dan gepast of ongepast zijn, worden slecht aangehoord, en noch slechter geleezen.

Wien trekt de maag na gegeeten spek?

XXX. Brief van *Mevrouw* L u t h e r aan den Koning van *Deenemarken*, C h r i s t i a a n V.

't Is eene overöude mode, dat religieuse zo wel als politieke innovateurs of 'er de bek(*) bij inschieten, of 'er een aaltje(**) uitpikken. Lezer! 't leezen van den volgenden zal u leeren, dat M. LUTHER van deezen regel eene exceptie was:

SIRE !

'Ik smeek zeer ootmoedig UWE MAJESTEIT , **mijn Request in genade te willen ontvangen, uit aanmerking, dat ik eene** arme weduwe **ben, en dat mijn man, de geleerde** MAARTEN LUTHER , **gelukkiger gedagtenisse, goede en getrouwe diensten aan de** K. Kerke **beweezen, en zich in 't bijzonder daardoor de de genade van** UWE MAJESTEIT **verworven heeft.'**

'Nu hadt 't HOOGST DEZELVE **behaagd, mijn man een jaarlijksch pensioen van vijftig kroonen toetestaan. Hier voor bedanke ik ootmoedig** UWE MA -

(*) Zie de Noot op bladz. 34.

(**) Ook schijnt dat, welk de burger J. CALVYN er uit pikte, maar een *schoen-vetertje* geweest te zijn: want volgens mijne berichten, heeft deeze *Geneefsche* PAUS niet meer dan 120 kroonen nagelaaten.

JESTEIT , **en ik doe bestendige beden voor** HOOGST DEZELVE . **Edoch mij nu, met mijne kinderen, van alle hulpe ontbloot vindende, en dat noch in trouble tijden, welke mij veele zorgen geeven, zo smeek ik** UWE MAJESTEIT , **mij voortaan deezen zelven onderstand te willen laaten genieten: want ik houde mij verzekerd, dat zij niet vergeeten heeft, wat al moeite mijn man heeft uitgestaan.** UWE MAJESTEIT **is de eenige op aarde bij wien wij arme Kristenen onze toevlucht moeten zoeken;** GOD **zal u zeker loonen door allerlei zegeningen, voor de weldaaden, die** ZIJ **zal uitstorten over de arme Dienaaren van den Heer** JESUS CHRISTUS , **over de elende weduwen en weezen. Hierom smeek ik** GOD **zonder ophouden. De** ALMAGTIGE **neeme in zijne bijzondere bescherminge** HAARE MAJESTEIT , **de koningin en** UW **koninglijk Huis.'**

(*Was geteekend)*
De Wed. *Luther.*
(*Quod attestor*)
AMURATH-EFFENDI .

Wittenberg den 6 October 1550.

XXXI. *Eene waare Geschiedenis.*

GIJ zult u erinneren, hoe, voor eenige jaaren, eene zwaare aardbeeving de helft van *Siciliën* omverre smeet. Deeze calamiteit, welke zo veele duizenden in 't verderf stortte, was 't behoud van den Heer F***.

DEEZE geleerde is rijk in verdiensten, arm in geld. Helaas! moedernaakte verdiensten ondergaan hier ter stede, hier te lande 't lot, 't welk overäl dat der moedernaakte geboorte en adel behoorde te zijn. Zij zijn 'er even courant, als de gerande ducaaten bij de *Wilde Indiäanen*. - Hij geneerde zich zints eenigen tijd met lessen te geeven in de *Hebreeuwsche* taal. Dit was veel beter kostwinning te *Jerusalem* dan te *Amsterdam* . En de goede F*** was meer verleegen om brood, dan om tanden-stookers.

DE koffij-huizen zijn, gelijk gij weet, noch meer de toevlucht voor lediggang en berooidheid, dan eene vergaderplaats voor eene gepaste uitspanning.

EENS ('t was omstreeks de aanstelling van J.B. RAVELLI, tot *schoorsteenveger* van de *Admiraliteit*) zittende in 't *N. Fransche* Koffijhuis, aan de tafel voor aan 't vengster, met eenige oude heeren te spreeken over deezen rampspoed, en zijne gevolgen voor *Italiën*, gewoon zich te voeden met 't *Siciliaansche* koorn, beredeneerde hij de voordeelen, die *Italiën* met deeze nooddruft van hier te voorzien den koopman moest aanbrengen.

DE oude heer D. BR..N, aldaar tegenwoordig, liet, zich niets laatende merken, deeze herinnering niet op den grond vallen, maakte 'er gebruik van, en deedt overgroote winsten.

ONDERTUSSCHEN worstelde de arme F*** meer en meer met gebrek. Al dikwerf vondt hij ooirbaar tusschen twee en vier uuren, in gezelschap van een stuivers broodje, eene wan-

deling in de plantagie te doen. Hij getroostte zich zijn lot; maar gelijk de aardbeeving zo meenig *Siciliaan* den hemel tot een ledikant gaf, alzo stondt 't nu zo geschaapen, dat zijne geldeloosheid hem een kruiwagen tot een bedstede zou doen dienen: want zijn kamer-huur zints drie maanden onbetaald gelaaten hebbende, moest hij ieder oogenblik vreezen, de deur uitgejaagd te worden.

ZIJN gelaat was nu 't afbeeldzel van kommer; de elende waassemde door alle de poren zijner bekleedzelen.

DE oude heer D. BR..N deezen man gadeslaande, toen juist zijne verleegenheid ten top gereezen, 't water nu niet tot aan- maar over de lippen, gekomen was, herinnerde zich zijner woorden en der voordeelen, welke zijn raad hem aanbragt. Hij riep hem op zijde, bedankte hem voor zijne aanwijzing; en zeggende, dat niets billijker was, dan hem in zijne winsten te doen deelen, stak hij hem een beurs vol ducaaten in de zak.

XXXII. Kalk, Steen en Afbraak voor ons Nieuw Staats-gebouw.

Daarna gaa ik ...
Z. DE LANTAARN bladz. 104.

't Is u bekend, ô Nederlandsche Mannen! (*en waarom ook niet Vrouwen? even als of aan de vrouwen* niets *bekend was!*) *'t is u bekend, hoe 't woordeke* daarna(*) *'er een is eener zeer uitgestrekte beteekenisse; en had' ik na verloop van tien jaaren u dit licht gegeeven, niemand zou mij voor een bankroutier in 't woord - houden hebben uitgemaakt.*

Maar 'k mag u zo lang niet laaten zitten met 't mes in de buik. 't Mogt roesten. Ook zij-

(*) Een woordeke van uitstel, bij de vrouwen veel meer bekend, dan bemind.

ne schulden te betaalen maakte niemand armer. Daarom gaa ik .....

Een goed architekt richt zijne zaaken zo in, dat hij alles wat van de afbraak goed is, bewaare voor zijn nieuw gebouw(*), hij wacht zich te volgen 't voorbeeld van een hovenier, die, in zijne beschonkenheid, en waterlooten en vruchtdragende takken afsnoeit.

Een goed architekt bouwt voor eene familie van tien perzoonen niet eene wooning als 't raadhuis van Amsterdam.

Zou 't eene waarheid zijn, 't geen beweerd word door eenigen, dat 't hedendaagsch Nederland zich kenschetst door overvloed aan Sloopers, rijkheid aan Stukadoors, armoede aan Hei-Baazen?

Indien voor een volk van twee millioenen

(*) Geheel anders als met de *kleêrmakerij:* want HIJ die voor eenigen tijd een *deeltje* van't menschdom in een nieuw pak gestooken heeft, verbiedt uitdruklijk 't zetten van een nieuwen lap op een oud kleed.

menschen een Constitutie van 918 artiekelen nodig was, mogt ik weeten, van hoe veelen die van 't Keizerrijk van China zou moeten zijn, waar in honderd en dertig millioenen menschen geregeerd worden?

Het behoort tot eene goede regeering, dat 't Volk gesteld zij buiten 't bereik der verdrukkinge zijner repraesentanten.

Het behoort tot eene goede regeering, dat de repraesentanten gesteld zijn buiten 't bereik der tierannij des volks(*).

(*) Zo als 't geschaapen staat hier te lande, zal dit 't bezwaarlijkste vallen. - Een Collegie van Regeering, eens door de vrije keuze des Volks aangesteld, onderhoudt zijn gezag, door alle intermediaire magten (hoedanig zijn alle clubs, volks-sociëteiten, *ontijdige* grondvolks-centraale vergaderingen, alle broei-nesten van oproer, van welken naam ook of schijnbaare *autorisatie*, te vernielen - door requestranten, die zich logenächtiglijk individuëele burgers noemen, en intusschen gedeputeerdens zijn van inconstitutioneele collegiën, die zich onwettiglijk in 't bewind indringen, te brengen onder een diëet van water, brood en karnmelk, met gestreng interdict op genever; - door 't volk geen verder deel aan de regeering te vergunnen, dan de aanstelling zijner regenten; zodat zij vermijden met 't zelve te komen in eenige onderhandelinge, van 't zelve te ondergaan de tegenspraak, om niet eindelijk te moeten dansen naar deszelfs pijpen. - Een collegie van Regeering onderhoudt zijne achtbaarheid, door zijne beveelen te weeten te doen eerbiedigen: bij foute van alle welke precautien de Regenten vervallen onder 't afschuwelijk despotismus des volks. Maar, helaas! wat sloov' ik mij nodeloos af! 't Is alsöf men, de Volks-stem bestendig doende ratelen, 't oproer wilde organiseeren. *Infelicitas temporum!*
Wat spreek ik hier van achtbaarheid! wanneer ik mij herinner, hoe op den ochtend deezer Revolutie, zekere *Don Quichot*, in de grootste stad der Republiek, ooirbaar gevonden hebbende, in eene revolutionnaire *furor* of liever *maniâ*, met eige handen zijne glaazen in te smijten, zich zo veel, zo ontijdige, zo kwalijkgeplaatste moeite gaf, om deeze *achtbaarheid*, die zo aanleidelijk is tot gehoorzaamheid aan de Overigheid, den bodem inteslaan, en alles wat uitwendig die inboezemde te verbrijzelen. En waarom dit alles? Enkel om 't ellendige volk te flikflooijen.

't Is waereldkundig aan een ieder, die zijn neus pas even in de waereld gestooken heeft, hoe overal deeze gewesten zedert jaaren *doorgaans* beroemd geweest zijn van wegens hunne voortreflijke policei (*police*) de goede administratie der justitie, de veiligheid en burgerlijke vrijheid, welke ieder ingezeeten in dezelve genoot. Getuige hiervan de bestendige toevloed van vreemden, welke uit alle oorden alhier eeze voordeden kwamen zoeken, en ze 'er vonden(††).

(††) Als een bedaard mensch dit overpeinst, en tevens hoort eene partij schot-beesten ratelen van de tierannij, de boeijens en keetens van 't vorig bewind, loopt hij gevaar zijne bedaardheid te verliezen. Hun, welke zich niet schaamen zulke zotteklap uitteslaan, wenschte ik toe, ten einde hun de waare beteekenis der woorden aan 't verstand of aan 't gevoel te brengen, voor eenigen tijd te leeven, onder een *Russisch* lijf-eigenschap, of onder 't commando van een Neger-Officier. Wat toch moet een vreemde, onbekend met ons zo zot, zo langgerekt, zo verveelend geknoei, wat moet een vreemde well e dit land doorreisde, zijne fraaiheid bewonderde, 't geluk zijner inwooners benijddel, van ons denken, wanneer hij - niet jan-rap en zijn maat - maar lieden gezeeten in collegiën van magistratuur, van legislatuur, zo beestächtig hoort raaskallen? wat anders moet hij denken, dan dat de Algemeene Vader des menschdoms dit deel zijner kinderen gestraft heeft met eene volslaagene zinneloosheid? Ten minste, dat men buiten 's lands 'er niet verre af is, van alzo over ons te denken, is mij zeer, zeer kortelings gebleeken.

't Is waereldkundig, hoe van de geboorte der republiek af, de constitutie deezer gewesten altoos geweest is slecht, lam, onvermogende tot de uitoefening van iets, 't geen eensgezindheid, energie, vaerdigheid, geheimhouding vordert: waardoor 't dan geschied is, dat deeze republiek, zo meenigmaal zij of den oorlog voeren, of een gevoerden oorlog door een voordeeligen vreede eindigen, of een aannaderenden oorlog

door manmoedig beleid enz. afkeeren zou, eene extra belachlijke figuur maakte: zo dat de publieke vrijheid der Republiek meestäl kleiner, dan haar burgerlijke vrijheid groot was.

Bijaldien 't mogelijk is alle deeze gewesten te brengen onder de souvereiniteit, van één éénig ligchaam van regeering, onder ééne de zelve wetten te brengen, onder eene ondergeschiktheid in de subalterne collegiën aan de superieure, b.v. dat de steden eerbiedigen de beveelen van de provinciäale bestieren (zo zij 'er zijn) en deeze die van de hooge repraesentanten der Republiek, 'er in te voeren ééne egaale heffing der gemeenelands middelen, 'er in te voeren eene absoluute submissie bij 't militaire aan de orders van den Algemeenen Soeverein, *zonder eenige provinciaale distractie*, zodanig dat de hand der wetgeevende magt nergens hinderpaalen ontmoette, en't geheele regeeringswerk zich bewoog, als een uurwerk, 't geen glad gesmeerd, allergemaklijkst afliep - in dat geval, zou deeze reforme hoogst wenschelijk zijn.

Doch bijaldien 't mogt gebeuren, dat de oude provincialiteit, de verknogtheid aan 't oude foede-

ralismus deeze heilzaame reforme niet gedoogde; zo men 't niet verder brengen kon, dan in schijn, en niets meer dan een *simulacre* van een souverein algemeen Collegie van Regeering daartestellen, wiens werkende kragt ieder ogenblik door overdwarssingen van provinciäale staaten, of departementaale vergaderingen in reäliteit gebragt werdt tot eene nulliteit, zoude het verre verkieslijker zijn, 't vorig Collegie der Staaten Generaal te herroepen met de nodige verbeeteringen, uit kragt van welke, in dit Collegie, het aantal der leden bepaald was door de gebiedende consideratiën van bevolking en aangeleegenheid der plaatzen, waaruit de leden werden afgevaardigd; in welk nu talrijker Collegie men voortaan invoerde de wet van overstemminge, de verplichting bij de minderheid van te moeten berusten in- en te gehoorzaamen aan de decreeten genomen bij de meerderheid, in alle zaaken, waarin de groote, algemeene belangens van 't vaderland betrokken zijn. Ook zal 't altoos en in alle gevallen verre verkieslijker zijn 't vorig Collegie van den Raad van Staaten op de voorzichtigste wijze verbeeterd, en met de nodige magt voorzien, te herroepen, dan de geheele uitvoerende magt te vereenigen in een vijftal Staatsraaden (als zijnde een zo klein Collegie, voorzien van een zo groot gezag, door heerschzucht weggesleept, zeer blootgesteld aan de verleiding, om zich van de geheele wetgeevende magt

te vermeesteren; iets waarvan 't vorig Collegie van den Raad van Staaten, ten zij ik mij bedriege, in 't geheel geen voorbeeld gaf; iets waarvoor te vreezen, in stadhouderlooze tijden, nimmer of oneindig zeldzaam in de harsens onzer voorvaderen kwam.

'Er is, in alle stelzels van bewind, eene eeuwige helling in de regenten tot uitbreidinge van hun gezag, waardoor zij aan zich zelven overgelaaten, eindelijk een eigendunkelijk gezag zullen gaan uitoefenen.

'Er is geen andere waarborg tegen 't altoos inkruipend despotismus, of de hoogste aristocratie, dan de regenten te houden in eene bestendige afhanglijkheid van 't volk.

Deeze afhanglijkheid wordt daargesteld, wanneer men de regenten doet aanstellen 1) door 't volk of beter zijne vertrouwelingen; 2) door de regenten alléén te laaten regeeren voor een zekeren tijd; 3) door de zaaken zo te beleggen, dat 'er in 't regeerings-collegie een zekere geest

van *verdeeldheid* heersche; 4) door de regenten bij hun komste tot de regeeringe te laaten bezweeren zekere privilegiën en grondwetten, waarbij zij belooven der burgeren natuurlijke vrijheid, zo weinig als maar immer mogelijk is, te zullen aangrijpen; d.i. zich niet te zullen bemoeijen met zaaken, die hen niet aangaan, wetgeevers te zullen zijn, geene schoolmeesters.

Zo 't nodig is, gelijk 't is, dat de Constitutie regeere de regenten; 't is van eene even onvermijdelijke noodwendigheid, dat zij ook regeere het volk. Even als der repraesentanten magt bepaald wordt door grond-wetten, alzo moet de magt des volks ter aanstelling derzelven gebonden zijn aan reglementen.

't Volk is een groot en een zeer capricieus kind, zoekende na een schaap met vijf pooten(*). Zal 't volk, tot welzijn des vaderlands, en niet tot zijn onvermijdelijk bederf, zijne magt uitoefenen, wil men, ten einde, te ontduiken 't despotismus der regenten, niet vallen in 't despotismus des volks, moet de Constitutie ten bijzonder doelwit hebben, eene handleiding te geeven aan die geenen, aan welke 't volk

(*) 't Hedendaagsch volk is bovendien een zieke, wien men open moet breeken den mond, om 't eene heilzaame artzenije te doen slokken. *Dictum sapienti*.

de aanstelling zijner regenten toebetrouwt. En leefden wij in een land, overvloeijende van knappe luiden, aan wie men 't beheer der publieke zaak met gerustheid kon toebetrouwen, 't zoude dienen, ter bevreediging van dat zelve volk, zo 't de magt hadt uit eene nominatie, door zijne vertrouwelingen opgemaakt, te kiezen: dan dit 't geval niet zijnde, zou de ruimte van keuze ten noodwendig gevolg hebben, dat men luiden aan 't roer zette, welke 't beter kleeden zou, te zitten in 't ruim.

Zeker heeft 't volk, dat is de groote meerderheid der leden van eene maatschappij, 't recht te bestemmen, hoe het geregeerd wil zijn; en waarvan een onmiddelijk gevolg is, dat 't berechtigd is, zijne regenten aan te stellen. Dan hem dit recht in de hand te geeven, in de kindsheid der Democratie, op een tijd als zijne driften in eene heftige beweeging zijn, zonder dat men 't zelve aanwijze, *zelfs dwinge*, hoe 'er gebruik van te maaken, is als of men een krankzinnigen een mes toereikte.

Ik vraag aan alle menschen, begaafd met bedaarde zinnen, of die regeering niet de beste is, waarin zij in handen is van de Eerlyksten,

de Wijsten[(NB.)], de Vermogendsten? Aan wie toch kan eene maatschappij met meer ge-

(NB.) Ik verstaa door de wijsten, die geenen welke in de verschillende vakken, waarmede de directie van de publieke zaak zich beezig houdt, doorkneed zijn van kunde. De thans heerschende mode (zou ik 'er ook aan hinken? ja! ja!) om van alles te praaten, en zelfs te praaten met een aart van bevoegtheid, vordert in 't tegenwoordig geval die clausule van *doorkneed* 'er wel degelijk aan vast te maaken; op dat men voorzien zij, in alles, van luiden, welke *ex professo* 'er zich mede beezig hielden, welke ieder voorkomend geval tot op 't gebeente weetende te ontleeden, eene waereld van woorden - haspeling en tijdspilling weeten aftesnijden. - Ik voor mij, als 't 'er op aankomt, ons te hoeden voor watersnood, zoude ongaerne iemand 't bestier van dijken en dammen aanbetrouwen, hoe schoon hij ook den stroom zijner welspreekendheid weete te binden aan voet-maat en rijm - hoe schoon iemand ook weete te schermutzelen op de muuren van SION, ik zoude hem ongaerne aanbetrouwen de directie van de militaire operatien tegen buitenlandsch geweld.
Wat dunkt u, Landsgenooten! van navolgende indeeling voor de Souveraine Vergadering, welke 't Bataafsche Volk gaat Vertegenwoordigen? Veelen zullen deeze schetze zeer onvolkomen oordeelen; maar welke onvolkomenheid is 't niet, op eenige manier van indeeling in 't geheel niet geweest te zijn bedacht!
Stel dat dit Collegie bestaat uit 100 leden, en dat de bevolking is 2 millioenen zielen; geeft dit voor ieder 2,000 één Vertegenwoordiger. Dit honderd-tal zou men alzo kunnen indeelen:

40 Koopluiden; waaronder ik begrijp' Fabrikanten, Trafiquanten enz.
5 Financiers.
15 Boeren, d.i. Landbouwkundigen.
10 Zee. Militairen.
10 Land. Militairen.
7 Coloniaalen.
5 Rechtsgeleerden; waaronder de Staatkundigen en Publicisten.
5 Physico - Mathematici.
1 Artz; altoos voorzien van een doosje met schrikpoeijer.
1 Godgeleerde; (met de clausule, om van de tien Zittingen zich negen maalen te mogen absenteeren.)
1 Dichter; om 't honderdjaarig jubel-feest te helpen vieren.
De eenvoudigste manier, om hiertoe te komen, is de bewoners van 't platte land te doen verkiezen niet dan Landbouwkundigen, Amsterdam enz. niet dan Koopluî, Haarlem enz. niet dan Fabrikanten, Saandam Trafiquanten, de Universiteiten de Geleerden, en de classis van Jilpendam den Godgeleerden.

rustheid haare belangens toebetrouwen, dan aan de zulken, die de braafsten zijnde, de publieke zaak met de meeste goede trouw zullen behartigen? die 't rijksten in beleid zijn, om dezelve met 't meeste voordeel te bestieren? die zelve 't meeste belang hebbende bij de welvaart der maatschappij dezelve 't hartelijkst zullen bejaagen? die door hun fortuin gesteld zijn buiten de verleiding van omkooping? die even daardoor ontheeven zijnde van de zorgen voor hun individuëel bestaan, alle hunne geest-vermo-

gens kunnen laaten zorgen voor de publieke zaak(††).

En wanneer een volk zorgvuldig deeze klasse van menschen tot 't regeerings-werk heeft uitgekipt, kan 't dan niet gerust gaan slaapen, zonder zich de herzens te breeken, om zijne repraefentanten aan de allerämpelfte, de allergedetailleerste instructie te binden?

Voortreflijke regenten en eene slechte Constitutie zijn duizendmaal verkieslijker, boven eene voortreflijke Constitutie met regenten genomen bij de roes.

Eene der hoofd-redenen, welke bij mij pleiten voor de hoogst mogelijke *beknoptheid* der

(††) Al dit omhaalen was overbodig, konde ik van mijne natie voorspellen, 't geen MONTESQUIEU zegt van de *Romeinen* (***). 'Men weet, dat te *Rome*, schoon 't volk zich 't recht gegeeven hadt, om de *Plebei (de laagste klasse van 't zelve)* te verheffen tot posten vant 't hoogste aanzien, 't niet van zich verkrijgen kon, ze 'er toe te verkiezen.' *Z l'Esprit des Loix. Liv.* II. *ch.* 11.

(***)

Constitutie, is getrokken uit het nationaal karakter mijner landgenooten, waarvan een der hoofdingrediënten is een algemeene geest van haïrkloverij en *chicane*. Nu is een water-gruwel van 918 artikelen veel aanleidelijker, om hen, die ze moeten in praktijk brengen, te doen calangeeren op overtreedingen, dan 't zulks is in 't geval eener Constitutie van een paar douzijn artiekelen. Deeze voorzorg is des te weezenlijker daar de rechtsgeleerden, te oordeelen uit den gang der zaaken, een groot aandeel in 't bewind gaan krijgen. Deeze klasse van menschen is gewoon de dingen zo *fijntjes* uittepluizen, dat 'er de duivel zelve zich in verwarre; ook is zij juist niet zeer afkeerig van onderlinge harrewarrerijen.

Dat de Constitutie, 'k herhaal 't, ons bezorge een uitgeleezen corps van voortreflijke regenten, en haare gaapingen, haare gebreken zelve zullen ons geen zeer doen.

Mij dunkt dit is genoeg! niet genoeg voor 't onderwerp! genoeg voor den tijd welken ik 'er nog aan mag besteeden! genoeg voor de *volume* van dit boekje! genoeg voor 't geld, waarvoor ik 't u verkoop'! Alles wordt duur, tot gemeen *verstand incluis!*

Maar met u, Een-en-Twintig-tal Wijzen! aan welke 't is aanbetrouwd voor Nederlandsch

Volk eene Constitutie te ontwerpen met u heb ik nog, in eerbied, een woord te spreeken! Kent gij uwe positie? Het staat aan u te bejaagen de momentaneele gunst des volks en zijne vervloekingen voor altoos, of voor een ogenblik gevloekt en voor altoos gezeegend te zijn. Het volk zal u des te meer prijzen en danken (schoon 't zelden zondige door overmaat van erkentenisse) hoe gij aan 't zelve eene regeering geeft, nader vermaagschapt aan de regeeringsloosheid!

't Volk is een groot kind; 't wil regeeren en 't moet geregeerd worden. In Gods naam! dat 't dan regeere in schijn(††), en dat de Constitutie het regeere in weezenlijkheid! Laat aan 't volk de ruimste vrijheid in 't benoemen dier geenen, aan welke 't toebetrouwt de aanstelling (liever dan de

(††) Doch kwam 't te gebeuren ('t geen hoogst waarschijnelijk is) dat 't Volk volstrekt geene Constitutie wilde aanneemen, die zijne keuze tot den stand en de klasse der Besten alleen bepaalde, zo 't Volk de regeering deezer landen, ô noodlottigheid! wilde brengen in handen van deszelfs uitschot, zou, met oogmerk om 't grootste aller onheilen, d.i. eene regeering van 't gemeen voortekomen, zou 'er niets overig blijven, dan dat alle ordentlijke luiden, met ter zijde stelling van politieke en religieuse dissensiën, in hunne grondvergaderingen opkwamen (iets meer wenschelijks, dan waarschijnelijks!) en aldaar al den invloed, dien opvoeding en rijkdommen geeven op 't schamele hoopje, 't geen afhanglijk uit die handen aasen moet, gebruikten, om hun deezen halsbreekenden pas aftesnijden.

benoeming (z. bladz. 164.) zijner Vertegenwoordigers; maar dat deeze zijne vertrouwlingen gehonden zijn aan den *Democratischen Leiband*, d.i. aan eene allerstiptste instructie, die hen de handden bindt, en hen buiten de mogelijkheid stelt, om tot zijne Vertegenwoordigers anderen dan de Eerlijksten, de Wijsten, de Vermogendsten (en deeze drie ingrediënten maaken de Aanzienlijksten) aantestellen. Vereenigt alle uwe schranderheid, alle uwe pogingen tot eene uitvoerige bewerking van deeze instructie.

Maar, schreeuwen een honderd-duizend kwasten, op deeze manier is 't Volk niet vrij! is de regeering niet zuiver democratisch! Hoort eens. 't Volk wil of zijn eigen welzijn, dat is de regeering der (in één woord) Besten, of niet. In 't eerste geval zal 't willig mijnen weg inslaan, zich niet belgen, dien voor hem afgebakend te vinden door de Constitutie - en in 't andere geval ... wel man! als een kind schreeuwd om rotten-kruid, zult gij dat kind rotten-kruid geeven?

ANECDOTE . De laatst overleedene Keizerin van *Rusland*, princes van *Anhalt-Zerbst*, hadt eenen broeder, generaal in *Oostenrykschen* dienst. Waarom, vroeg 't publiek, verscheen hy nimmer in *Rusland?* Ziet en vraagt niet meer. - Geen *carricatuur!*

t.o. 170

XXXIII. *Mijne Politieke Confessie.*

't Was voorheen iets van aanbelang - meer van aanbelang altoos voor 't tijdelijk dan voor 't eeuwig welvaaren - hoe iemand dagt over zaaken, waar over hij, indien hij wijs was, in 't geheel niet behoorde te denken. Nog onlangs zou niemand Stads-Apteeker geworden zijn, tenzij hij bij deugdelijk certificaat uit 't kerken-boek beweezen hadt, vooräf eene frisse partij geprivilegieerde coloquint en duivels-drek, uit de hand der geestelijkheid, te hebben ontvangen en ingeslokt!

De hekken zijn verhangen, en der menschen keurmeesterschap is overgegaan in de handen der regeeringskundigen. Gelijk de keur op 't goud en zilver bestemt de waardij deezer metaalen, alzo bestemt de publieke opinie omtrent iemands politieke denkwijze deszelfs waardij.

Meenigmaal hoore ik mijne bekenden, wanneer zij spreken van Amurath, *vraagen 'is de man vleesch of visch?' Mij dunkt ik ben de naaste, om te vestigen de publieke opinie omtrent mij zelven*.

Zo dikwijls ik overpeinsde de nietigheid, verdeeldheid, lamheid, in één woord, de elende van 't overleeden Gouvernement, kwam mij, in dat Gouvernement, volstrekt een Stadhouder onontbeerlijk voor; ten einde door zijn invloed te dienen tot een aart van ciment, om de verspreide stukken van ons ligchaam van staat in één te soldeeren.

Zo dikwijls ik, nog zeer jong, en dus den laatsten Stadhouder niet zeer oud zijnden, mijn aandacht vestigde op zijn perzoon, scheen hij mij tot deeze roepinge even bevoegd, als 't vijfde rad aan een wagen bevoegd is dien te doen voortrollen; en dat mijne wei-

nige gelaatkunde zich niet bedroogen heeft, leerde de uitkomst.

Schoon nu overtuigd van onze politieke armzaligheid, oordeelde ik voor mij 't raadzamer in dit Staatsgebouw vol van servitunten voorteslenteren, dan 'er veel aan te peuteren, uit vreeze van verpletterd te worden onder de asbraak. Ik beschouwde mij als een lijder met een gevaarlijk accident, met welk, onder faveur van een wurmsteekige kruk, 't verkieslijker was voortescharrelen, dan zich te laaten afzetten 't lid, in gevaar van 't hagje 'er bij in te schieten.

Enfin 't lid wierdt dan afgezet; en gelijk een lijder zich verheugt over eene gedaane operatie, zo verheugde ik mij over de daargestelde revolutie, verlost van den angst voor eene dodelijke bloedstortinge, mij streelende met 't vooruitzicht dat deeze eindelijk de allerlaatste revolutie zijn zou. Ik verblijde mij, gelijk eene vrouw die moeder geworden is, zich verblijdt over haare verlossinge, nog eer zij zich heeft kunnen verzeekeren, of 't begruizeld wichtje een engeltje of een moollijke is.

Maar! maar! dit wichtje heeft al vroeg getoond een stoute bengel te zijn; krabt en bijt reeds dapper om zich heen; en gaat oogschijnelijk papa en mama op de kop zinen!

Ziedaar, Heeren en Dames! mijne stoffagie. Behaagt zij ulieden, zo snijdt 'er 't beste af; doch stondt 't geschreeven in 't boek des noodlots, dat ik uwe goedkeuringe derven moet, gelooft mij, dat 'er ook bij geschreeven staat, dat dit derven mij van geen hartzeer zal doen sterven.

t.o. 173

XXXIV. Van de Diabolocratie.

‘Ende zij dreeven eenen duijvel uijt, ende zij scheepten tien duijzend duijvelen in.’
UIT EEN OUD MANUSCRIPT .

En gij Bato's kroost - een weinigje room, iets meer tapte melk, veel vergoorde hui - 'k wil niet van u scheiden, zonder u goeden dag gezegd te hebben. Openhartig hebbe ik met u gehandeld; maar mijne stem zal zijn, als die eens roependen in de woestijne. Ten besluite wil ik u afschilderen uw toekomstig lot, de oogst van 't geen gij gaat zaaijen. Houding, teekening, fatzoenelijkheid in uwe democratie te brengen, is iets, waar na u 't hoofd niet staat. Alzo zal binnen een half douzijn jaaren uwe Vrijheid en Gelijkheid u brengen tot eene regeering, zamengesteld niet uit de bloem, maar uit het kaf der natie(†). Spoedig gaat zij vallen in ongepaste, onbekwame, ontrouwe handen. De Staat uitgemergeld door eene reeks van fouten in 't bestier! Ons land een Paradijs voor jan-rap;

(†) **Als niet komt tot iet,**
Is 't allemans verdriet,
En kent zich zelven niet.
ô HERCULES ! waar is uw beezem voor ons *Augiae stabulum*?

de Hel voor 't fatzoenlijke! Zijn schatkist toebetrouwd aan arme en berooide Thesauriers! De staat inwendig onherstelbaar bedorven! uitwendig 't voorwerp van de algemeene verachting!

En dit is enkel de helft van uw nakend ongeluk. 't Volk nog niet te vreeden de regeering gebragt te hebben in de laagere klasse der ingezeetenen, eene Volks regeering Ontaard te hebben in eene Gemeenen Volks-regeering, niet te vreeden het bestier der publieke zaak gebragt te hebben in de handen der lievelingen onder zijne gelijken, zal een bestendig inzicht, bestendig de hand in de regeering willen hebben, zal zelve willen regeeren. Ziedaar de regeeringloosheid ons erfdeel, 't afschuwelijkste van alle erfdeelen! een boêl, waarin niemand zal willen deelen, dan die niets te verliezen heeft. Alles wat aanzienelijk, wat ordentlijk is, zal van u vlieden; en deeze voorheen zo benijde Republiek zal 't voorwerp van 't medelijden en het afschuwen der natiën worden!

En, zij die, jaloers van 't aanzien van hun vaderland, voor achttien jaaren zuchtten over de abuisen van 't oude gouvernement (in welke klasse ik gedwongen ben mij te rangschikken) zullen berouw hebben hunne klagten niet te hebben gesmoord; en de eerlijke luiden onder de sloopers van dat gouvernement zullen bloozen over hunne mislukte onderneeming!

't Geen God verhoede!